

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**SLOVENSKE ZAVAROVALNICE NA EVROPSKEM
ZAVAROVALNEM TRGU**

Ljubljana, junij 2005

MARTINA UDOVIČ

IZJAVA

Študentka Martina Udovič izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom doc. dr. Silve Deželan in dovolim objavo diplomskega dela na spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 27. 06. 2005

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 RAZVOJ ZAVAROVALNIŠTVA V EVROPI IN SLOVENIJI	2
1.1 RAZVOJ ZAVAROVALNIŠTVA V EVROPI	2
1.2 RAZVOJ ZAVAROVALNIŠTVA V SLOVENIJI.....	4
1.2.1 Razvoj slovenskega zavarovalništva med letom 1945 in 1990.....	5
1.2.2 Razvoj slovenskega zavarovalništva po letu 1990	6
2 ENOTNI ZAVAROVALNI TRG EVROPSKE UNIJE	7
2.1 POTEK NASTANKA ENOTNEGA ZAVAROVALNEGA TRGA EU	8
2.1.1 Prva generacija zavarovalniških direktiv	8
2.1.2 Druga generacija zavarovalniških direktiv.....	9
2.1.3 Tretja generacija zavarovalniških direktiv	9
2.2 TEŽAVE URESNIČEVANJA ENOTNEGA ZAVAROVALNEGA TRGA.....	10
2.2.1 “Splošno dobro”	12
2.3 LASTNOSTI ZAVAROVALNIC NA ZAVAROVALNEM TRGU EU.....	13
2.3.1 Reorganizacija in konsolidacija zavarovalnic	13
2.3.2 Bančno zavarovalništvo	15
2.3.3 Novi tržni kanali.....	15
2.3.3 Življenjska zavarovanja.....	16
2.4 STANJE NA ZAVAROVALNEM TRGU EU.....	16
2.4.1 Razvitost zavarovalne dejavnosti	17
2.4.1.1 Stare članice	17
2.4.1.2 Nove članice.....	18
2.4.2 Zavarovalni trg glede na vrste in osnovne oblike zavarovanj	19
2.4.2.1 Stare članice	19
2.4.2.2 Nove članice.....	21
2.4.3 Tržni deleži zavarovalnic	22
2.4.3.1 Stare članice	22
2.4.3.2 Nove članice.....	23
2.4.4 Naložbe zavarovalnic	23
2.4.4.1 Stare članice	23
2.4.4.2 Nove članice.....	25
3 SLOVENSKI ZAVAROVALNI TRG	26
3.1 ZAKONODAJA.....	27
3.2 AGENCIJA ZA ZAVAROVALNI NADZOR	29
3.3 RAZVITOST ZAVAROVALNE DEJAVNOSTI.....	30
3.4 SLOVENSKI ZAVAROVALNI TRG GLEDE NA VRSTE IN OSNOVNE OBLIKE ZAVAROVANJ	31
3.5 TRŽNI DELEŽI ZAVAROVALNIC	33
3.6 NALOŽBE ZAVAROVALNIC	34
3.7 KAPITALSKA USTREZNOST ZAVAROVALNIC	36
4 PRIMERJAVA SLOVENSKEGA IN EVROPSKEGA ZAVAROVALNEGA TRGA	37
4.1 PRIMERJAVA SLOVENSKEGA ZAVAROVALNEGA TRGA Z ZAVAROVALNIMI TRGI STARIH ČLANIC EU	38

4.2	PRIMERJAVA SLOVENSKEGA ZAVAROVALNEGA TRGA Z ZAVAROVALNIMI TRGI NOVIH DRŽAV ČLANIC	40
5	PRIHODNOST SLOVENSKEGA ZAVAROVALNEGA TRGA.....	42
5.1	LASTNINJENJE ZAVAROVALNIC	43
5.2	KONSOLIDACIJA TRGA	43
5.3	ŠIRITEV NA TUJE TRGE	44
5.4	HITRA RAST ŽIVLJENJSKIH ZAVAROVANJ.....	45
5.5	FINANČNA KONSOLIDACIJA	45
	SKLEP.....	46
	LITERATURA	48
	VIRI.....	49
	PRILOGE	

UVOD

Slovenija je z vstopom v Evropsko unijo (v nadaljevanju EU) maja 2004 postala del enega največjih svetovnih trgov. To posebej velja za zavarovalni trg EU, ki je po zbranih premijah takoj za zavarovalnim trgom ZDA. Za evropski zavarovalni trg je značilna velika heterogenost, ki je povezana s težavami pri uresničevanju tretje generacije direktiv in razlikami v organizaciji zavarovalnih trgov držav članic EU. K temu je potrebno dodati še vstop desetih novih držav v EU, za katere je značilna slabša razvitost zavarovalnega trga, kar pa ni nujno negativna lastnost, saj novi trgi predstavljajo nove možnosti za širitev poslovanja obstoječih zavarovalnic, nove potencialne zavarovance, še neizkoriščene tržne niše, skratka prinašajo svežino v že prenasičen evropski zavarovalni prostor.

Tudi za slovensko zavarovalništvo predstavlja vstop v razširjen zavarovalni trg EU velik izziv. Slovenske zavarovalnice lahko na podlagi »enotnega potnega lista« poslujejo v vseh državah članicah z odpiranjem podružnic in agencij (pravica ustanavljanja) ter z neposredno ponudbo storitev iz domače države (pravica ponujanja storitev), brez dodatnih zahtev s strani nadzornega organa države gostiteljice, saj je nadzor v rokah nadzornega organa države, v kateri ima zavarovalnica sedež. V primeru Slovenije je to Agencija za zavarovalni nadzor. Seveda lahko tudi zavarovalnice iz drugih držav članic brez (večjih) omejitev nastopijo na slovenskem zavarovalnem trgu, kar za slovenske zavarovalnice pomeni povečanje konkurence.

S povečanjem konkurence na slovenskem zavarovalnem trgu in možnosti slovenskih zavarovalnic za širitev na zavarovalne trge držav članic EU je pomembno povečanje konkurenčnosti slovenskih zavarovalnic in hiter razvoj slovenskega zavarovalnega trga. Namen diplomskega dela je odgovoriti na naslednja vprašanja: So zavarovalnice na slovenskem zavarovalnem trgu pripravljene na приход nove konkurence? Je slovenski zavarovalni trg konkurenčen v primerjavi z zavarovalnimi trgi drugih držav članic? Kako uspešen je slovenski zavarovalni trg v primerjavi z zavarovalnimi trgi držav članic? Katere so glavne prednosti in pomanjkljivosti slovenskih zavarovalnic? Kaj je potrebno še narediti za izboljšanje konkurenčnosti zavarovalnic? Kakšno vlogo ima pri tem država? Kakšen razvoj slovenskega zavarovalništva lahko pričakujemo v prihodnosti?

Ob iskanju odgovorov na zgornja vprašanja sem diplomsko nalogo razdelila na pet, med seboj povezanih, poglavij. Prvo poglavje obsega kratek oris razvoja evropskega in slovenskega zavarovalništva od prvih zametkov do danes. Razvoj slovenskega zavarovalništva sem razdelila na tri dele: prvo je predstavljeno obdobje od prvih oblik zavarovanja od konca druge svetovne vojne, nato obdobje od konca druge svetovne vojne do osamosvojitve Slovenije in na koncu obdobje po osamosvojitvi.

Drugo poglavje je namenjeno zavarovalništvu EU. Na začetku sem predstavila potek nastajanja enotnega zavarovalnega trga EU, v povezavi s tem sem opisala glavne težave pri

njegovem nastajanju, sledi predstavitev glavnih lastnosti zavarovalnic starih članic EU, na koncu pa še predstavitev stanja na zavarovalnem trgu EU. Zaradi velikih razlik med zavarovalnimi trgi starih in novih članic sem predstavitev naredila posebej za stare in nove članice in jo razdelila na štiri dele, ki bodo služili za kasnejšo primerjavo: razvitost zavarovalne dejavnosti, strukturo zavarovalnega trga glede na vrste in osnovne oblike zavarovanj, strukturo zavarovalnega trga glede na deleže zavarovalnic in naložbe zavarovalnic.

V tretjem poglavju sem predstavila rast slovenskega zavarovalnega trga od osamosvojitve do leta 2003, ko so na razpolago zadnji popolni podatki. Poglavje se začne s predstavitvijo zakonodajnega okvirja, ki vpliva na delovanje zavarovalnega trga in zavarovalnic na njem, sledi predstavitev zavarovalnega nadzora, nato pa je poglavje strukturirano kot drugo poglavje, kar služi primerjavi slovenskega zavarovalnega trga z zavarovalnim trgom starih in novih članic v četrtem poglavju. Tu sem predstavila glavne razlike slovenskega zavarovalnega trga v primerjavi z zavarovalnimi trgi starih in novih članic.

Zadnje, šesto poglavje, vsebuje napoved prihodnjega razvoja slovenskega zavarovalništva in pomanjkljivosti, ki jih morajo odpraviti zavarovalnice. Med slednje sodi dokončanje postopka lastninjenja zavarovalnic, konsolidacija trga z oblikovanjem finančnih stebrov, širitev zavarovalnic na tuje trge, pospešena rast trga življenjskih zavarovanj in finančna konsolidacija zavarovalnic.

1 RAZVOJ ZAVAROVALNIŠTVA V EVROPI IN SLOVENIJI

Zavarovalna dejavnost ni proizvod dvajsetega stoletja, saj njen začetni razvoj sega daleč v zgodovino. V Evropi so se prve oblike zavarovanj oblikovale v starem veku, v Sloveniji pa v začetku 15. stoletja. V tem poglavju bo predstavljen razvoj zavarovalništva v Evropi in Sloveniji od prvih zametkov do danes.

1.1 RAZVOJ ZAVAROVALNIŠTVA V EVROPI

V Evropi najdemo zametke zavarovalne dejavnosti že v starem veku. V času cvetoče trgovine med Evropo in Azijo so se pojavile določene oblike zaščite, ki jih lahko štejemo za poznejši začetek zavarovalne dejavnosti. Prva znana evropska oblika takšne zaščite je znana z grškega otoka Rodos. 200 let pr.n.š. se je tu razvila splošna havarija, ki je bila kot *Lex Rhodia de iactu* prevzeta v rimsko pravo in kasneje v sodobno pomorsko pravo. Šlo je za rizično skupnost ladjarjev v pomorskem prometu. V primeru, da je ladjar zaradi neurja na morju odvrigel del tovora ali posekal jambor, so si škodo razdelili vsi člani skupnosti (Ivanjko, 1999, str. 25). V rimskem imperiju so se kot oblika prevzema nevarnosti uveljavila pomorska posojila, pri

katerih je posojilodajalec prevzel nevarnost izgube tovora ali ladje. V primeru srečne vrnitve pa je ladjar vrnil posojilo skupaj z obrestmi (Škufca, 2003, str. 25).

Razvoj zavarovalništva je bil nekoliko bolj intenziven v srednjem veku. Ker je bila trgovska dejavnost najbolj razvita v Sredozemlju, pri kateri je pomembno vlogo igralo pomorstvo, so se prav tu pojavile prve oblike pomorskega zavarovanja. Zarodki pomorskega posojila so se v pomembnih sredozemskih pristaniščih ohranili do poznega srednjega veka. Zato lahko rečemo, da so pomorska zavarovanja romanskega izvora, požarna pa germanskega (Škufca, 2003, str. 25). Za kontinentalno Evropo so bile za ljudi najpomembnejše hiše, ki so bile po večini lesene. Zato je bila nevarnost požarov zelo visoka. Pred začetkom uvajanja predhodnih oblik požarnega zavarovanja so se lastniki hiš združevali v skupine in si med seboj solidarno delili stroške požarov.

Za začetek razvoja sodobnega zavarovalništva lahko štejemo leto 1347, ko je bila v Genovi izdana prva pomorska zavarovalna polica. Najstarejši zakon o pomorskem zavarovanju pa je bil izdan leta 1435 v Barceloni (Pavliha, 2000, str. 47). Pomembno mesto v zgodovini pomorskega zavarovanja pripada tudi Dubrovniku, ki je bil eno najpomembnejših trgovskih središč (14. - 16. stoletje). Pomemben je predvsem dubrovniški zakon o pomorskem zavarovanju iz leta 1562, ki je predstavljal najpomembnejši pravni vir za zavarovalno pravo na Sredozemlju. Za to obdobje je značilna uveljavitev zavarovalnih posrednikov, ki so prispevali k povečanju števila zavarovanih nevarnostnih objektov in razvoju zavarovalništva.

V obdobju od 16. do 18. stoletja so bile značilne različne organizacijske oblike zavarovalne dejavnosti. Poleg zavarovanja v obliki različnih združenj, kot so bile glide in cehi, so se pojavile samostojne organizacijske oblike zavarovalnic in zavarovalnice, ki so bile ustanovljene na javnopravnih temeljih. Večina zavarovalnic je delovala po načelu vzajemnosti, oblikovalo pa se je tudi načelo pridobitnosti. Poleg tega se je pojavila tudi ideja, na podlagi katere se je pozneje organiziralo socialno zavarovanje (Ivanjko, 1999, str. 28). V tem obdobju so bile ustanovljene tudi prve predhodnice modernih zavarovalnic. Za prvo tako zavarovalnico štejemo zavarovalnico v Parizu, ki je bila ustanovljena leta 1668. Ukvarjala se je pretežno s pomorskim zavarovanjem. Leta 1676 je v Hamburgu nastala zavarovalnica, ki se je ukvarjala s požarnim zavarovanjem, Hamburger Feuerkasse. Konec 17. stoletja je bila ustanovljena znamenita londonska zavarovalnica Lloyd's (dejansko gre za konzorcij zasebnih zavarovateljev). Leta 1710 je začela delovati prva angleška zavarovalnica za premoženjsko in požarno zavarovanje, Sun. Deset let kasneje je bila ustanovljena prva pomorska zavarovalnica v Angliji, leta 1765 še v Nemčiji (v Hamburgu in Berlinu). Nastanek prvih življenjskih zavarovalnic je zaostajal za približno sto let. Prva je bila ustanovljena v Londonu leta 1762 (Equitabel), v Franciji leta 1787, v Nemčiji pa leta 1806 (Škufca, 2003, str. 26).

Pravi razcvet zavarovalništva pa se je pojavil v 19. in 20. stoletju. Temu je v veliki meri pripomogel gospodarski razvoj z industrializacijo in liberalizacijo gospodarskih tokov. Nove razmere so bile povezane z večjimi nevarnostmi, zato se je povečala potreba po zavarovanju. Prišlo je tako do kvantitativnega kot tudi do kvalitativnega razvoja zavarovalništva.

Oblikovale so se nove zavarovalne panoge in zavarovanja modernih nevarnosti, ki so odsevale nove gospodarske in družbene razmere. Pojavile so se tudi t.i. zavarovalne agencije, ki so zavarovalne storitve približale širšemu krogu zavarovancev. Poleg tega so zavarovalnice postale aktivne na področju zbiranja premij. To je postalo tudi njihova prednostna naloga, ki jo je narekovala vse večja konkurenca. Z uvedbo elektronske obdelave podatkov se je bistveno povečala tudi uspešnost in učinkovitost zavarovalnic.

Konec 19. stoletja je posebej pomemben za razvoj socialnega zavarovanja. Leta 1881 je v nekem govoru Bismarck omenil idejo o organiziranju obveznega zdravstvenega zavarovanja. Njegova ideja je bila zakonsko urejena leta 1883 v Nemčiji. Sledil je zakon o nezgodnem zavarovanju (leta 1884) in zakon o invalidskem in pokojninskem zavarovanju (leta 1889) (Ivanjko, 1999, str. 32). Pri socialnem zavarovanju gre za obliko obveznega zavarovanja, pri izvedbi katerega je vključena tudi država. Glede na to, da v to obliko zavarovanja ni bilo mogoče vključiti vseh občanov, so se pojavile številne prostovoljne dopolnilne oblike invalidskega in življenjskega zavarovanja. V zadnjih petindvajsetih letih pa se poskuša zmanjšati pomen socialnega zavarovanja, ki ga organizira država, in prenesti organiziranje socialne varnosti na zasebna združenja in posameznike. S tem se želi doseči, da je državno socialno zavarovanje namenjeno revnejšemu sloju prebivalstva, za ostale pa velja načelo, da morajo sami skrbeti za svojo socialno varnost z različnimi oblikami zavarovanja premoženja in oseb, ki jih ponujajo zavarovalnice izven sistema socialnega zavarovanja.

1.2 RAZVOJ ZAVAROVALNIŠTVA V SLOVENIJI

Slovensko zavarovalništvo se je v primerjavi z evropskim začelo razvijati nekoliko kasneje. Zametki slovenskega zavarovalništva segajo v 15. stoletje. Tako kot drugod je na začetku imelo zavarovanje predvsem socialni pomen, šele kasneje se je razvilo v gospodarsko dejavnost. Prva taka socialna ustanova je bila Bratovščina Slovencev sv. Hieronima, ki je bila ustanovljena leta 1452 v Vidmu kot cerkvena družba. Več kot 300 let je svojim članom, ob plačilu članarine, zagotovila preskrbo za primer bolezni, podporo za vdovo in siroto, pogrebno ter zavarovanje za doto. Podoben primer je statut biljanskega krojaškega ceha iz leta 1579, ki je predvideval pomoč članom ob nesreči, bolezni ali slabem socialnem položaju. Poskus ustanovitve prave zavarovalnice proti požarni škodi na slovenskih tleh sega v leto 1776, ko je tedanje Poljedelsko društvo brez uspeha poskusilo organizirati »pogorelsko zavarovalnico«. Leta 1829 je bila v Gradcu ustanovljena Cesarsko-kraljeva vzajemna privilegirana zavarovalnica proti požaru za notranje avstrijske dežele. V Ljubljani je imela sedež za Kranjsko. V Postavah te družbe je bilo določeno, da članom zagotavlja povračilo v denarju za požarno škodo. Kot prvo slovensko zavarovalnico lahko štejemo Zavarovalno banko Slovenija, ustanovljeno leta 1871, ki pa je zaradi slabega poslovanja propadla že nekaj let kasneje. Naslednji poskus ustanovitve slovenske zavarovalnice je bil leta 1900, ko je bila ustanovljena Vzajemna zavarovalnica proti požarnim škodam in poškodbi zvonov v Ljubljani. Ukvarjala se je pretežno s požarnim zavarovanjem, od leta 1919 pa še z življenjskim zavarovanjem. Leta 1922 je bila v Ljubljani ustanovljena še Jugoslovanska zavarovalna banka

Slavija. Pred drugo svetovno vojno je bilo na slovenskih tleh 5 slovenskih zavarovalnic in 20 zastopstev ali podružnic jugoslovanskih in tujih zavarovalnic. Zaradi velikih sprememb na področju zavarovalništva po drugi svetovni vojni in kasneje po osamosvojitvi je razvoj zavarovalništva v Sloveniji ločen na dve podglavlji.

1.2.1 Razvoj slovenskega zavarovalništva med letom 1945 in 1990

Razvoj slovenskega zavarovalništva po letu 1945 lahko razdelimo na 5 pod obdobje (Škufca, 2000, str. 72): centralistično državno zavarovalstvo (1945-1961), decentralizirano komunalno zavarovalstvo (1962-1967), čas poslovnega zavarovalstva (1968-1976) in čas samoupravnega socialističnega zavarovalstva (1977-1990).

Za prvo pod obdobje je značilen popolni monopol poslovanja, široko razvejan sistem obveznih zavarovanj, centralno upravljanje s sredstvi in enotno izravnavanje vseh rizikov na celotnem državnem ozemlju (Škufca, 2000, str. 73). Leta 1945 je ljudska oblast zaplenila premoženje vseh tujih zavarovalnic. Vzajemna zavarovalnica pa je bila preimenovana v Zavarovalni zavod Slovenije, ki se je leta 1947 pridružil Državnemu zavarovalnemu zavodu (DOZ). Istega leta je Zavarovalna banka Slavija prenehala poslovati. DOZ je deloval na ozemlju celotne Jugoslavije in je bil organiziran po sovjetskem vzoru zavarovalnega podjetja.

Z uveljavitvijo *Zakona o zavarovalnicah in zavarovalnih skupnostih* leta 1962 je prišlo do decentralizacije DOZ-a. V Jugoslaviji je bila ustanovljena Jugoslovanska zavarovalna skupnost in 142 komunalnih zavarovalnic, v Sloveniji pa Zavarovalna skupnost za LR Slovenijo ter 14 komunalnih zavarovalnic. V primerjavi s prejšnjim pod obdobjem ni večjih sprememb, saj zavarovalnice niso bile samostojne, še vedno je veljal monopol, prisilno zavarovanje družbenega premoženja in centralizirano izravnavanje nevarnosti.

Leta 1967 je bil sprejet *Zakon o zavarovanju in zavarovalnih dejavnostih* in *Zakon o pogojih za ustanovitev in poslovanje zavarovalnic in pozavarovalnic*, ki sta privedla do združevanja zavarovalnih skupnosti in zavarovalnic. Organizirale so se t.i. poslovne zavarovalnice. V Sloveniji so se vse zavarovalnice in Zavarovalna skupnost združile v Zavarovalnico Sava, razen Zavarovalnice Maribor, ki je še naprej ostala samostojna zavarovalnica.

Po sprejemu *Zakona o temeljih sistema premoženjskega in osebne zavarovanja* leta 1976 je prišlo do ponovnega združevanja, tokrat sta se Zavarovalnica Sava in Zavarovalnica Maribor združili v Zavarovalno skupnost Triglav, ki je poslovala po principih vzajemne zavarovalnice. Istega leta je bila ustanovljena tudi prva specializirana pozavarovalnica v Sloveniji, Pozavarovalna skupnost Sava.

Pomemben korak v smeri razvoja sodobnega slovenskega zavarovalništva je predstavljal sprejem *Zakona o temeljih sistema zavarovanja premoženja in oseb* v letu 1990. Zakon je predstavljal prvi korak k približevanju evropski zakonodaji. Namen zakona je bil približanje

pogojev poslovanja zavarovalnic pogojem, ki vladajo v razvitih tržnih gospodarstvih. Zakon je predvideval pet organizacijskih oblik: zavarovalnico kot delniško družbo, mešano zavarovalnico za domače in tuje osebe, javno zavarovalnico družbenopolitične skupnosti za obvezna zavarovanja, lastno zavarovalnico združenih podjetij za zavarovanje svojega premoženja in oseb ter vzajemno zavarovalnico (Škufca, 2003, str. 253). Vse zavarovalne skupnosti v SFRJ, med katerimi tudi slovenska Zavarovalna skupnost Triglav, so se preoblikovale v delniško družbo, prav tako tudi vse pozavarovalnice, vključno s slovensko Savo.

1.2.2 Razvoj slovenskega zavarovalništva po letu 1990

Preoblikovanje zavarovalnic, ki ga je predvideval *Zakon o temeljih sistema zavarovanja premoženja in oseb*, se je v Sloveniji začelo že pred njegovim sprejetjem. Predlogi za preoblikovanje Zavarovalne skupnosti Triglav so se delili na tiste, ki so podpirali oblikovanje ene zavarovalnice, in tiste, ki so podpirali oblikovanje več zavarovalnic. Odbor ustanoviteljev se je odločil za enovito delniško družbo. Pravna naslednica Zavarovalne skupnosti Triglav bi v tem primeru bila Zavarovalnica Triglav, delniška družba. Predstavniki območne skupnosti Maribor, Koper, Novo mesto in Beograd pa so se zavzemali za oblikovanje več samostojnih delniških družb. Na podlagi stališča ministrstva za finance je bila takšna rešitev možna, saj območne skupnosti, ki so do tedaj imele status pravne osebe, so se lahko preoblikovale v eno od zakonsko predvidenih oblik zavarovalnice, čeprav niso imele statusa zavarovalne skupnosti, kot je določal zakon, temveč so bile le organizacijske enote v Zavarovalni skupnosti Triglav.

Kljub političnim stališčem in strokovnim mnenjem izločitev nekaterih območnih skupnosti Zavarovalne skupnosti Triglav ni bilo mogoče ustaviti. Tako so že konec leta 1990 območne skupnosti Beograd, Maribor, Novo mesto in Koper ter Zavarovalna skupnost Triglav dobile dovoljenje za ustanovitev zavarovalne delniške družbe. S 1.1.1991 so začele poslovati Zavarovalnica Triglav, d.d., leto dni kasneje pa še Zavarovalnica Maribor, d.d., Zavarovalnica Tilia, d.d. in Adriatic, zavarovalna družba, d.d., ki so nastale s preoblikovanjem območne skupnosti Maribor, Novo mesto in Koper. Preoblikovale so se tudi nekdanje poslovne enote Zavarovalne skupnosti Croatia in Zavarovalne skupnosti Dunav v Slovenico zavarovalniško hišo, d.d., in Ljubljansko zavarovalnico, d.d.. Zaradi liberalnosti zakona pri ustanavljanju novih zavarovalnic so bile leta 1991 ustanovljene še Prima, zavarovalna družba, d.d., Zavarovalnica Mercator, d.d., in Inter, pozavarovalna družba, d.d., leta 1992 Merkur zavarovalnica, d.d., in Slovenska izvozna družba, d.d., leta 1994 pa še Concordia, pokojninska zavarovalnica, d.d. (Škufca, 2003, str. 265-267).

Pri ustanavljanju zavarovalnih delniških družb je potrebno omeniti tudi problem, ki je pri tem nastal. Problem je povezan s prenosom kapitala iz nekdanjih zavarovalnih skupnosti v novo nastale delniške družbe. *Zakon o temeljih sistema zavarovanja premoženja in oseb* namreč ni določal ničesar o nenominiranem družbenem kapitalu, ki je ob tem nastal. Določil je le, da

postanejo sredstva skladov zavarovalnih skupnosti sredstva skladov novih zavarovalnic. O tem bo več govora v petem poglavju.

Po ustanovitvi ključnih akterjev na slovenskem zavarovalnem trgu je bil naslednji pomemben korak na poti k učinkovitemu poslovanju zavarovalnic in konkurenčnemu ter evropsko naravnemu trgu sprejem prvega slovenskega *Zakona o zavarovalnicah* leta 1994. S tem zakonom so se nekoliko bolj uveljavili evropski pogoji poslovanja zavarovalnic. Zakon je upošteval prvo in drugo evropsko direktivo za premoženjska zavarovanja, posebej pa se je zgledoval po zakonodaji Nemčije in Avstrije. Pomembna novost, ki jo je zakon prinesel, je predvsem ustanovitev Urada za zavarovalni nadzor pri Ministrstvu za finance RS.

Leta 1996 je Slovenija podpisala Evropski sporazum o pridružitvi Republike Slovenije k Evropskim skupnostim, ki je začel veljati 1.2.1999. Po tem sporazumu je morala Slovenija izenačiti pogoje glede ustanavljanja zavarovalnic iz EU s pogoji za domače zavarovalnice. Med obveznostmi sta bili predvideni prestrukturiranje zavarovalstva in izboljšanje državnega nadzora. Za izpeljavo teh nalog je bila 8.1.1998 sprejeta Strategija RS za vključevanje v EU, kot temeljni dokument v zvezi s pripravami na polnopravno članstvo v EU. Na njeni osnovi in v skladu s Parlamentom za pristop je vlada marca istega leta sprejela kratkoročni Državni program za prevzem pravnega reda EU, leto kasneje pa še srednjeročni program za obdobje 1999-2002. Zaradi izpolnitve zahtev na področju zavarovalništva je vlada leta 2000 sprejela *Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic* in *Zakon o zavarovalništvu* (Pavliha, 2000, str. 65). Slednji je bolj obširen v primerjavi s prejšnjim, saj vsebuje 364 členov. Njegova vsebina je popolnoma usklajena z direktivami EU, ki se nanašajo na ustanavljanje, poslovanje, nadzor in prenehanje zavarovalnic. Podrobneje bo zakon predstavljen v tretjem poglavju; na tem mestu naj povem le, da ta zakon pomeni odpiranje zavarovalnega trga tuji konkurenci, predvsem zavarovalnicam iz držav EU.

2 ENOTNI ZAVAROVALNI TRG EVROPSKE UNIJE

Začetek oblikovanja enotnega evropskega zavarovalnega predstavlja leto 1957, ko so Nemčija, Francija, Italija, Belgija, Nizozemska in Luksemburg podpisale Rimsko pogodbo o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti. Pogodba vsebuje temeljna pravila za oblikovanje enotnega trga, katerih bistvo je v rahljanju meja in harmonizaciji nacionalnih predpisov, kar naj bi omogočilo prost pretok blaga, storitev, kapitala in ljudi. Oblikovanje enotnega zavarovalnega trga ne poteka samostojno, temveč je to del oblikovanja enotnega finančnega trga oziroma integracije nacionalnih finančnih trgov. Finančno področje in zavarovalništvo urejajo evropske direktive, ki predstavljajo zakonsko podlago za nastanek enotnega trga. V tem poglavju so predstavljeni ključni dejavniki, ki so vplivali na oblikovanje enotnega zavarovalnega trga, s poudarkom na treh generacijah zavarovalniških direktiv, predstavljene so težave pri uveljavljanju direktiv, na koncu pa je opisano stanje na zavarovalnem trgu EU.

2.1 POTEK NASTANKA ENOTNEGA ZAVAROVALNEGA TRGA EU

Prva pomembna letnica za oblikovanje enotnega zavarovalnega trga EU je torej leto 1957, leto podpisa Rimske pogodbe. Za zavarovalništvo so bile pomembne predvsem sledeče določbe Rimske pogodbe: o prostem gibanju blaga (od 30. do 36. člena), oseb (od 48. do 51. člena), načelo prostega ustanavljanja (od 52. do 58. člena), načelo prostega opravljanja storitev (od 59. do 66. člena) in načelo svobodne konkurence (od 85. do 94. člena) (Pavliha, 2000, str. 55).

Naslednja pomembna letnica za evropsko zavarovalništvo je leto 1985, ko je Komisija Evropske skupnosti izdala Belo knjigo. V njej so navedene predpostavke, pravila in mehanizmi, ki naj bi pripeljali do enotnega notranjega trga, ter natančen urnik, do kdaj naj se izvrši posamezen del programa oziroma do kdaj naj se sprejmejo ustrezni predpisi. (Hartman, 1997, str. 62). Dokument je obširen in splošen. Zajeti skuša vse ovire, ki omejujejo delovanje enotnega trga.

Za zavarovalništvo je Bela knjiga pomenila novo strategijo oblikovanja enotnega zavarovalnega trga. Koncept, ki je veljal pred tem, je predvideval najprej uskladitev predpisov, nato pa z odpravo vladnih ovir omogočiti opravljanje storitev po vsej Evropski skupnosti. V praksi se je izkazalo, da je poenotenje predpisov težavno in dolgotrajno. Novi koncept pa predvideva ravno nasprotno, najprej naj bi prišlo do odprave ovir v mednarodnem poslovanju, šele kasneje bi se gradilo na postopnem poenotenju državnih predpisov (Hartman, 1997, str. 68).

Pravna izvršitev programa oblikovanja enotnega zavarovalnega trga znotraj EU se izvaja na podlagi treh generacij direktiv. Namenjene so postopni sprostitvi pretoka zavarovalnih storitev in oblikovanju enotnega trga. Direktive se nanašajo na področja življenjskih in neživljenjskih zavarovanj. Sprejete pa so bile tudi za področje pozavarovanja, sozavarovanja, zavarovalnih zastopnikov in posrednikov, kreditnega zavarovanja, zavarovanja avtomobilske odgovornosti itd.

2.1.1 Prva generacija zavarovalniških direktiv

Prva direktiva za neživljenjska zavarovanja je bila sprejeta 24. julija 1973, za življenjska zavarovanja pa skoraj šest let kasneje, 5. marca 1979. Časovni razmik je povezan s hitrejšim razvojem neživljenjskih zavarovanj.

Prva direktiva o uskladitvi zakonov in predpisov, ki urejajo opravljanje neživljenjskih zavarovanj (73/239/EEC), vsebuje pogoje za pristop na zavarovalni trg in opravljanje storitev na njem. Direktiva določa pogoje za pridobitev in odvzem zavarovalne licence ter pravila o obvladovanju tveganj. Poleg tega od držav članic EU zahteva določitev nadzornega organa, ki bo odgovoren za nadzor nad ustanavljanjem, poslovanjem in prenehanjem zavarovalnic. Tako

lahko zavarovalnica s sedežem v državi članici ponuja svoje storitve v katerikoli državi članici pod pogojem, da je pred tem pridobila ustrezno dovoljenje. Zavarovalnice s sedežem zunaj EU so na podlagi direktive izpostavljene strožjemu nadzoru (Pavliha, 2000, str. 57).

Najpomembnejše določilo prve direktive za uskladitev zakonov in predpisov, ki urejajo opravljanje poslov življenjskih zavarovanj (79/267/EEC), se nanaša na prepoved ustanavljanja novih kompozitnih zavarovalnic. Od držav članic zahteva ločeno opravljanje življenjskih in neživljenjskih zavarovanj v ločenih pravnih osebah. V drugih elementih je v večini sledila določilom direktive neživljenjskih zavarovanj. Med drugim so v njej določeni pogoji za izdajo in odvzem dovoljenja poslovanja zavarovalnic, pravila za oblikovanje zajamčenega kapitala in druge kapitalske zahteve (Pavliha, 2000, str. 59).

2.1.2 Druga generacija zavarovalniških direktiv

Druga direktiva za neživljenjska zavarovanja je bila sprejeta 22. julija 1988 (88/357/EEC). Predstavlja nadgradnjo prve direktive in prehodno rešitev pri oblikovanju enotnega zavarovalnega trga in prostega opravljanja zavarovalnih storitev v državah članicah. Bistveno novost je uvedba dveh nadzornih režimov, za velike nevarnosti in množične nevarnosti. V primeru velikih nevarnosti se odpravlja državni nadzor nad zavarovalnimi pogoji in premijskimi ceniki. To pomeni, da lahko zavarovalnica, ki je pridobila dovoljenja za vzpostavitev sedeža ali predstavništva v določeni državi članici, opravlja svoje posle brez dodatnih pogojev tudi v drugih državah članicah. Pri množičnih nevarnostih pa se ohranja državni nadzor, saj so zavarovanci fizične osebe, majhna in srednja podjetja, brez ustreznega znanja in pregleda nad zavarovalnimi storitvami. V tem primeru lahko državni nadzorni organ države gostiteljice zahteva dodatna pooblastila (Pavliha, 2000, str. 58).

Druga direktiva za življenjskih zavarovanj, ki je bila sprejeta 8. novembra 1990 (77/92/EEC), predstavlja dopolnitev direktive 79/267/EEC. V njej so določeni pogoji za svobodno opravljanje storitev življenjskih zavarovanj na območju celotne EU, ustanavljanje podružnic tujih zavarovalnic in nadzor nad njihovim poslovanjem (Pavliha, 2000, str. 59).

2.1.3 Tretja generacija zavarovalniških direktiv

Tretja direktiva za neživljenjska zavarovanja, ki je bila sprejeta 18. junija 1992 (92/49/EEC), odpravlja vse omejitve pri svobodnem pretoku zavarovalnih storitev. S 1. julijem 1994 je začelo veljati načelo domačega nadzora, s katerim stopi v veljavo eno dovoljenje za poslovanje zavarovalnic, ki ga izda država članica, v kateri ima zavarovalnica sedež. To predstavlja »evropski potni list«, ki omogoča zavarovalnici poslovanje v vseh državah članicah, tako z odpiranjem podružnic in agencij (pravica ustanavljanja), kakor s ponujanjem storitev iz domače države (pravica ponujanja storitev). V obeh primerih je nadzor v rokah domačega nadzornega organa. V rokah države gostiteljice pa ostajajo pogoji poslovanja, ki so

zajeti v zamisli, imenovani »splošno dobro« (Borak, 2000, str. 175). Tretja direktiva za življenjska zavarovanja je bila sprejeta le nekaj mesecev kasneje, 10. novembra 1992 (92/96/EEC). Tako je tudi na trgu življenjskih zavarovanj uvedeno enotno dovoljenje in nadzor matične države (Pavliha, 2000, str. 59).

S tretjo generacijo direktiv se uresničuje osnovni cilj oblikovanja enotnega zavarovalnega trga. To je odpiranje in liberalizacija posameznih močno reguliranih in izoliranih trgov. Teoretično uvedba »enotnega potnega lista« omogoča zavarovalnicam ponudbo svojih storitev v vseh državah članicah brez dodatnih državnih omejitev. Potrošniki pa lahko izberejo najboljšo ponudbo zavarovanja v kateri koli državi članici EU, kar naj bi pripeljalo do večje konkurence, učinkovitejšega poslovanja zavarovalnic in cenejše ponudbe zavarovalnih storitev, tako na ravni EU kot na mednarodni ravni.

2.2 TEŽAVE URESNIČEVANJA ENOTNEGA ZAVAROVALNEGA TRGA

Zaradi interesov posameznih držav članic in razlik v zakonodaji se tretja generacija direktiv (92/49/EEC, 92/96/EEC) v praksi počasi uveljavlja in z njo uresničitev zastavljenih ciljev. Prav tako težko govorimo o povsem enotnem zavarovalnem trgu. Borak (2000, str. 177) za to navaja tri razloge. Prvi je povezan z zamisljivo »splošnega dobra« ali javnega interesa, ki je omenjen v več delih tretje generacije direktiv. Zamišljen je bil kot izjema, ki pa se je prelevila v pravilo. Drugi razlog je neusklajenost davčne zakonodaje in pogodbenega prava držav članic. Tretji pa je nepravilno izvajanje zakonodaje enotnega trga.

Razloge, ki jih navaja Borak (2000, str. 177), je potrdila tudi študija, ki jo je izvedla CEA na pobudo Evropske komisije. Pobuda je nastala na podlagi ugotovitve, da je kljub velikemu napredku integracija evropskih trgov finančnih storitev daleč od zastavljenega cilja. Na evropskem vrhu v Koelnu leta 1999 so voditelji držav in vlad držav članic EU objavili Načrt delovanja na področju finančnih storitev (Financial Services Action Plan). Projekt vsebuje 42 ukrepov, od katerih je končanih že 36, in je namenjen integraciji evropskega finančnega trga do leta 2005. Leta 2003 je Evropska komisija pooblastila CEA¹, da oblikuje štiri skupine (za bančništvo, zavarovalništvo in pokojnine, vrednostne papirje in upravljanje premoženja) za pripravo študije o trenutnem stanju integriranosti finančnega trga in nadaljnjem delovanju (Šenk, 2004, str. 117). Študija za področje zavarovalništva je bila razdeljena na tri kategorije: »poslovne funkcije«, »produkti« in »način vstopa na trg«².

---

¹ Comite Europeen des Assurances je francosko ime za Evropsko zavarovalno združenje.

² V prvi kategoriji je bilo ugotovljeno, da je mogoča velika integracija pri strateškem razvoju, naložbah in informacijski tehnologiji, manjša pa pri oceni rizikov, obravnavi škodnih dogodkov in preprečevanju goljufije. Integracija bo pri življenjskih zavarovanjih težja kot pri neživljenjskih. Pri produktih je možna dobra integracija pri pozavarovanju, asistenčnih proizvodih in zavarovanjih velikih industrijskih rizikov. Prav nasprotno velja pri množičnih rizikih, kot so zavarovanja avtomobilske odgovornosti, stanovanjska zavarovanja, individualna življenjska zavarovanja in pokojninska zavarovanja. V kategoriji vstop na trg se je izkazalo, da so trgi še vedno

Težave se pojavljajo že pri uresničevanju svobodnega ustanavljanja podružnic in svobodnega poslovanja čez mejo, na podlagi »enotnega potnega lista«. Težave pri ustanavljanju podružnic in nakupu zavarovalnic čez mejo so povezane z lokalno zakonodajo in posebnostmi lokalnega trga, kar onemogoča uveljavljanje prednosti skupnih služb. Potrebno bi bilo posodobiti direktivo o nadzoru skupin in poročanju zavarovalniških skupin in finančnih konglomeratov, odstraniti ovire, ki omejujejo mobilnost zaposlenih, in poenotiti računovodske standarde. Ti ukrepi bi olajšali tako ustanavljanje podružnic in nakup podjetij preko meje kakor tudi delovanje panevropskih skupin, ki ponujajo svoje storitve v vseh državah članicah. Med slednje spada vseh štirinajst večjih evropskih zavarovalnic.

Zavarovalnice se srečujejo z večjimi težavami tudi, ko želijo svoje produkte prodajati čez mejo na podlagi svobode ponujanja storitev. Z izjemo Irske in Luksemburga, kjer je ta vrsta prodaje pri neživljenjskih zavarovanjih zaradi zgodovinske pogojenosti okoli 10-15%, je prodaja preko meje zanemarljiva in se meri v promilih. Težave so pri tem povezane že z samo naravo prebivalstva, ki je zvesto domačim ponudnikom. Temu je potrebno dodati še težave povezane z lokalno zakonodajo, kjer so problemi povezani predvsem z zakonodajo o varovanju osebnih podatkov, varstvom potrošnikov in predpisi pri izvajanju zavarovalnih poslov. Zavarovalnice morajo pogosto najti lokalne strokovnjake za škodne in davčne ureditve, kar seveda vpliva na stroške. Težave se pojavijo tudi zaradi jezika in lokalne kulture. Poleg tega se ponudniki soočajo z davčno problematiko, saj se davčne ureditve med državami razlikujejo. Potrebna bi bila predvsem harmonizacija pri plačevanju in poročanju. Problem predstavlja tudi različna ureditev DDV-ja, predvsem pri zavarovalnih skupinah in nedosledna davčna ureditev delodajalčevih pokojninskih shem. Pri tem je največ problemov povezanih z dvojno obdavčitvijo izplačil, davčnimi olajšavami pri plačilih in donosih pri delavcih čez mejo in davčnimi problemi pri prenosu sredstev pri varčevanju, ko želi zaposleni zaradi spremembe države zaposlitve pridobljene pokojninske pravice prenesti k novemu delodajalcu (Šenk, 2004, str. 124).

Nekoliko manj težav imajo ponudniki velikih industrijskih rizikov pri prodaji čez mejo, saj so kupci naklonjeni tako domačim kot tujim ponudnikom. Poleg tega prodaja ni otežena z zakonom o varovanju osebnih podatkov. Kljub temu se pojavljata dve težavi. Prva je povezana z naraščajočim številom obveznih nacionalnih poolov (za teroristične nevarnosti, naravne katastrofe ali odgovornostne rizike), kar za mednarodne skupine pomeni dvojno kritje in s tem dražjo premijo, druga pa z davčno ureditvijo multinacionalnih polic. Direktiva EU 88/357 določa, da se posamezni deli polic obdavčijo glede na kraj tveganja. Tako se lahko zgodi, da je pobiranje davkov za vsak posamezni del kritja dražje od same premije. Delovna skupina v študiji predlaga revidiranje direktive, večjo usklajenost davkov v zavarovalništvu ali vpeljavo minimalnega zneska za prenos davkov v drugo državo članico. Na koncu študije so podani tudi ukrepi za izboljšanje delovanja zavarovalnega trga³.

---

dokaj izolirani, predvsem zaradi cele vrste ovir pri ustanavljanju podružnic in ponujanju zavarovalnih storitev v državah članicah. Pri tem je največja težava različna pravna ureditev v državah članicah.

³ Med ukrepe sodijo: dopolniti ESAP, Solventnost II, pozavarovanje in mednarodne računovodske standarde; ustaviti dodatno širitev zakonodaje in se osredotočiti na njeno implementacijo in učvrstitev; izboljšati nadzor,

Pri odpravljanju državnih omejitev, ki onemogočajo uresničevanje enotnega zavarovalnega trga, je potrebno doseči tudi integracijo tretje generacije direktiv v zakonodajo držav članic, saj predstavljajo ogrodje za oblikovanje enotnega evropskega zavarovalnega trga. Z namenom odpravljanja problemov povezanih z njihovo razlago in uveljavitvijo, je EU ustanovila Zavarovalni odbor, sestavljen iz nadzornih organov držav članic, katerim predseduje Evropska komisija. Le-ta si nasploh prizadeva za hitro reševanje vseh kršitev evropskega pravnega reda. Sprožila je že vrsto postopkov zaradi nepravilne uporabe tretje generacije direktiv⁴.

Za zagotavljanje delovanja enotnega zavarovalnega trga je Evropska komisija pripravila Razlagalno sporočilo glede prostosti ponujanja storitev in »splošnega dobra«, Poročilo o solventnosti meji zavarovalnih podjetij in Poročilo o konsolidiranem nadzoru v zavarovalnih podjetjih, ki so del zavarovalne skupine. Izdala je tudi Zeleno knjigo o dodatnih pokojninah na enotnem trgu, ki razčlenjuje možno vlogo investicijskih skladov na enotnem trgu (Borak, 2000, str. 177). V nadaljevanju je predstavljena vsebina Razlagalnega poročila glede prostosti ponujanja storitev in splošnega dobra, s poudarkom na razlagi »splošnega dobra« (ang. general good). Države s sklicevanjem na »splošno dobro« namreč postavljajo omejitve, ki onemogočajo uresničevanje prostega pretoka zavarovalnih storitev in prostega ustanavljanja podjetij.

2.2.1 “Splošno dobro”

Za pospešeno odpravljanje državnih ovir je izjemnega pomena razlaga pojma »splošno dobro«, saj v tretji generaciji direktiv, kjer je večkrat omenjen, ni natančno opredeljen. Nanaša se na izjemne situacije, ko lahko države članice z uporabo ustrezne zakonodajne zaščite uveljavljajo lastne interese namesto interesov skupnega trga. V praksi se je iz izjeme preoblikoval v pravilo, ki omejuje svobodo ustanavljanja in svobodo ponujanja storitev. Njegova vsebina se je oblikovala v sodni praksi Evropskega sodišča. Na osnovi tega pa je Evropska komisija kasneje oblikovala Razlagalno sporočilo glede prostosti ponujanja storitev in »splošnega dobra«. V njem so opredeljena merila, ki morajo biti izpolnjena, da lahko država članica uporabi ukrepe, ki omejujejo ali preprečujejo pravico do ustanavljanja in

---

predvsem skupin in konglomeratov; poenotiti problematiko davčne ureditve in pospešiti naraven razvoj enotnega zavarovalnega trga. Na področju zakonodaje EU pa je skupina priporočala, da se upoštevajo naslednji principi: široko in pravočasno posvetovanje z industrijo in drugimi udeleženci na trgu; uporaba fleksibilnega in ciljnega pristopa EU zakonodaje (čim širša uporaba nezakonskih ukrepov, kot so kodeksi, varuhi, medsebojno priznavanje); pri vsaki pobudi EU je potrebno bolj kot sedaj analizirati stroškovno upravičenost (Cost Benefit Analysis); nenehno preverjanje tekmovalnosti na trgu; želja po ustanovitvi pravega enotnega trga z odstranjevanjem lokalnih pravil in opcij.

⁴ Zanimivi so predvsem naslednji primeri, ki predstavljajo le del vseh obravnavanih primerov. Francija ni komisije obvestila o ukrepih za uveljavitev direktiv o poslovanju vzajemnih zavarovalnih družb, poleg tega zahteva vnaprejšnjo potrditev pogojev zavarovalnih polic, le-te morajo biti na njenem ozemlju napisane izključno v francoskem jeziku, pri avtomobilskem zavarovanju pa predpisuje bonuse in maluse pri vplačilu premij. V Belgiji so določena življenjska zavarovanja deležna davčne olajšave le, če so sklenjene pri zavarovalnici ustanovljeni v Belgiji. Nemčija ovira konkurenco na področju zdravstvenega zavarovanja. Neskladnosti v avtomobilskem zavarovanju srečamo tudi v Belgiji, Španiji, Veliki Britaniji, Nemčiji, Luksemburgu in na Finskem (Borak, 2000, str. 176).

ponujanja storitev. Merila določajo (Commission interpretative communication, 2000, str.16), da:

- se lahko ukrepi nanašajo le na področja, ki niso usklajena na ravni EU;
- morajo biti nepristranski;
- morajo zasledovati cilj splošnega dobra⁵;
- morajo biti resnično nujni;
- ne smejo podvajati pravil države članice, v kateri ima zavarovalnica sedež;
- morajo biti skladni s cilji, ki jih država želi izpolniti.

Navedeni so tudi primeri, kdaj se država lahko sklicuje na »splošno dobro« (glej Prilogo 1). Zraven vsakega primera je naveden tudi način, kako bi se lahko posamezno vprašanje rešilo brez sklicevanja na »splošno dobro«, ali pogoji, ki jih morajo države spoštovati za njegovo uporabo. Alternativne rešitve so mogoče predvsem pri tistih primerih, ki so že usklajeni na ravni EU s tretjo generacijo direktiv⁶.

2.3 LASTNOSTI ZAVAROVALNIC NA ZAVAROVALNEM TRGU EU

Uveljavljanje enotnega finančnega trga EU in znotraj tega ustanavljanje enotnega zavarovalnega trga s tremi generacijami direktiv za zavarovalstvo je vplivalo na aktivnosti evropskih zavarovalniških podjetij. Prve aktivnosti so opazne že v drugi polovici osemdesetih let prejšnjega stoletja, ko se je začel proces reorganizacije in konsolidacije evropskih zavarovalnih trgov, ki se je dodatno okrepi po letu 1994, z vstopom v veljavo tretje generacije direktiv, in po letu 1999, z uvedbo enotne valute. K temu je potrebno pripisati še hiter razmah življenjskih zavarovanj in uveljavitev novih tržnih kanalov.

2.3.1 Reorganizacija in konsolidacija zavarovalnic

Vzrokov za proces reorganizacije in konsolidacije finančnih institucij v drugi polovici osemdesetih let in začetku devetdesetih prejšnjega stoletja je bilo več. Povezana sta bila predvsem s težnjo po širitvi prodajnih poti zavarovalnih proizvodov, konkurenčnim pritiskom bank, prodorom tujih zavarovalnic na domače trge, razvojem novih tehnologij ter s težnjo po oblikovanju velikih finančnih posrednikov, ki bi lahko konkurirali na skupnem trgu. Za to

---

⁵ Evropsko sodišče je med splošno dobro uvrstilo sledeča področja, ki niso usklajena na ravni EU: profesionalna pravila, namenjena varstvu zavarovancev; zaščita delavcev, skupaj s socialnim varstvom; varstvo potrošnikov; ohranitev ugleda domačega finančnega sektorja; preprečitev goljufije; družbeni red; varstvo intelektualne lastnine; zaščita zgodovinske in kulturne dediščine; kulturna politika in varovanje kulturne raznolikosti na avdio-vizualnem področju; davčna ureditev; prometna varnost; zaščita upnikov in sodna varnost.

⁶ Sem spadajo: zahteva o predčasnem posredovanju informacij, ki je direktiva ne dovoljuje; sistem bonusov in malusov, pri katerem so zavarovalnice svobodne omejitev države gostiteljice in so pod izključnim nadzorom države, v kateri imajo sedež (domača država); določitev tehnične obrestne mere, ki je prav tako v rokah domače države, zato zavarovalnice, ki poslujejo na podlagi pravice prostega ponujanja storitev, niso dolžne upoštevati zahtev države gostiteljice; določitev doplačil s strani države gostiteljice, ki prav tako nasprotuje direktivam tretje generacije.

obdobje je bila značilna velika razdrobljenost zavarovalnega trga, kar dokazuje podatek, da je bila večina mednarodnih povezav zavarovalnic v vrednosti manj kot 50 milijonov ekujev. Zavarovalnice so bile usmerjene predvsem na nacionalne trge. Na tuje trge so se nekoliko bolj usmerjale v začetku devetdesetih let. Za vstop na tuje trge so se odločile predvsem velike zavarovalnice, ki so bile na posameznih trgih že prisotne z manjšimi enotami. Leta 1990 je v državah članicah delovalo 1103 tujih podružnic oziroma tujih zavarovalnic, na katere je odpadlo 23% vseh podjetij in 13% tržišča (Borak, 1997, str. 33). Zelo dejavne so bile velike francoske zavarovalnice, kot so UAP, GAN, AGF in Skupina AXA. Prodiranje tujih zavarovalnic je bilo najizrazitejše na razvitih trgih južne Evrope, Italije, Španije, Portugalske in Grčije in delno na trgih severne Evrope, Belgije, Nizozemske, Irske, Luksemburga (Arhar, 2003, str. 32).

Procesa internacionalizacije in globalizacije, ki sta povezana z združitvami zavarovalnic na državni in mednarodni ravni ter s prodorom zavarovalnic na tuje trge preko ustanavljanja podružnic, sta se še nekoliko okrepila po letu 1994, ko je stopila v veljavo tretja generacija direktiv. Kljub možnosti svobodnega ponujanja storitev v vseh državah članicah so se zavarovalnice raje odločale za prevzeme tujih zavarovalnic ali drugih finančnih podjetij. Kakor je bilo povedano že v prejšnjem poglavju, so razlogi za to povezani predvsem z državnimi omejitvami prostega pretoka zavarovalniških storitev, ki jih države uvajajo na podlagi »splošnega dobra«. V letu 1995 je bil poudarek predvsem na povezovanju med državnimi subjekti. Preko 80% vseh priključitev, združitvev oziroma prevzemov je bilo izključno med domačimi finančnimi posredniki (Arhar, 2003, str. 30). Finančna podjetja so se združevala, da bi s povečanjem obsega poslovanja lažje konkurirala tujim finančnim podjetjem. Prevladovali so tri načini združevanja zavarovalniških podjetij: združitve manjše zavarovalnice z večjo ali dveh zavarovalnic na enakovredni podlagi, integracija z razširitvijo dejavnosti (bančno zavarovalništvo) in internacionalizacija zavarovalnih poslov (Urbanija, 2000, str. 52). Na mednarodnem nivoju je bilo 78% povezav realiziranih v Italiji, Veliki Britaniji, Luksemburgu, na Portugalskem in v Grčiji. Prevzemi so bili značilni predvsem za Italijo, Irsko, Belgijo, ustanavljanje novih institucij pa za Veliko Britanijo, Luksemburg, Portugalsko, Grčijo, Španijo, Francijo in Švedsko (Arhar, 2003, str. 33). Mednarodno aktivnost zavarovalnic v EU je dodatno pospešila formalna uvedba evra leta 1999. Enotna valuta je dodatno vplivala na aktivnost zavarovalnic, saj so se zmanjšali stroški, povezani z upravljanjem z različnimi valutami, in valutna tveganja.

Danes so vse največje evropske zavarovalnice prisotne na vseh večjih zavarovalnih trgih EU in na ključnih področjih sveta (ZDA, Azija, Evropa). Kljub prisotnosti na številnih pomembnih trgih izven EU zberejo preko 50% premij na evropskih trgih, kjer postajajo vse večji konkurenti domačim zavarovalnicam. V letih 1990 – 1998 se je skupni delež velikih evropskih mednarodnih zavarovalnic na šestih največjih trgih (v Nemčiji, Franciji, Veliki Britaniji, Italiji, Španiji in na Nizozemskem) povečal z 18% na 36%. Med letom 1990 in 1999 so skoraj podvojile svoj tržni delež na notranjem trgu premoženjskih zavarovanj s približno 16% na 31% (Urbanija, 2000, str. 52). V Prilogi 2 je prikazano, na katerih zavarovalnih trgih EU so bile leta 2002 prisotne največje evropske zavarovalnice.

2.3.2 Bančno zavarovalništvo

Od začetka devetdesetih letih prejšnjega stoletja se z deregulacijo in oblikovanjem enotnega finančnega trga v večini držav EU hitro uveljavlja bančno zavarovalništvo (ang. bancassurance) kot nova vrsta distribucijskega kanala za zavarovalne proizvode. Najbolj se razvija v tistih državah, kjer ni tradicije zavarovalnih agentov oziroma posrednikov. Prav zato se med evropskimi državami najbolj uveljavlja v Franciji, Španiji, Italiji in na Portugalskem, bistveno manj pa v Nemčiji in Veliki Britaniji.

V Španiji se je bančno zavarovalništvo začelo uveljavljati že v poznih osemdesetih letih, ko se je zaradi vstopa Španije v ES pojavilo veliko tujih zavarovalnic. Domače zavarovalnice so se povezale z bankami, ki so imele dobro razširjene prodajne mreže po vsej državi, in s tem si utrdile svoj položaj na tržišču. V Franciji so se oblike bančnega zavarovalništva pojavile že v sedemdesetih letih, pravi razmah pa je zaradi pomanjkanja konkurence sledil v osemdesetih letih prejšnjega stoletja.

Banke so zelo uspešne predvsem pri prodaji življenjskih zavarovanj in pokojninskih proizvodov, kar se odraža v tržnih deležih. V Avstriji, Španiji, Italiji, Franciji in na Portugalskem preko 50% premij življenjskih zavarovanj zberejo banke. V vseh državah se je leta 2002 tržni delež povečal, izjemi sta le Velika Britanija, kjer se je zmanjšal, in Francija, kjer se ni spremenil (60% prodaje življenjskih zavarovanj realizirajo banke) (European Insurance in Figures, 2004, str. 83).

V zadnjih letih strokovnjaki ugotavljajo, da je bančno zavarovalništvo dražje in težje izpeljati, kot se je sprva zdelo. Primer je največja nemška zavarovalnica Allianz, ki je leta 2001 za 23,4 milijarde EUR kupila Dresdner Bank. Banka je nemško zavarovalnico leta 2002 obremenila za 1,1 milijarde EUR, leta 2003 pa za 912 milijonov EUR (Urbanija, 2002, str. 58). Pozitivni sinergijski učinki so bili prvič opazni leta 2004, ko je banka ustvarila 449 milijonov EUR dobička (Annual report Allianz Group, 2004, str. 3).

2.3.3 Novi tržni kanali

Med tržnimi kanali se je poleg bank uveljavila tudi prodaja zavarovalnih proizvodov preko telefona. V zadnjih letih pa se v prodajne namene vse bolj razvija uporaba interneta. Telefonska prodaja se je v osemdesetih letih uveljavila v Veliki Britaniji, s prodajo avtomobilskih zavarovanj. Učinkovita je predvsem za manj celovite proizvode, ki ne zahtevajo podrobnejših pojasnil. Uporabljajo jo predvsem tiste zavarovalnice, ki so dobro kapitalsko podkovane (zaradi začetnih visokih investicij), imajo dober vodstveni kader in kvalitetne proizvode. Klicni centri omogočajo boljši nadzor nad vsebino in vodenjem prodajnih pogovorov. Dobre rezultate beleži v povezavi z zavarovalnimi agenti oziroma posredniki.

Na podlagi sporazuma o skupnih stališčih glede prodaje finančnih storitev na daljavo po telefonu, telefaksu in internetu, ki ga je dosegel Svet ministrov EU, je telefonska prodaja označena kot neprimerna. Po tem sporazumu so prepovedane metode trženja, s katerimi se skuša kupca napeljati k nakupu storitev, ki jih ni iskal, omejeni telefonski klici in telefonska sporočila in prepovedane prodaje, pri katerih kupci pred sklenitvijo pogodbe ne dobijo izčrpnih informacij (Ivanušič, 2002, str. 157).

Prodaja preko interneta se počasi uveljavlja šele v zadnjih letih, s sprostivjo ponudbe storitev v EU. Veliko evropskih zavarovalnic že ima svojo spletno stran na internetu. Nekatere ponujajo poleg informacij o podjetju in storitvah tudi interaktivni izračun zavarovalnih premij ali zavarovalnih vsot za posamezne produkte. Za (neposredno) internetno trženje so primerna predvsem turistična, avtomobilska in stanovanjska zavarovanja, kjer so zavarovalne police dokaj standardizirane in je izbira opcij relativno omejena. Velike evropske zavarovalnice, kot sta ING in Allianz, se že pripravljajo na internetno ponudbo svojih storitev z obsežnimi vlaganji v tehnologijo, ki je za to potrebna.

2.3.3 Življenjska zavarovanja

Na trgih EU od začetka devetdesetih let razvoj življenjskega in neživljenjskega zavarovanja ni potekal enakomerno. Leta 1992 je na neživljenjska zavarovanja odpadlo 51,2% vseh zbranih premij. Že nekaj let kasneje se je razmerje spremenilo v prid življenjskih zavarovanj. Leta 2002 so premije, zbrane z življenjskimi zavarovanji, predstavljale že 61,8%, premije neživljenjskih zavarovanj pa 38,2% vseh premij. Leto prej so življenjska zavarovanja zavzemala še večji delež, ki pa se je zaradi finančne krize nekoliko znižal. Rast življenjskih zavarovanj je povezana z vse večjo skrbjo ljudi za prihodnost, državnimi spodbudami v obliki davčnih olajšav in drugim. Velika Britanija zavzema največji tržni delež na področju življenjskih zavarovanj (31,8%), Nemčija pa na področju neživljenjskih zavarovanj (22,9%). Na največje tri zavarovalniške trge (trg Velike Britanije, Francije in Nemčije) odpade okoli 60% vseh zbranih premij (European Insurance in Figures, 2004, str. 43). V teh državah imajo sedež tudi največje evropske zavarovalnice.

2.4 STANJE NA ZAVAROVALNEM TRGU EU

Zavarovalni trg EU je mogoče predstaviti in analizirati z različnih vidikov. Pri proučevanju stanja na tem trgu bomo v nadaljevanju ločeno predstavili podatke za stare in nove članice. Razloga za to sta dva. Prvič, zavarovalni trgi starih članic so bistveno bolj razviti od trgov novih članic. Drugič, z ločeno obravnavo bodo nazorno predstavljene razlike med njima, kar bo služilo za nadaljnjo analizo slovenskega zavarovalnega trga, primerjavo njegove razvitosti z razvitostjo ostalih trgov razširjene EU in analizo konkurenčnih prednosti ter slabosti slovenskih zavarovalnic.

V analizi bomo obravnavali najprej razvitost zavarovalne dejavnosti, strukturo zavarovalnega trga glede na vrste in osnovne oblike zavarovanj ter glede na deleže zavarovalnic, na koncu pa še strukturo naložb zavarovalnic. Kjer podatki to omogočajo, bomo predstavili pregled od leta 1992 do 2002. Nekatere podatke bomo predstavili najprej skupaj za vsa zavarovanja, nato pa še posebej za življenjska in neživljenjska zavarovanja. Podatki so izraženi v milijonih EUR, v tekočih cenah. Deleži premij v BDP so izračunani glede na velikost BDP-ja, po tekočih cenah za vsako posamezno leto, premije in odškodnine so v bruto zneskih. Kjer so uporabljene stopnje rasti, so to realne stopnje rasti.

2.4.1 Razvitost zavarovalne dejavnosti

2.4.1.1 Stare članice

Za analizo zavarovalne razvitosti bomo uporabili tri kazalce: zavarovalna gostota, zavarovalna usidranost in delež zaposlenih v zavarovalništvu med vsemi zaposlenimi. Zavarovalna gostota je definirana kot denarni znesek, ki ga vsak prebivalec države v povprečju nameni za zavarovanje. Zavarovalna usidranost je razmerje med zbranimi zavarovalnimi premijami in bruto družbenim proizvodom posamezne države. Delež zaposlenih v zavarovalnicah med vsemi zaposlenimi nam pove, da je 874.400 zaposlenih v zavarovalnicah leta 2002 predstavljalo 2,4% vseh zaposlenih.

Leta 2002 je bila zavarovalna gostota pri starih članicah 2110 EUR (glej Tabelo 1 na str. 18), kar pomeni, da so prebivalci v povprečju porabili 2110 EUR za zavarovanja. Od tega so 1.304 EUR porabili za življenjska in 806 EUR za neživljenjska zavarovanja. V primerjavi z letom 1992 je bila leta 2002 zavarovalna gostota dvakrat višja, pri neživljenjskih zavarovanjih 1,6-krat in pri življenjskih zavarovanjih kar 2,7-krat višja. Opazna je hitrejša rast zavarovalne gostote pri življenjskih zavarovanjih, kar pomeni, da so prebivalci namenili več denarja za življenjska zavarovanja kot za neživljenjska. Ali drugače povedano, trg življenjskih zavarovanj se je hitreje razvijal od trga neživljenjskih zavarovanj. Na to je vplivalo povečanje BDP na prebivalca, zaostrovanje socialne politike, vse večje skrbi posameznikov za svojo prihodnost in prihodnost svojih najbližjih.

Tabela 1: Zavarovalna gostota (v EUR) in zavarovalna usidranost (v %) starih članic v obdobju 1992 – 2002

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Prem/PREB	977	1.084	1.154	1.213	1.319	1.438	1.495	1.752	2.012	2.021	2.110
PremŽ/PREB	477	537	577	620	721	822	875	1.099	1.322	1.278	1.304
PremNŽ/PREB	501	547	577	594	599	615	620	653	690	743	806
Prem/BDP	6,2	6,8	6,9	6,8	7,1	7,4	7,4	8,1	8,9	8,6	8,7
PremŽ/BDP	3,0	3,4	3,4	3,5	3,9	4,2	4,3	5,1	5,8	5,4	5,4
PremNŽ/BDP	3,2	3,4	3,4	3,3	3,2	3,2	3,1	3,0	3,0	3,2	3,3

Opomba: Prem označuje skupaj zbrane premije starih članic; PremŽ zbrane premije življenjskih zavarovanj; PremNŽ zbrane premije neživljenjskih zavarovanj; PREB število prebivalcev starih članic; BDP skupni bruto družbeni proizvod starih članic.

Vir: European Insurance in Figures, 2004.

Leta 2002 je bila zavarovalna usidranost 8,7%, življenjskih zavarovanj 5,4%, neživljenjskih pa 3,3%. Iz Tabele 1 je razvidno, da se je tudi zavarovalna usidranost skozi opazovano obdobje stalno povečevala, z izjemo leta 2001, ko je zaradi finančne krize nekoliko padla. Leta 1992 so premije neživljenjskih zavarovanj zavzemale večji delež bruto domačega proizvoda starih članic (3,2%) kot premije življenjskih zavarovanj (3,0%), vendar se je delež že leto kasneje izenačil in v naslednjih letih so življenjska zavarovanja povečevala svoj delež v BDP bolj kot neživljenjska.

Po obeh kazalcih razvitosti zavarovalništva sta bistveno izstopala Luksemburg in Velika Britanija. Leta 2002 je bila v Luksemburgu zavarovalna gostota kar 14.354 EUR, v Veliki Britaniji pa 4.019 EUR. Zavarovalna usidranost je bila v Luksemburgu 32% in 14,1% BDP v Veliki Britaniji (European Insurance in Figures, 2004, str. 74). Razlog za takšno izstopanje v Luksemburgu je bil velik delež zbranih premij pri poslovanju zavarovalnic preko meje.

2.4.1.2 Nove članice

Leta 2002 je bilo v zavarovalnicah novih držav članic zaposlenih 99.524 ljudi, kar predstavlja 1,27% vseh zaposlenih. Istega leta je bila zavarovalna gostota 202 EUR, kar pomeni, da so leta 2002 prebivalci novih držav članic v povprečju namenili 202 EUR za zavarovanje. Zavarovalna gostota neživljenjskih zavarovanj je istega leta znašala 123 EUR na prebivalca, kar je skoraj dvakrat več od zavarovalne gostote življenjskih zavarovanj, ki je bila 79 EUR (glej Tabela 2, na str. 19).

Leta 2002 je bila zavarovalna usidranost desetih novih članic 3,3% BDP (glej Tabela 2, na str. 19). Premije življenjskih zavarovanj so zavzemale manjši delež v BDP kot premije neživljenjskih zavarovanj. Zavarovalna usidranost življenjskih zavarovanj je bila 1,3%, zavarovalna usidranost neživljenjskih zavarovanj pa je bila 2,0% BDP. Iz tega lahko sklepamo, da je trg življenjskih zavarovanj slabše razvit od trga neživljenjskih zavarovanj. To je povezano z dobro razvito socialno politiko, nižjim BDP na prebivalca (v primerjavi s starimi članicami), nezanemanjem potrošnikov za proizvode življenjskega zavarovanja, kar je

povezano s starim socialističnim režimom, kjer je za to poskrbela država. Po obeh kazalcih razvitosti zavarovalništva so izstopali Ciper, Malta in Slovenja, kjer je bila zavarovalna gostota nad 5% BDP in zavarovalna usidranost nad 500 EUR na prebivalca (glej Tabelo 2).

Tabela 2: Zavarovalna gostota (v EUR) in zavarovalna usidranost (v %) novih članic leta 2002

	Prem/preb	PremŽ/preb	PremNŽ/preb	Prem/BDP	PremŽ/BDP	PremNŽ/BDP
Ciper	680	364	316	5,1	2,7	2,4
R. Češka	283	106	176	4,0	1,5	2,5
Estonija	102	21	81	2,0	0,4	1,6
Madžarska	207	85	122	3,0	1,2	1,7
Litva	65	12	53	1,6	0,3	1,3
Latvija	73	3	70	2,0	0,1	1,9
Malta	524	250	274	5,8	2,8	3,0
Poljska	177	76	101	3,1	1,3	1,8
Slovenija	622	141	481	5,1	1,1	3,9
Slovaška	162	70	92	3,3	1,4	1,9
Skupaj	202	79	123	3,3	1,3	2,0

Vir: European Insurance in Figures, 2004.

2.4.2 Zavarovalni trg glede na vrste in osnovne oblike zavarovanj

2.4.2.1 Stare članice

Obračunane premije petnajstih držav članic so leta 2002 znašale 798.829 mio EUR, od tega 493.851 mio EUR oziroma 61,8% življenjskih in 304.988 mio EUR oziroma 38,2% neživljenjskih zavarovanj. Na podlagi podatkov v Tabeli 3 (na str. 20) je razvidno, da so se v proučevanem obdobju zbrane premije v starih članicah podvojile. Leta 1992 so znašale 395.575 mio EUR, leta 2002 pa 798.829 mio EUR. Povprečna letna stopnja rasti je skozi proučevano obdobje nihala med 2,9% leta 2002 in 13,2% leta 2000. Izjema je bilo leto 2001, ko je bila stopnja rasti negativna, -2,1%, kar je povezano s krizo na svetovnih finančnih trgih. Zbrane premije življenjskih zavarovanj so se v proučevanem obdobju povečale za 2,8-krat, neživljenjskih zavarovanj pa za 1,6-krat. Leta 1992 so premije življenjskih zavarovanj znašale 175.378 mio EUR, leta 2002 pa 493.851 mio EUR. Premije neživljenjskih zavarovanj pa so se s 184.197 mio EUR leta 1992 povečale na 304.988 mio EUR leta 2002. Premije življenjskih zavarovanj so skozi celotno proučevano obdobje rasle hitreje kot neživljenjske. Izjema je bilo leto 2001, ko je bila stopnja rasti negativna, -5,9%, kar je bilo pogojeno s strmim padcem vrednosti delnic in obveznic na borzah. Povečal se je tudi njihov delež v vseh zbranih premijah. Leta 1992 so zavzemale 48,8% vseh zbranih premij, leta 2002 pa 61,8%.

Tabela 3: Obračunane premije starih članic (v mio EUR) leta 2002 in povprečne letne realne stopnje rasti v obdobju 1992 – 2002 (v %)

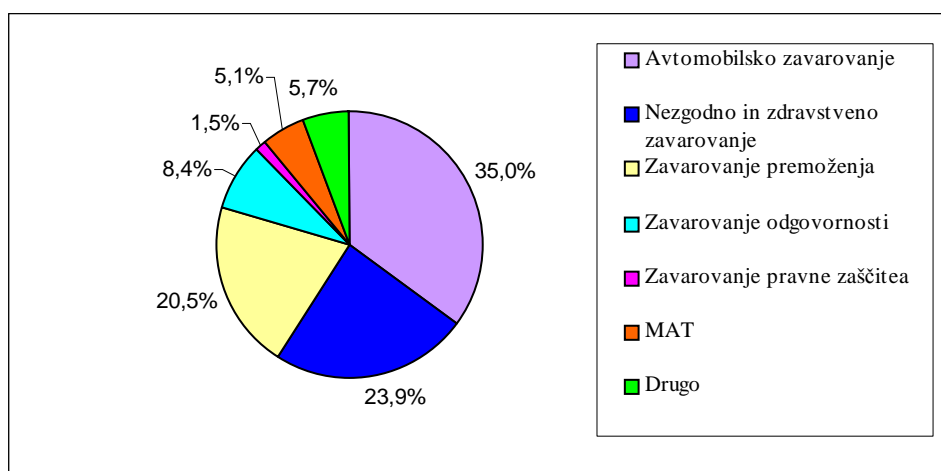
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Premije	395.575	400.923	426.987	451.421	492.235	537.898	560.635	658.801	757.390	762.718	798.829
92/02		8,2	3,7	3,4	5,0	5,5	3,6	10,9	13,2	-2,1	2,9
Premije Ž	175.378	198.626	213.601	230.516	268.858	307.734	328.156	413.292	497.750	482.205	493.851
92/02		9,3	4,5	5,8	12,0	9,8	6,4	17,8	18,7	-5,9	0,6
Premije NŽ	184.197	202.297	213.386	220.905	223.377	230.164	232.479	245.510	259.630	280.512	304.988
92/02		7,1	3,0	1,0	-2,4	0,2	0,0	4,0	5,0	6,7	2,5

Opomba: Premije Ž označuje premije življenjskih zavarovanj; Premije NŽ premije neživljenjskih zavarovanj.

Vir: European Insurance in Figures, 2004.

Primerjava obračunanih zavarovalnih premij neživljenjskih zavarovanj po posameznih zavarovalnih vrstah kaže, da so zavarovalnice starih članic 92,9% neživljenjskih zavarovanj dosegle v petih zavarovalnih vrstah. To so: avtomobilsko zavarovanje, nezgodno in zdravstveno zavarovanje, zavarovanje premoženja, zavarovanje odgovornosti, zavarovanje plovil in zrakoplovov. Leta 2002 so premije avtomobilskega zavarovanja predstavljale 35%, nezgodnega in zdravstvenega 23,9%, zavarovanje premoženja pa 20,5% vseh premij neživljenjskih zavarovanj (glej Sliko 1).

Slika 1: Delež posameznih vrst neživljenjskega zavarovanja v obračunanih premijah neživljenjskih zavarovanj leta 2002

Opomba: MAT označuje navtično, letalsko in transportno zavarovanje (ang. Maritime Aviation Transport insurance).

Vir: European Insurance in Figures, 2004.

Primerjava zavarovalnih premij in škod nam kaže, da je bil leta 2002 škodni rezultat za življenjska zavarovanja petnajstih starih članic 63,4%, za neživljenjska zavarovanja pa 77,3%. Slabši škodni rezultat neživljenjskih zavarovanj je povezan z naravnimi katastrofami (poplavi, neurji, pozebami itd.) in terorističnimi napadi, ki se iz leta v leto stopnjujejo. Pri neživljenjskih zavarovanjih je imela najslabši škodni rezultat Francija (87,4%), pri življenjskih Nemčija (115%), najboljši pa Luksemburg (50,3%) pri neživljenjskih in Italija (39,2%) pri življenjskih zavarovanjih (glej Sliko 1 v Prilogi 3).

2.4.2.2 Nove članice

Obračunane premije desetih novih članic EU so leta 2002 znašale 15.160 mio EUR, od tega 5.961 mio EUR oziroma 39% življenjskih in 9.197 mio EUR oziroma 61% neživljenjskih zavarovanj. V obdobju 1992 – 2002 je bila povprečna letna stopnja rasti premij novih članic 8,9% (glej Tabelo 4). Premije življenjskih zavarovanj so rasle s 13,9% povprečno stopnjo rasti, premije neživljenjskih zavarovanj pa s 6,7%. Premije življenjskih zavarovanj so rasle hitreje ko premije neživljenjskih zavarovanj, kljub temu so leta 2002 slednje zavzele bistveno večji delež vseh obračunanih premij. Hitra rast življenjskih zavarovanj je najbolj povezana s hitro rastjo BDP na prebivalca.

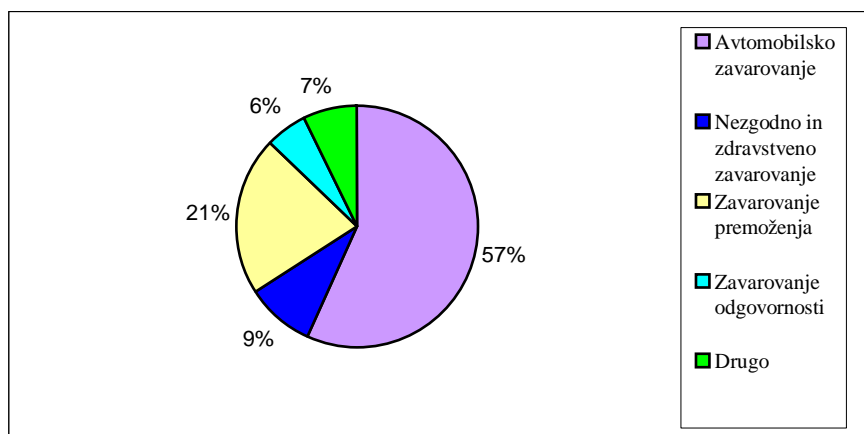
Tabela 4: Obračunane premije novih članic (v mio EUR) leta 2002 in povprečne letne realne stopnje rasti v obdobju 1992 – 2002 (v %)

	Premije	92/02	Premije Ž	92/02	Premije NŽ	92/02
Ciper	486	7,2	260	8,6	226	5,8
R. Češka	2.885	7,5	1.085	11,8	1.799	5,6
Estonija	139	12,1	29	28,6	110	9,8
Madžarska	2.099	6,7	859	14,30	1.239	3,6
Litva	225	17,4	40	7,6	184	21,1
Latvija	170	11,6	7	-15,2	164	15,1
Malta	208	9,3	99	17,7	109	5,1
Poljska	6.834	9,4	2.923	14,9	3.911	6,6
Slovenija	1.242	10,8	282	23,9	960	8,9
Slovaška	872	8,7	377	13,8	495	6,0
Skupaj 2002	15.160	8,9	5.961	13,9	9.197	6,7

Vir: European Insurance in Figures, 2004.

Primerjava obračunanih zavarovalnih premij neživljenjskih zavarovanj po posameznih zavarovalnih vrstah kaže, da so zavarovalnice novih članic leta 2002 preko 50% (57%) vseh zbranih premij neživljenjskih zavarovanj zbrale v avtomobilskem zavarovanju (glej Sliko 2, na str. 22). Premije zavarovanja premoženja so predstavljale 21%, nezgodnega in zdravstvenega zavarovanja 9%, zavarovanja odgovornosti 6% in druga zavarovanja 7% vseh premij neživljenjskih zavarovanj. V primerjavi s starimi so nove članice veliko več namenile za avtomobilsko zavarovanje, bistveno manj pa za zdravstveno in nezgodno zavarovanje, kar je povezano zdravstveno politiko, saj osnovno zdravstveno zavarovanje v novih članicah v povprečju daje zavarovancem več pravic kot v starih članicah.

Slika 2: Struktura premij po vrstah zavarovanja leta 2002

Vir: European Insurance in Figures, 2004.

Primerjava zavarovalnih premij in škod nam kaže, da je leta 2002 škodni rezultat za življenjska zavarovanja novih članic znašal 40,7%, za neživljenjska zavarovanja pa 59,1%, torej je bil pri neživljenjskih zavarovanjih slabši. Razlika je povezana predvsem z manjšim obsegom življenjskih zavarovanj. Na podlagi razpoložljivih podatkov (glej Sliko 2 v Prilogi 3) je imela pri neživljenjskih zavarovanjih najslabši škodni rezultat Slovaška (78,6%) in najboljši Latvija (51,6%). Pri življenjskih zavarovanjih je imel najslabši škodni rezultat Ciper (80,0%) in najboljšega pa Slovaška (38,5%).

2.4.3 Tržni deleži zavarovalnic

2.4.3.1 Stare članice

Leta 2002 je v starih članicah poslovalo 4550 zavarovalnic, največ med njimi v Veliki Britaniji (806), sledile so ji Nemčija (703), Francija (495), Nizozemska (453) in Švedska (448), ki so skupaj predstavljale 64% vseh zavarovalnic. V primerjavi z letom 1992, ko je poslovalo 4974 zavarovalnic, se je njihovo število zmanjšalo za 9,3%, kar je predvsem posledica konsolidacije trga (glej Prilogo 4). Zaradi združevanja in povezovanja zavarovalnic med seboj in z drugimi finančnimi posredniki je veliko zavarovalnic prenehalo poslovati kot samostojna pravna oseba. Seveda to ni pravilo, ki vedno velja. V nekaterih primerih zavarovalnice tudi po združitvi ali prevzemu nadaljujejo samostojno poslovanje. Na zniževanje števila zavarovalnic pa vpliva tudi prenehanje poslovanja zaradi nesolventnosti.

Na posameznem trgu starih članic je leta 2002 poslovalo v povprečju 75% domačih zavarovalnic, 16% podružnic zavarovalnic s sedežem v državah EU in 3% podružnic zavarovalnic s sedežem v državah izven EU. V večini starih članic so velike zavarovalnice v večinski domači lasti, manjše, specializirane, pa v večinski tuji lasti. S tem lahko države uresničujejo gospodarsko politiko in hkrati potrošniki lahko izbirajo med pestro ponudbo, ki jo ponujajo domača in tuja zavarovanja.

Pri tržni koncentraciji, merjeni z deležem največjih petih zavarovalnic, je opazna razlika med trgom življenjskih in neživljenjskih zavarovanj. Leta 2002 je tržni delež največjih petih življenjskih zavarovalnic znašal 50,9%, kar je za 9,3 odstotne točke več kot leta 1992 (European Insurance in Figures, 2004, str. 36). Trg neživljenjskih zavarovanj je bil bolj razdrobljen. Na njem je poslovalo veliko število manjših zavarovalnic, ki pa so se zaradi povečanja stroškov, tveganj in hitrega razvoja bančnega zavarovalništva vse pogosteje odločala za povezave med seboj. To je vplivalo na povečanja tržnega deleža petih največjih zavarovalnic, ki je leta 2002 znašal 47,8%, kar je za 14,8 odstotne točke več kot leta 1992 (European Insurance in Figures, 2004, str. 35). Razliko v tržni koncentraciji lahko povežemo z večjo razvitostjo trga življenjskih zavarovanj v primerjavi s trgom neživljenjskih zavarovanj.

2.4.3.2 Nove članice

Leta 2002 je na trgih novih članic poslovalo 304 zavarovalnic, kar je 1,6-krat več kot leta 1992, ko jih je poslovalo 190. Število zavarovalnic je hitro naraščalo do leta 1997, zatem se je umirilo in se začelo celo zmanjševati. Hitra rast je bila posledica nerazvitosti zavarovalnega trga v novih članicah. Hitremu razvoju trgov je sledilo tudi povečanje števila zavarovalnic. Pri tem so v večini držav veliko prispevale tuje zavarovalnice. Leta 2002 je bilo največ zavarovalnic na Poljskem (72), sledile so Češka (42), Litva (38), Ciper (34) in Slovaška (27), ki so skupaj zavzemale 70% vseh zavarovalnic (European Insurance in Figures, 2004, str. 27).

Trg življenjskih zavarovanj je bil tudi pri novih članicah bolj koncentriran kot trg neživljenjskih zavarovanj. Tržni delež največjih petih zavarovalnic na trgu življenjskih zavarovanj je leta 2002 znašal 85,2%, kar je za 7,5 odstotne točke manj kot leta 1997. Tržni delež največjih petih zavarovalnic na trgu neživljenjskih zavarovanj pa je znašal 83,4%, kar je za 1,1 odstotne točke več kot leta 1997 (European Insurance in Figures, 2004, str. 35, 36). V primerjavi s starimi članicami je koncentracija na obeh trgih večja, kar je predvsem posledica še neizoblikovane konkurence, saj le nekaj večjih zavarovalnic (v nekaterih primerih, kot je Slovenija, le ena zavarovalnica) obvlada skoraj celotni trg.

2.4.4 Naložbe zavarovalnic

2.4.4.1 Stare članice

Naložbe kritnih skladov zavarovalnic starih članic so leta 2002 znašale 4.661.318 mio EUR, od tega 3.793.948 mio EUR oziroma 81,3% naložbe življenjskih zavarovanj in 867.370 mio EUR oziroma 18,7% naložbe neživljenjskih zavarovanj (glej Tabela 5, na str. 24). Istega leta je delež naložb zavarovalnic v BDP znašal 50,7% (leta 1992 29,2%), kar je skoraj šestkrat več kot delež obračunanih premij v BDP.

Tabela 5: Naložbe kritnih skladov skupaj, naložbe življenjskih (Ž) in neživljenjskih zavarovanj (NŽ) (v mio EUR) ter njihove realne stopnje rasti (v %) v obdobju 1992 – 2002

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Naložbe	1.686.055	1.923.691	2.048.288	2.348.178	2.745.884	3.255.763	3.643.442	4.369.146	4.585.964	4.658.391	4.661.318
Stopnja rasti		10,2%	4,0%	13,0%	10,9%	13,4%	11,8%	12,1%	1,5%	1,2%	-1,6%
Naložbe Ž	1.269.840	1.475.074	1.573.864	1.811.527	2.145.389	2.581.409	2.907.275	3.576.769	3.788.661	3.838.439	3.793.948
Stopnja rasti		12,1%	4,3%	13,8%	11,7%	14,6%	12,6%	14,3%	2,8%	0,6%	-2,8%
Naložbe NŽ	414.911	448.618	474.424	536.651	600.495	674.354	736.167	792.377	797.303	819.951	867.370
Stopnja rasti		4,2%	3,0%	10,6%	8,1%	9,3%	8,6%	3,0%	-3,9%	4,1%	3,85%

Vir: European Insurance in Figures, 2004.

Na razvite evropske zavarovalne trge Velike Britanije, Nemčije, Francije, Danske in Švedske je odpadel večji delež naložb kot premij. Na primer, na trg Velike Britanije je leta 2002 odpadlo 27,6% vseh obračunanih premij v EU in 28,2% vseh naložb. Takšno razmerje je posledica dolgoročnih varčevalnih rezervah, ki so jih ustvarili zreli trgi. Na zavarovalne trge Italije, Španije in Belgije, ki so razvoj začeli nekoliko kasneje, pa je odpadel večji delež premij kot naložb (European Insurance in Figures, 2004, str. 57).

Naložbe so se v obravnavanem obdobju povečale za 2,7-krat, z 1.686.055 mio EUR leta 1992 na 4.661.318 mio EUR leta 2002 (glej Sliko 1 v Prilogi 5). Takšno povečanje je bilo predvsem posledica povečanja naložb življenjskih zavarovanj, ki so predstavljale preko 80% vseh naložb in so se v obravnavanem obdobju povečale za trikrat.

V obdobju od leta 1992 do 1999 je bila povprečna stopnja rasti naložb 10,7%, v celotnem obravnavanem obdobju pa 7,5% (glej Tabelo 5). Razlika je posledica strmega padca stopenj rasti zaradi finančne krize, ki se je začela leta 2000. Leta 2002 je bila skupna stopnja rasti negativna, in sicer -1,6%, naložb življenjskih zavarovanj -2,8%, naložb neživljenjskih zavarovanj pa +3,85%. Padec stopnje rasti je bil posebej izrazit pri naložbah življenjskih zavarovanj. V državah, kjer so življenjska zavarovanja najbolj razširjena (Velika Britanija, Švedska, Irska, Danska, Nizozemska in Luksemburg), je bil strm padec investicij povezan z razširjenostjo življenjskih zavarovanj, pri katerih so matematične rezervacije posameznega zavarovanca naložbeno vezane na borzni indeks (ang. index-linked life insurance) (European Insurance in Figures, 2004, str. 59). Za življenjska zavarovanja velja, da imajo več sredstev naloženih v obveznice in delnice kot neživljenjska zavarovanja. To se odraža tudi v povprečni realni letni stopnji rasti naložb v obravnavanem obdobju, saj je bila povprečna realna letna stopnja rasti naložb življenjskih zavarovanj 8,0%, neživljenjskih zavarovanj pa 5,0%.

Leta 2002 so zavarovalnice petnajstih držav članic v povprečju največ vlagale v obveznice in druge depozite s fiksnim donosom (glej Sliko 2 v Prilogi 5), kar 41% vseh naložb. Sledila so posojila (28%), delnice (13%), nepremičnine (7%), depoziti (4%), povezane družbe (2%) in druge naložbe (5%). V primerjavi z letom 1992 so se bistveno zmanjšale naložbe v delnice, kar je predvsem posledica krize na svetovnih finančnih trgih leta 2001. Nekoliko so se

zmanjšale tudi naložbe v nepremičnine in povezane družbe. Povečale pa so se naložbe v obveznice (European Insurance in Figures, 2004, str. 71).

Spremembe v strukturi naložb so bile najbolj povezane z že omenjeno finančno krizo, ki je drastično oklestila visoke donose, ki so jih zavarovalnice dosegale z vlaganjem v podjetniške delnice. Z visokimi donosov iz delniških in obvezniških naložb so pokrivalo izgube iz zavarovalniških poslov, ki so jih povzročale naravne katastrofe, teroristični napadi (11. september 2001) in čedalje večji odškodninski zahtevki zaradi bolezni. S padcem tečajev delnic in obveznic so zavarovalnice zašle v hude finančne težave⁷. Zaradi tega so se zavarovalnice začele spet ukvarjati s svojimi »pravimi« posli (zavarovalni produkti in pridobivanje zavarovancev) in svoje naložbe so ponovno usmerile v bolj varne vrednostne papirje.

2.4.4.2 Nove članice

Leta 2002 so naložbe novih držav članic znašale 32.118 mio EUR, od tega 20.128 mio EUR oziroma 62,7% naložbe življenjskih zavarovanj in 11.990 mio EUR oziroma 37,3% naložbe neživljenjskih zavarovanj (glej Tabelo 6 na str. 26). Delež naložb v BDP je istega leta znašal 7,9%, kar je dvakrat več kot delež obračunanih premij v BDP. V obdobju 1992 –2002 je bila povprečna letna stopnja rasti naložb novih članic 10,8%, kar je za 1,9 odstotne točke več od povprečne letne stopnje rasti premij. Na podlagi podatkov so bile naložbe zavarovalnic v novih državah članicah bistveno manj pomembne kot v starih članicah, kar je med drugim povezano tudi z večjim deležem neživljenjskih zavarovanj. S hitrejšo rastjo življenjskih zavarovanj in zmanjšanjem vloge življenjskih zavarovanj, vezanih na vzajemne sklade, lahko pričakujemo hitrejšo rast investicij od premij. Rast življenjskih zavarovanj pa je povezana z gospodarskim napredkom, rastočim standardom, davčnimi olajšavami in socialno politiko. Nove članice se hitro razvijajo in dosegajo boljše stopnje rasti BDP-ja od starih članic, zato lahko pričakujemo, da se bo pomen trga življenjskih zavarovanj in tudi celotnega zavarovalnega trga še povečal in z njim tudi naložb.

---

⁷Leta 2001 je nizozemska zavarovalnica Aegon izgubila 200 milijonov USD zaradi propada ameriškega Worldcoma. Britanska Prudential pa je v prvi polovici leta 2002 zaradi svojega ameriškega portfelja podjetniških obveznic izgubila 230 milijonov USD.

Tabela 6: Vrednost naložb skupaj, naložb življenjskih (Ž) in neživljenjskih (NŽ) zavarovanj novih članic (v mio EUR) leta 2002 ter povprečne realne letne stopnje rasti (v %) v obdobju 1992 – 2002

	Naložbe	Naložbe Ž	Naložbe NŽ	Stopnja rasti
Ciper	1.331	1.153	178	10,1
R. Češka	6.311	4.444	1.867	7,1
Estonija	158	65	93	19,6
Madžarska	3.845	1.788	2.057	13
Litva	271	70	201	
Latvija	154	47	106	18,3
Malta	744	523	221	5,5
Poljska	14.861	9.242	5.620	32,1
Slovenija	1.770	785	872	6,3
Slovaška	1.182	944	238	-0,7
Skupaj	30.627	19.061	11.453	10,8

Vir: European Insurance in Figures, 2004.

Leta 2002 so zavarovalnice novih držav članic v povprečju največ (53% vseh naložb) vlagale v obveznice in druge depozite s fiksnim donosom (glej Sliko 3 v Prilogi 5). Sledile so naložbe v pridružena podjetja (16%), posojila (10%), nepremičnine (7%), delnice in depoziti (5%) in druge naložbe (4%).

Leta 2002 je bil zelo velik razkol med zavarovalnimi trgi starih in novih članic. Glede na hitrejšo stopnjo rasti zavarovalnih premij novih članic lahko sklepamo, da se bodo razlike z leti manjšale. Bistvene razlike so predvsem na področju življenjskih zavarovanj, saj so ta v novih članicah slabše razvita kot v starih članicah. To je povezano predvsem z nižjim BDP na prebivalca novih članic, njihovo socialno politiko in manjšim zanimanjem potrošnikov za tovrstne proizvode. S slabšo razvitostjo življenjskih zavarovanj je povezan tudi manjši pomen naložb, saj le-te predstavljajo 6-krat manjši delež v BDP kot v starih članicah. Velike razlike so tudi v premijah na prebivalca (v starih članicah je 10-krat večja kot v novih), koncentraciji trga (bolj koncentriran v novih članicah) in drugem.

V prihodnosti lahko pričakujemo zmanjšanje razlik med državami, povečanje ponudbe zavarovanj, ostrejšo konkurenco, izoblikovanje močnih mednarodnih zavarovalnic oziroma finančnih konglomeratov, ki bodo poslovali na zavarovalnem trgu EU in na pomembnejših svetovnih zavarovalnih trgih, poleg tega pa še številne manjše specializirane zavarovalnice, ki bodo dopolnjevale ponudbo na trgu.

3 SLOVENSKI ZAVAROVALNI TRG

Na slovenskem zavarovalnem trgu se je število zavarovalnic povečevalo vse do leta 1997, ko je na trgu poslovalo 14 zavarovalnic in dve pozavarovalnici. Leta 2003 se je njihovo število povečalo na 15, z vstopom NLB Vita, d.d. Leta 2004 sta vstopili še nemška zavarovalnica

Arag in avstrijska zavarovalnica Wiener Städtische. V prihodnosti lahko pričakujemo, da se bo njihovo število še nekoliko povečalo, saj je po 1. maju 2004 Agencija za zavarovalni nadzor (v nadaljevanju AZN) dobila veliko število obvestil o namenu vstopa evropskih zavarovalnic na slovenski zavarovalni trg.

Od petnajstih zavarovalnih družb, ki so leta 2003 poslovale na slovenskem zavarovalnem trgu, jih je 12 poslovalo v skladu z *Zakonom o zavarovalništvu*, tri pa ne, zato spadajo med t.i. druge družbe. Zaradi primerljivosti podatkov bomo pri analizi upoštevali vse zavarovalne družbe⁸. Glede na zavarovanja, ki jih ponujajo, je bilo 9 kompozitnih, 4 samo življenjske in dve samo neživljenjski zavarovalnici. Po organizacijski obliki je bilo 13 delniških družb, od teh 4 z večinskim deležem tujega kapitala, in ena vzajemna družba (Statistični zavarovalniški bilten, 2004, str. 12).

V nadaljevanju je predstavljena rast zavarovalnega trga od osamosvojitve do leta 2003, ko so na razpolago zadnji popolni podatki. Na začetku smo predstavili zavarovalni okvir, ki vpliva na delovanje slovenskega zavarovalnega trga in zavarovalnic na njem. V povezavi s tem smo predstavili tudi zavarovalni nadzor. V nadaljevanju je poglavje strukturirano na podoben način kot poglavje o stanju na zavarovalnem trgu EU, zaradi kasnejše primerjave slovenskega zavarovalnega trga s trgi starih in novih članic EU.

Za predstavitev rasti slovenskega zavarovalnega trga smo uporabljali serije podatkov od leta 1991 do leta 2003 (zadnji razpoložljivi podatki). Osnovni podatki o slovenskem zavarovalnem trgu so na razpolago za celotno obdobje, podatki o naložbah le od leta 1996, o zbranih premijah po posameznih vrstah neživljenjskih zavarovanj od leta 1998 in o kapitalski ustreznosti od leta 2000, ko je bil sprejet *Zakon o zavarovalništvu*. Zaradi primerljivosti so podatki izraženi v milijonih evrov in v tekočih cenah. Deleži premij v BDP so izračunani glede na velikost BDP po tekočih cenah za vsako posamezno leto, premije in odškodnine so v bruto zneskih.

3.1 ZAKONODAJA

Osnovni zakon, ki ureja vprašanja, povezana z ustanavljanjem, poslovanjem, nadzorom in prenehanjem zavarovalnic, je *Zakon o zavarovalništvu* (ZZavar). Zavarovalnice kot gospodarske družbe morajo poslovati tudi v okviru zakonodaje, ki se uporablja za poslovanje gospodarskih družb. Poleg tega so za njihovo poslovanje pomembni še naslednji zakoni: *Zakon o obveznih zavarovanjih v prometu* (ZOZP), *Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju* (ZZVZZ), ki zavarovalnicam omogoča izvajanje dopolnilnega

---

⁸To so: Zavarovalnica Triglav, d.d.; Zavarovalnica Maribor, d.d.; Adriatic zavarovalna družba, d.d.; Generali, Zavarovalnica, d.d.; Merkur zavarovalnica, d.d.; NLB Vita, življenjska zavarovalnica, d.d.; Slovenica, zavarovalna hiša, d.d.; Triglav, Zdravstvena zavarovalnica, d.d.; Vzajemna zdravstvena zavarovalnica, d.v.z.; Zavarovalnica Tilia, d.d.; Slovenska izvozna družba, d.d.; Sklad obrtnikov in podjetnikov; Kapitalska družba pokojninskega in invalidskega zavarovanja, d.d.

zdravstvenega zavarovanja in *Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1)*, ki ureja področje prostovoljnega pokojninskega zavarovanja.

Zakon o zavarovalništvu (Uradni list RS št. 102/04) pomeni popolno uskladitev pogojev za ustanavljanje, poslovanje, nadzor in prenehanje zavarovalnic z direktivami EU. Zakon določa dve pravnoorganizacijski obliki zavarovalnic (delniško družbo in vzajemno zavarovalnico), določa pogoje za ustanavljanje in opravljanje zavarovalne dejavnosti, ureja njihovo poslovanje in način obvladovanja tveganj ter izvajanje nadzora.

Zavarovalne posle lahko opravlja zavarovalnica s sedežem v Republiki Sloveniji in podružnica tuje zavarovalnice, če je dobila dovoljenje AZN. Zavarovalnice s sedežem v EU lahko opravljajo zavarovalne posle na podlagi enotnega potnega lista, kar pomeni, da morajo imeti dovoljenje domače nadzorne institucije in ne potrebujejo posebnega dovoljenja AZN, temveč morajo slednjo le obvestiti o namenu vstopa na slovenski trg. Opravljanje zavarovalnih poslov življenjskega in premoženjskega zavarovanja v eni pravni osebi ni več dovoljeno, razen v obstoječih zavarovalnicah. Zakon vsebuje posebno poglavje o obvladovanju tveganj, kjer so določena pravila o kapitalski ustreznosti, zajamčenem kapitalu, oblikovanju zavarovalno-tehničnih rezervacij, nalaganju prostih zavarovalnih sredstev in kritnem premoženju zavarovalnic. Z novelo zakona, ki je bila sprejeta maja 2004, je višina zajamčenega kapitala usklajena z direktivami EU, poleg tega so uvedene še določene novosti pri njegovem izračunavanju. Spremenjenim kapitalskim zahtevam se bodo morale zavarovalnice prilagoditi do 20. marca 2007. Na področju nadzora je predviden zunanji in notranji nadzor. Zavarovalnice morajo organizirati notranjo revizijo, ki je samostojna in podrejena upravi. Zunanji nadzor je v rokah AZN, ki je pri svojem delu samostojna. S tem je nadzoru odvzeta strateška politična konotacija in poudarjena njegova strokovna vloga. Natančno je določen tudi način in časovni termin poročanja zavarovalnic nadzornemu organu. Na podlagi direktiv EU je v novem zakonu odvzet materialni nadzor nad zavarovalnimi pogoji in tarifami, razen pri obveznem zavarovanju. Na novo je določena tudi obveznost zavarovalnice o obveščanju zavarovancev o pomembnih podatkih v zvezi z zavarovalno pogodbo (Škufca, 2003, str. 271).

Novi zakon odpira slovenski zavarovalni trg tuji konkurenci, predvsem zavarovalnicam iz držav članic EU. Z vstopom Slovenije v EU so pri ustanavljanju zavarovalnic pravne osebe iz EU izenačene z domačimi osebami, kar pomeni, da lahko ustanovijo podružnice ali neposredno prodajajo zavarovalne storitve na slovenskem zavarovalnem trgu. Prav tako so odpravljene omejitve pri pozavarovanju.

Zakon o obveznih zavarovanjih v prometu (Uradni list RS št. 70/94 in 67/02) ureja zavarovanje potnikov v javnem prometu proti posledicam nesreče in zavarovanje avtomobilske odgovornosti oziroma zavarovanje lastnika vozila, zavarovanje lastnika zrakoplova ali druge letalne naprave in zavarovanje lastnika čolna proti odgovornosti za škodo, povzročeno tretjim osebami. Zakon je usklajen z direktivami EU o obveznem zavarovanju avtomobilske odgovornosti. S spremembami leta 2002 so se uskladile tudi višine

minimalnih zavarovalnih vsot za primer škode zaradi telesne poškodbe, prizadetega zdravja in smrti. Z vstopom Slovenije v EU so začele veljati še nekatere pravice do neposrednega uveljavljanja zahtev za izplačilo škod in imenovanje pooblaščenec za likvidacijo škodnih primerov (Letno poročilo 2003, 2004, str. 2).

Zakon o zdravstvenem zavarovanju in zdravstvenem varstvu (Uradni list RS 9/92, 13/93, 9/96, 29/96, 6/99, 99/01, 60/02 in 126/03) ureja sistem zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja. Zdravstveno zavarovanje se deli na obvezno in prostovoljno. Nosilec prvega je Zavod za zdravstveno zavarovanje RS, prostovoljno zdravstveno zavarovanje pa izvajajo zavarovalnice, ki imajo za to ustrezno dovoljenje. Poleg tega zavarovalnice lahko izvajajo še dopolnilno zdravstveno zavarovanje (Letno poročilo 2003, 2004, str. 2).

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS št. 106/99, 72/00, 124/00, 109/01, 108/02 in 135/03) ureja dodatno pokojninsko in invalidsko zavarovanje oseb, ki so vključene v obvezno zavarovanje. Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje predstavlja zbiranje denarnih sredstev na osebnih računih zavarovancev z namenom, da se jim ob dopolnitvi določene starosti ali v drugih primerih, določenih v pokojninskem načrtu, zagotovijo dodatne pokojnine ali druge pravice. Izvajajo ga lahko pokojninski skladi ali zavarovalnice, ki imajo dovoljenje za opravljanje poslov življenjskega zavarovanja. Pokojninski sklad se lahko ustanovi kot vzajemni pokojninski sklad ali pokojninska družba. Zavarovalnice se lahko pojavljajo v vlogi izvajalk pokojninskih načrtov, ustanoviteljic odprtih in zaprtih vzajemnih pokojninskih skladov ter upravljavk premoženja vzajemnih pokojninskih skladov in pokojninskih družb (Letno poročilo 2003, 2004, str. 3).

3.2 AGENCIJA ZA ZAVAROVALNI NADZOR

Na podlagi *Zakona o zavarovalnicah* iz leta 1994 je začel delovati Urad za zavarovalni nadzor pri Ministrstvu za finance. To je bil prvi organ za zavarovalni nadzor v slovenski zgodovini. Urad je imel številne pristojnosti. Pooblaščen je bil za izdajo in odvzem dovoljenja za opravljanje zavarovalnih in pozavarovalnih poslov, za pregled poslovnih knjig in zavarovalnih naložb, odločal je, ali zavarovalnica lahko opravlja določene posle, itd. Kljub širokemu obsegu pristojnosti se nadzor ni dosledno izvajal. Razlog za to je bilo pomanjkanje usposobljenega kadra. Poleg tega Urad ni užival samostojnosti, saj je deloval pod okriljem Ministrstva za finance.

Na podlagi *Zakona o zavarovalništvu* iz leta 2000 je zavarovalni nadzor prevzela AZN, ki je pričela delovati 1. junija 2000. Novost je predvsem v tem, da je AZN samostojna pri opravljanju svojega dela. Cilj njenega delovanja je zmanjševanje in odpravljanje nepravilnosti v zavarovanju, varovanje interesov zavarovalcev in omogočanje delovanja zavarovalnega gospodarstva ter pozitivnega vplivanja le-tega na celotno gospodarstvo. Nadzor izvaja nad zavarovalnicami, zavarovalno zastopniškimi in zavarovalnimi posredniškimi družbami, zavarovalnimi zastopniki ter zavarovalnimi posredniki. Pristojna je tudi za nadzor nad

pravnimi osebami, povezanimi z zavarovalnico, če je to potrebno zaradi nadzora nad poslovanjem zavarovalnic, in dodaten nadzor nad zavarovalnico v zavarovalniški skupini ter zavarovalnim in mešanim zavarovalnim holdingom.

Na podlagi *Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1)* je AZN pristojna tudi za izdajo dovoljenj pokojninskim družbam in za izvajanje nadzora nad njihovim poslovanjem. Poleg tega je pristojna tudi za pripravo in izdajo podzakonskih predpisov na podlagi *Zakona o zavarovalništvu*. Glede na navedeno lahko naloge AZN razvrstimo v pet osnovnih področij. Prvo področje obsega izdajo dovoljenj, soglasij, mnenj, odločb in odredb zavarovalnicam, zavarovalno zastopniškim družbam, zavarovalno posredniškim družbam, zavarovalnim zastopnikom in posrednikom, bankam za opravljanje storitev zavarovalnega posredovanja, Slovenskemu zavarovalnemu združenju, zavarovalnicam v zavarovalniški skupini, pokojninskim družbam. Drugo področje obsega spremljanje, zbiranje in preverjanje poročil in obvestil zavarovalnic in drugih oseb, ki so ji po določbah Zakona o zavarovalništvu oziroma drugih zakonov dolžne poročati oziroma jo obveščati o posameznih dejstvih in okoliščinah. Tretje obsega opravljanje pregledov poslovanja zavarovalnic in pokojninskih družb, četrto izrekanje ukrepov nadzora po Zakonu o zavarovalništvu in peto pripravo in izdajo podzakonskih predpisov na podlagi Zakona o zavarovalništvu.

3.3 RAZVITOST ZAVAROVALNE DEJAVNOSTI

V obdobju od leta 1991 do 2003 se je slovenski zavarovalni trg hitro razvijal, kar potrjujejo tudi kazalci razvitosti zavarovalnega trga. Zavarovalna gostota, zavarovalna usidranost in delež zaposlenih v zavarovalnicah med vsemi zaposlenimi so se v obravnavanem obdobju povečali. Leta 2002 je bilo v zavarovalnicah zaposlenih 5.204 ljudi, kar je 1,7-krat več kot leta 1992 in predstavlja 2,6% vseh zaposlenih (Štiblar, 2004a, str. 59). Leta 1991 je zavarovalna gostota znašala 38,36 EUR na prebivalca (glej Tabelo 7, na str. 31), leta 2003 pa 631,6 EUR, kar pomeni, da je leta 2003 vsak državljan porabil 631,6 EUR za različna zavarovanja. Zavarovalna usidranost je leta 1991 znašala 3,3% BDP, leta 2003 pa 5,26%, kar pomeni, da je leta 2003 vsota obračunanih premij predstavljala 5,26% BDP.

Tabela 7: Zavarovalna gostota (v EUR) in zavarovalna usidranost (v %) v obdobju 1991 – 2003

	Prem/preb	PremŽ/preb	PremNŽ/preb	Prem/BDP	PremŽ/BDP	PremNŽ/BDP
1991	38,36	2,6	35,8	3,30	0,22	3,07
1992	109,9	8,2	101,7	3,23	0,24	2,99
1993	164,8	17,4	147,4	3,30	0,35	2,95
1994	200,9	28,8	172,1	3,41	0,49	2,92
1995	311,2	46,1	265,2	4,65	0,69	3,96
1996	345,6	57,1	288,5	4,85	0,80	4,05
1997	352,5	62,2	290,3	4,46	0,79	3,67
1998	411,5	70,3	341,2	4,75	0,81	3,94
1999	406,7	73,3	333,4	4,71	0,85	3,86
2000	453,7	87,9	365,8	4,77	0,92	3,84
2001	527,7	112,8	415,0	5,04	1,08	3,96
2002	622,2	141,1	606,9	5,07	1,15	3,92
2003	631,6	151,1	480,5	5,26	1,26	4,00

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2004.

Leta 1991 je zavarovalna gostota življenjskih zavarovanj znašala 2,6 EUR na prebivalca (glej Tabela 7), neživljenjskih zavarovanj pa 35,8 EUR, kar pomeni, da so prebivalci porabili skoraj 14-krat več za neživljenjska zavarovanja kot za življenjska. Leta 2003 se je razmerje nekoliko izboljšalo, saj so prebivalci v povprečju porabili 480,5 EUR za neživljenjska zavarovanja in trikrat manj oziroma 151,1 EUR za življenjska zavarovanja. Torej so slednja v obravnavanem obdobju rasla hitreje od neživljenjskih zavarovanj. Kljub temu ostaja trg življenjskih zavarovanj bistveno manj razvit od trga neživljenjskih zavarovanj. Na hitrejšo rast življenjskih zavarovanj je vplivalo vse večje zavedanje potrošnikov pomena varnosti, ki jo ponujajo, poleg tega je na to vplivala vse ostrejša socialna politika, izboljšanje življenjskega standarda, kar potrjuje rast BDP na prebivalca.

Tudi na podlagi zavarovalne usidranosti je bil leta 2003 trg neživljenjskih zavarovanj bolj razvit od trga življenjskih zavarovanj. Leta 2003 se je razmerje nekoliko izboljšalo, saj je bil delež premij življenjskih zavarovanj v BDP 3-krat manjši (1,26% BDP) od deleža premij neživljenjskih zavarovanj (4,0% BDP). Za primerjavo, leta 1991 so obračunane premije življenjskih zavarovanj predstavljale 0,22% BDP, premije neživljenjskih zavarovanj pa 15-krat več, oziroma 3,3% BDP (glej Tabela 7).

Oba kazalca potrjujeta, da je bil leta 2003 slovenski zavarovalni trg življenjskih zavarovanj manj razvit od trga neživljenjskih zavarovanj, kar pomeni, da ima trg življenjskih zavarovanj še veliko možnosti za nadaljnji razvoj.

3.4 SLOVENSKI ZAVAROVALNI TRG GLEDE NA VRSTE IN OSNOVNE OBLIKE ZAVAROVANJ

Za slovenski zavarovalni trg je značilna velika razlika med razvitostjo življenjskih in neživljenjskih zavarovanj, v prid slednjih. To potrjujejo tudi podatki iz Tabele 8 (na str. 32),

kjer so navedene premije vseh zavarovanj skupaj, posebej premije življenjskih in neživljenjskih zavarovanj, v obdobju 1991 – 2003. V tem obdobju so se obračunane zavarovalne premije povečale za 16-krat, s 76,79 mio EUR leta 1991 na 1.261,15 mio EUR leta 2003. Obračunane premije življenjskih zavarovanj so se povečale za 58-krat, s 5,2 mio EUR na 301,67 mio EUR. Obračunane premije neživljenjskih zavarovanj pa za 13-krat, z 71,59 mio EUR na 959,50 mio EUR.

Leta 1991 so premije življenjskih zavarovanj predstavljale le 6,7% vseh zbranih premij, leta 2003 se je njihov delež povečal na 23,9%. Delež premij neživljenjskih zavarovanj v vseh zbranih premijah pa se je v obravnavanem obdobju zmanjšal s 93,3% leta 1991 na 76,1% leta 2003 (European Insurance in Figures, 2004, str. 56). V obdobju 1992 – 2002 je bila povprečna realna letna stopnja rasti obračunanih zavarovalnih premij 10,8%, v obdobju 1997 – 2002 pa 7,2%. Zaradi slabše razvitosti trga življenjskih zavarovanj so premije slednjih rasle hitreje od premij neživljenjskih zavarovanj. V obdobju 1992 – 2002 je bila povprečna realna letna stopnja rasti premij življenjskih zavarovanj 23,9%, neživljenjskih pa 12,8%. V obdobju 1997 – 2002 sta bili obe povprečni letni stopnji rasti nekoliko nižji, življenjskih zavarovanj za 15 odstotnih točk (8,9%), in neživljenjskih za 6,9 odstotne točke (5,9%) (European Insurance in Figures, 2004, str. 51, 54). Rast premij obeh vrst zavarovanj je bila posebej visoka v prvi polovici devetdesetih let prejšnjega stoletja, ko je bil slovenski zavarovalni trg v fazi tranzicije. Po letu 1997 se je rast nekoliko umirila, kar je povezano z ustaljitvijo števila zavarovalnic.

Tabela 8: Obračunane premije za vsa zavarovanja skupaj, posebej za življenjska in neživljenjska zavarovanja, v obdobju 1991 – 2003 (v mio EUR)

	PREMIJE	PREMIJE Ž	PREMIJE NŽ
1991	76,79	5,20	71,59
1992	219,35	16,38	202,97
1993	328,03	34,70	293,33
1994	399,64	57,32	342,32
1995	618,55	91,54	527,01
1996	688,05	113,68	574,37
1997	700,45	123,66	576,79
1998	815,87	139,45	676,42
1999	807,58	145,64	661,95
2000	902,93	174,91	728,02
2001	1051,26	224,61	826,65
2002	1241,65	281,68	959,97
2003	1261,16	301,67	959,50

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2004.

Podatki o zbranih premijah po posameznih vrstah neživljenjskih zavarovanj so na razpolago le za obdobje 1998 – 2003. Kakor je razvidno iz Slike 1 v Prilogi 6, se v tem obdobju deleži posameznih vrst neživljenjskih zavarovanj niso bistveno spremenili. V primerjavi z letom 1998 se je leta 2003 najbolj povečal delež zavarovanja odgovornosti lastnikov cestnih vozil, za 6,93 odstotne točke. Povečal se je tudi delež prostovoljnega zdravstvenega zavarovanja, za

2,3 odstotne točke, in delež t.i. ožjih premoženjskih zavarovanj, za 0,75 odstotne točke. Deleži ostalih neživljenjskih zavarovanj so se nekoliko znižali, najbolj med vsemi kasko zavarovanje cestnih vozil, za 2,77 odstotne točke. V primerjavi z letom 2002 so se deleži posameznih vrst neživljenjskih zavarovanj spremenili za manj kot odstotno točko. Izjemi sta zavarovanje odgovornosti lastnikov cestnih vozil (1,46 odstotne točke) in prostovoljno zdravstveno zavarovanje (-1,04 odstotne točke) (Letno poročilo 2003, 2004, str. 5).

Primerjava obračunanih zavarovalnih premij po posameznih vrstah neživljenjskih zavarovanj kaže, da so leta 2003 zavarovalnice 85,34% premij neživljenjskih zavarovanj dosegle v petih zavarovalnih vrstah (glej Sliko 1 v Prilogi 6). To so: nezgodna zavarovanja (9,26%), prostovoljna zdravstvena zavarovanja (30,75), kasko zavarovanje cestnih vozil (12,10%), zavarovanje odgovornosti lastnikov cestnih vozil (26,63%) in požarna zavarovanja (6,6%). Leta 2002 so zavarovalnice v istih petih zavarovalnih vrstah dosegle 84,39% premij, kar je za 0,95 odstotne točke manj (Letno poročilo 2003, 2004, str. 6).

Na podlagi podatkov v Tabeli 1 (Priloga 6) kjer je predstavljen delež obračunanih odškodnin v kosmatih obračunanih premijah (škodni rezultat), se je v obdobju od leta 1999 do leta 2003 škodni rezultat vseh zavarovanj skupaj poslabšal. Enako velja za življenjska in premoženjska zavarovanja. Škodni rezultat vseh zavarovanj se je leta 2003 v primerjavi z letom 1999 poslabšal za 3 odstotne točke, neživljenjskih zavarovanj za odstotno točko, življenjskih zavarovanj pa za 18 odstotnih točk, kar kaže na staranje portfelja oziroma na povečanje števila dospelosti pogodb iz naslova teh zavarovanj glede na leto 1999.

3.5 TRŽNI DELEŽI ZAVAROVALNIC

Za slovenski zavarovalni trg so še vedno značilne visoke stopnje koncentracije, čeprav so se od leta 1992 do 2003 nekoliko zmanjšale. Leta 1992 je največjih pet zavarovalnic zavzemalo 99,6% zavarovalnega trga, leta 2003 se je tržni delež zmanjšal na 86,69%. Že od leta 1991 je imela največji tržni delež Zavarovalnica Triglav, ki pa se z leti zmanjšuje. Leta 2003 zavzemala 40,76% trga. Druga največja zavarovalnica je tega leta bila Vzajemna zdravstvena zavarovalnica z 19,02% tržnim deležem, sledile so ji Zavarovalnica Maribor z 12,72%, Adriatic z 9,5% in Slovenica s 4,69% tržnim deležem (glej Tabelo 2 v Prilogi 6).

V primerjavi z letom 1992 se je leta 2003 tržna koncentracija znižala tako na trgu življenjskih kot na trgu neživljenjskih zavarovanj. Za celotno obdobje velja, da je bil trg neživljenjskih zavarovanj bolj koncentriran kot trg življenjskih zavarovanj. Leta 1992 je največjih pet zavarovalnic na trgu neživljenjskih zavarovanj zavzemalo 99,6% zavarovalnega trga, leta 2003 se je ta delež zmanjšal na 93,88%. Na trgu življenjskih zavarovanj pa je leta 1992 prvih pet zavarovalnic zavzemalo 99,5% delež zavarovalnega trga in leta 2003 83,64% delež (European Insurance in Figures, 2004, str. 35, 36). Razlog za tako visoko koncentracijo na trgu neživljenjskih zavarovanj je v tem, da so sem vključena tudi prostovoljna zdravstvena zavarovanja, kjer je v letu 2003 Vzajemna zdravstvena zavarovalnica zavzemala 81,7% trga

in Adriatic zavarovalna družba preostalih 17,8%. Na obeh trgih je leta 2003 imela največji tržni delež Zavarovalnica Triglav z 42,12% tržnim deležem na trgu življenjskih in s 40,33% deležem na trgu neživljenjskih zavarovanj (Letno poročilo 2003, 2004, str. 10).

3.6 NALOŽBE ZAVAROVALNIC

Finančne naložbe zavarovalnic v zadnjih letih izkazujejo visoke stopnje rasti. Zavarovalnice so tako konec leta 2003 imele za 1872 mio EUR naložb kritnega premoženja, katerega del predstavljajo tudi naložbe kritnih skladov, ki so jih zavarovalnice v skladu s predpisi dolžne oblikovati⁹. Naložbe kritnega sklada so rasle hitreje od naložb kritnega premoženja, kar potrjuje tudi podatek, da se je njihov delež v vseh naložbah povečal s 33,8% leta 1996 na 47,1% leta 2003. Delež naložb kritnega premoženja pa se je z 58,2% vseh naložb leta 1996 zmanjšal na 46,8% leta 2003.

Tabela 9: Struktura aktive slovenskih zavarovalnic v obdobju 1996 – 2003 (v mio EUR)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Prosti lastni viri	32,20	22,70	28,60	62,67	53,37	77,23	113,02	121,80
Kritni sklad	138,95	189,18	255,81	315,72	426,03	565,78	785,12	938,46
Kritno premoženje	238,93	308,09	383,45	414,67	501,41	584,97	872,09	933,81
Skupaj	410,07	519,97	667,87	793,06	980,81	1227,98	1770,23	1994,08

Vir: Letno poročilo 2003, 2004.

Naložbe kritnega premoženja in kritnega sklada so imele višje stopnje rasti kot premije, saj so se od leta 1996 do 2003 povečale za petkrat (s 410,07 mio EUR na 1994,08 mio EUR) (glej Tabela 9), premije pa le za dvakrat (s 688,05 mio EUR na 1261,16 mio EUR). Po absolutni vrednosti so bile do leta 1999 obračunane premije višje od naložb, od leta 2000 pa so naložbe višje. To je predvsem posledica naložb kritnih skladov, saj so rasle bistveno hitreje od obračunanih premij življenjskih zavarovanj in so že od leta 1996 višje od njih. Z vse večjim uveljavljanjem življenjskih zavarovanj postajajo tudi naložbe vse pomembnejše. V državah, kjer je trg življenjskih zavarovanj zelo razvit so naložbe bistveno (tudi 10-krat) višje od premij. V Sloveniji pa se trg življenjskih zavarovanj šele razvija, kar pomeni, da lahko v prihodnosti pričakujemo še hitrejšo rast naložb, predvsem naložb kritnega sklada.

Od leta 2000 se povečuje pokritost matematičnih rezervacij¹⁰ z naložbami kritnega sklada (glej Sliko 2 v Prilogi 6). Leta 2003 so naložbe kritnega sklada presegle matematične

⁹ *Kritno premoženje* je premoženje zavarovalnice, namenjeno kritju bodočih obveznosti iz zavarovanj, ki jih sklepa zavarovalnica, in morebitnih izgub, ki izhajajo iz zavarovalnih poslov, ki jih opravlja zavarovalnica, ter v zvezi s katerimi je zavarovalnica dolžna oblikovati zavarovalno-tehnične rezervacije (prvi odstavek 120. člena predloga Zzavar, 2004). *Kritni sklad* je opredeljen kot kritno premoženje, namenjeno kritju obveznosti zavarovalnice iz tistih vrst zavarovanj, za katere je treba oblikovati matematične rezervacije (prvi odstavek 125. člena predloga Zzavar, 2004).

¹⁰ Zavarovalnica, ki sklepa življenjska zavarovanja oziroma nezgodna ali zdravstvena zavarovanja, za katera se uporabljajo podobne verjetnostne tabele in izračuni kot za življenjska zavarovanja, mora v zvezi s temi zavarovanji oblikovati poleg zavarovalno-tehničnih tudi *matematične rezervacije*, ki predstavljajo posebno vrsto zavarovalno-tehničnih rezervacij (tretji odstavek 113. člena predloga ZZavar-1, 2004).

rezervacije za 19% oziroma 148,02 mio EUR, kar kaže na varnost segmenta življenjskih zavarovanj. Povečujejo se tudi matematične rezervacije glede na zbrane premije življenjskih zavarovanj. Leta 2003 so imele zavarovalnice že za 2,7-krat več naložb kritnega sklada oziroma 2,1-krat več oblikovanih matematičnih rezervacij od celotnih premij življenjskih zavarovanj (Poročilo o finančni stabilnosti za leto 2003, 2003, str. 73).

Nekoliko slabše je bilo z naložbami kritnega premoženja, saj do leta 2001 zavarovalnice niso izkazovale zadovoljive pokritosti zavarovalno-tehničnih rezervacij¹¹ z naložbami kritnega premoženja (glej Sliko 2 v Prilogi 6). To je bilo deloma posledica opredmetenih osnovnih sredstev za zavarovalno dejavnost in terjatev s temi sredstvi ter deloma posledica popravkov in odpisov vrednosti naložb oziroma izgub v poslovanju. V letu 2002 so zavarovalnice prvič izkazovale zadovoljivo pokritost zavarovalno-tehničnih rezervacij z naložbami kritnega premoženja, ki so se leta 2003 še izboljšale, saj so naložbe presegle rezervacije za 4 odstotne točke. Deloma je bil pozitiven rezultat posledica sprememb metodologije, ki je omogočala, da so se med naložbe kritnega premoženja vključile tudi terjatve. Razmerje med drugimi zavarovalno-tehničnimi rezervacijami in zbranimi premijami neživljenjskih zavarovanj se bistveno ni spreminjalo, povečevalo pa se je razmerje med naložbami kritnega premoženja brez kritnih skladov in zbranimi premijami neživljenjskih zavarovanj. Leta 2003 so naložbe skoraj dosegle pokritost z letnimi zbranimi premijami (Poročilo o finančni stabilnosti za leto 2003, 2003, str. 74).

V strukturi naložb kritnega sklada so prevladovale naložbe v državne vrednostne papirje (glej Tabela 10, na str. 36). V primerjavi z letom 1999 se je leta 2003 njihov delež povečal za 7,6 odstotne točke na 54,3% vseh naložb kritnega sklada. Povečal se je tudi delež naložb v dolžniške vrednostne papirje, kjer so prevladovale predvsem bančne obveznice. Zaradi znižanja bančnih obrestnih mer so se za 21,3 odstotne točke zmanjšale naložbe v bančne depozite, ki so leta 2003 zavzemali 13,4% vseh naložb kritnega sklada. Konec leta 2003 je bilo tako 92% premoženja kritnih skladov naloženega v razmeroma netveganih finančnih oblikah. Manjši delež so predstavljale naložbe v lastniške vrednostne papirje (5,8%), ki sicer veljajo za bolj tvegane in kratkoročne naložbe. Takšna struktura naložb kritnemu skladu zagotavlja veliko stabilnost, saj je razmeroma neobčutljiva na spremembe tečajev vrednostnih papirjev.

Tudi sredstva kritnega premoženja so bila usmerjena predvsem v državne papirje (glej Tabela 10, na str. 36), vendar je bil njihov delež bistveno manjši kot pri naložbah kritnih skladov. To je predvsem povezano s krajšo ročnostjo premoženjskih pogodb, kar vpliva na krajšo ročnost naložb. V primerjavi z letom 1999 so zavarovalnice leta 2003 več vlagale v državne (28,9%), lastniške in dolžniške vrednostne papirje (skupaj so predstavljali 29,1% vseh naložb), manj pa

---

¹¹ *Zavarovalno-tehnične rezervacije* so rezervacije, namenjene kritju bodočih obveznosti iz zavarovanj in morebitnih izgub zaradi tveganj, ki izhajajo iz zavarovalnih poslov, ki jih zavarovalnica opravlja. Zavarovalno-tehnične rezervacije se glede na bodoče obveznosti, v zvezi s katerimi se oblikujejo, razvrščajo v: 1. rezervacije za prenosne premije, 2. rezervacije za bonuse, popuste in storno, 3. škodne rezervacije, 4. izravnalne rezervacije (prvi in drugi odstavek 13. člena ZZavar-1, 2004).

v bančne depozite (21,4%), kar je povezano z zniževanjem bančnih obrestnih mer za depozite. V primerjavi s kritnim premoženjem je imel kritni sklad kratkoročnejše naložbe, z večjim poudarkom na lastniških in dolžniških vrednostnih papirjih.

Tabela 10: Sestava naložb kritnih skladov in naložb kritnega premoženja zavarovalnic v obdobju 1999 – 2003 (v %)

	Kritni sklad			Kritno premoženje		
	1999	2001	2003	1999	2001	2003
Državni papirji	46,7	43,9	54,3	19,3	20,0	28,9
Nepremičnine	2,9	1,3	0,2	9,2	8,0	5,3
Posojila	0,4	0,4	0,1	13,3	8,3	4,7
Dolžniški vrednostni papirji	11,8	24,9	24,2	6,6	12,4	15,6
Lastniški vrednostni papirji	3,4	5,2	5,8	9,1	15,6	13,5
Depoziti v bankah	34,7	23,8	13,4	41,9	32,7	21,4
Ostalo	0,1	0,6	2,0	0,6	3,0	10,6
Skupaj	100	100	100	100	100	100

Vir: Letno poročilo 2003, 2004.

Zaradi majhnosti slovenskega kapitalskega trga je nujna usmeritev zavarovalnic na tuje trge, saj domači kapitalski trg ne zmore absorbirati celotnega obsega njihovih naložb. To potrjuje tudi podatek, da je leta 2003 celotno kritno premoženje zavarovalnic predstavljalo 50,6% tržne kapitalizacije dolžniških vrednostnih papirjev ljubljanske borze (Poročilo o finančni stabilnosti za leto 2003, 2003, str. 75).

Konec leta 2001 so naložbe v tuje delnice in obveznice znašale 33,91 mio EUR, konec leta 2003 pa že 114,19 mio EUR. Najvišji odstotek naložb v tuje vrednostne papirje so imele naložbe kritnega sklada. Leta 2003 so imele že 11 % naloženih v tujih vrednostnih papirjih. Od tega je bilo 37% naložb v tuje dolžniške vrednostne papirje in 17% v tuje lastniške vrednostne papirje. V skrbi za večjo valutno usklajenost sredstev in obveznosti so zavarovalnice nalagale sredstva tudi v evroobveznice RS. Konec leta 2003 so zavarovalnice imele v svojem portfelju za 64,71 mio EUR evroobveznic (Letno poročilo 2003, 2004, str. 22).

3.7 KAPITALSKA USTREZNOST ZAVAROVALNIC

Zavarovalnice so morale do 3.3.2001 uskladiti svoje poslovanje z določbami *Zakona o zavarovalništvu*. Eno od najpomembnejših načel tega zakona je načelo o obvladovanju tveganj. Zavarovalnice obvladujejo tveganja predvsem z zadostnim kapitalom oziroma kapitalsko ustreznostjo (minimalnim in zajamčenim kapitalom). Poleg tega je za obvladovanje tveganj pomembno še naslednje: ustrezne zavarovalno-tehnične rezervacije, ustrezno kritno premoženje (zlasti kritni skladi) in njihovo primerno nalaganje, pozavarovanje, sozavarovanje ter upravljanje likvidnosti. Kapitalska ustreznost se kaže v obveznosti zavarovalnice, da vedno razpolaga z ustreznim kapitalom, ki je odvisen od obsega in vrste zavarovalnih poslov, ki jih zavarovalnica opravlja, ter tveganj, ki jim je izpostavljena

pri opravljanju teh poslov. Tveganja, ki jim je zavarovalnica izpostavljena pri opravljanju zavarovalnih poslov, ne smejo preseči zakonskih in podzakonskih omejitev.

Kapitalske zahteve, izračunane v skladu z metodologijo, določeno v *Zakonu o zavarovalništvu* in podzakonskih predpisih, so se, v primerjavi z ureditvijo v *Zakonu o zavarovalnicah*, zaostrele. Medtem ko samo ena zavarovalnica ni dosegala potrebne višine garancijskega sklada po stanju na dan 31.12.2000, je primanjkljaj razpoložljivega kapitala po stanju na dan 31.12.2001 izkazovalo kar 6 od 13-tih zavarovalnic. Zato je v letu 2001 AZN petim zavarovalnicam izdala odredbo o odpravi kršitev. Do konca leta 2001 sta dve zavarovalnici že zaključili postopek povečanja kapitala zavarovalnice, v preostalih zavarovalnicah pa so z dokapitalizacijo in z doseženim dobičkom v letu 2002 v glavnem sanirali kapitalsko neustreznost. Na dan 31.12.2002 sta le dve zavarovalnici izkazovali primanjkljaj razpoložljivega kapitala, od katerih je ena uspela sanirati kapitalsko neustreznost v zadnjem četrtletju leta 2003 s prenosom celotnega portfelja življenjskih zavarovanj na drugo zavarovalnico. Tako je po stanju na dan 31.12.2003 enajst od dvanajstih zavarovalnic izkazovalo presežek razpoložljivega kapitala. Enako velja za obe pozavarovalnici in vse štiri pokojninske družbe.

S spremembami *Zakona o zavarovalništvu* na področju zajamčenega kapitala maja 2004 se je slovenski zakon prilagodil kapitalskim zahtevam EU. Novim vrednostim zajamčenega kapitala, ki so bistveno višje od starih, se morajo zavarovalnice prilagoditi do 20. marca 2007. Z izboljšanjem finančne strukture se bodo slovenske zavarovalnice lažje spopadale s tujo konkurenco in obvladale naraščajoča tveganja.

4 PRIMERJAVA SLOVENSKEGA IN EVROPSKEGA ZAVAROVALNEGA TRGA

Med trenutnimi članicami EU obstajajo velike razlike v razvitosti zavarovalne dejavnosti in trgov. S primerjavo slovenskega zavarovalnega trga z zavarovalnimi trgi novih in starih članic bomo izpostavili glavne razlike med njimi. Uporabljali bomo podatke za leto 2002, ker so to zadnji popolni razpoložljivi podatki za vse tri zavarovalne trge. Primerjava se osredotoča predvsem na razlike v razvitosti zavarovalnih trgov, s poudarkom na trgih življenjskih zavarovanj, razlike v naložbah, premijah, tržni koncentraciji, ponudbi zavarovanj in prodajnih poteh.

4.1 PRIMERJAVA SLOVENSKEGA ZAVAROVALNEGA TRGA Z ZAVAROVALNIMI TRGI STARIH ČLANIC EU

Slovenija je v primerjavi s povprečjem starih članic EU pretežno zaostajala. To potrjujejo tudi kazalci razvitosti zavarovalne dejavnosti. Leta 2002 je zavarovalna gostota predstavljala 30%, zavarovalna usidranost 58% povprečja starih članic. Velike razlike se kažejo v razvitosti trga življenjskih in premoženjskih zavarovanj. Po zavarovalni usidranosti neživljenjskih zavarovalnic se je Slovenija uvrstila na tretje mesto (boljša sta bila Luksemburg in Nizozemska, Velika Britanija pa se je izenačila s Slovenijo), po usidranost življenjskih zavarovanj je bila boljša le od Grčije. Pri tem je potrebno upoštevati, da je imela nižji BDP na prebivalca kot stare članice.

Zaradi majhnosti slovenskega trga in usmerjenosti zavarovalnic na domači zavarovalni trg je primerjava obračunanih premij nesmiselna, veliko bolj zanimiva je primerjava njihovih stopenj rasti, saj zavarovalni trgi starih članic spadajo med razvite trge, slovenski trg pa med razvijajoče. Na podlagi tega ne preseneča, da je v obdobju 1992 – 2002 Slovenija imela višjo realno povprečno letno stopnjo rasti od starih članic. To je še posebej značilno za življenjska zavarovanja, kar je med drugim povezano z njihovo slabšo razvitostjo. Visoka stopnja rasti je bila povezana tudi z visoko stopnjo rasti BDP (6%).

Manjši obseg trga življenjskih zavarovanj vpliva tudi na manjši obseg naložb kritnega sklada, ki predstavljajo največji del vseh naložb zavarovalnic. V Sloveniji so bile naložbe 1,4-krat večje od premij, v starih članicah pa 5,7-krat višje, kar pomeni, da so imele stare članice 4-krat večje razmerje med naložbami in premijami kot Slovenija. Bistveno slabše je bilo razmerje med investicijami in BDP, saj je bilo razmerje starih članic 7-krat večje od slovenskega (glej Tabela 1 v Prilogi 7).

Precejšnje razlike so opazne tudi v strukturi naložb. V Sloveniji so zavarovalnice več vlagale predvsem v bančne depozite, leta 2002 so zavzemali preko 20% vseh naložb, in v državne obveznice, veliko manj pa v posojila (pod 10%) in podjetniške obveznice kot stare članice. V starih članicah so imele življenjske zavarovalnice več sredstev naloženih v obveznicah in podjetniških delnicah kot neživljenjske zavarovalnice, v Sloveniji pa ravno obratno. Življenjske zavarovalnice so imele manj naložb v delnice (okoli 5%) kot neživljenjske zavarovalnice (okoli 15%), poleg tega so imele več naložb v državne vrednostne papirje, za katere je značilna daljša ročnost, nižji donos in večja varnost. Neživljenjske zavarovalnice pa so več vlagale v bančne depozite in posojila. Takšna struktura naložb je skladna s krajšo ročnostjo pogodb neživljenjskih zavarovanj.

V starih članicah se je v obdobju 1992 – 2002 število zavarovalnic postopno zmanjševalo, kar je povezano s konsolidacijo trga. V Sloveniji pa se je njihovo število povečevalo do leta 1997, nato pa se ustalilo. Takšno gibanje števila zavarovalnic je povezano z dejstvom, da se je do leta 1997 slovenski trg zavarovalništva šele razvijal. Iz primerjave premij na zavarovalnico,

števila zaposlenih in premije na zaposlenega v zavarovalnici lahko sklepamo, da so imele zavarovalnice v Sloveniji dvakrat nižjo premijo na zavarovalnico, kar ob dvakrat večjemu številu zaposlenih pomeni štirikrat nižjo premijo na zaposlenega v zavarovalnici in s tem 4-krat nižjo produktivnost (glej Tabela 2 v Prilogi 7).

Tržna koncentracija, merjena s tržnim deležem petih največjih zavarovalnic v premijah zavarovalnic, je bila v Sloveniji višja kot v starih članicah. Leta 2002 je na trgu neživljenjskih zavarovanj presegla povprečje starih članic za 97% in na trgu življenjskih zavarovanj za 74%. V Sloveniji je bila višja na trgu neživljenjskih zavarovanj, v starih članicah pa na trgu življenjskih zavarovanj. Med starimi članicami je imela primerljivo tržno koncentracijo le Finska (91,5% na trgu neživljenjskih in 89,8% na trgu življenjskih zavarovanj) (European Insurance in Figures, 2004, str. 35 in 36). Z vstopom Slovenije v EU se pričakuje postopno znižanje tržne koncentracije. To potrjuje tudi podatek o številu obvestil o nameri vstopa na slovenski zavarovalni trg, ki jih je po 1. maju 2004 prejela Agencija za zavarovalni nadzor.

Leta 2002 je bila ponudba življenjskih zavarovanj že primerljiva s ponudbo starih članic. V Sloveniji so prevladovala predvsem klasična življenjska zavarovanja, kar jo uvršča med države, kjer prevladuje kontinentalni pristop. V to skupino sodijo Nemčija, Italija, Španija in Nizozemska. Na trgih Francije, Finske in Portugalske pa so prevladovala življenjska zavarovanja z varčevalno komponento. Na vseh trgih so občutno porasla naložbena življenjska zavarovanja, kar je povezano z uveljavitvijo bančnega zavarovalništva kot zavarovalne tržne poti, saj je ta oblika zavarovanja bliže bančnim produktom (Musil, Vovk, 2003, str. 301). V primerjavi s starimi članicami so bila v Sloveniji manj razvita predvsem dodatna zavarovanja, ki jih zavarovanci lahko priključijo osnovnim življenjskim zavarovanjem, hipotekarna življenjska zavarovanja in rentna zavarovanja. Na podlagi novega okolja, v katerem poslujejo zavarovalnice, in smeri razvoja slovenskega zavarovalnega trga lahko pričakujemo, da bodo tudi v Sloveniji naložbena življenjska zavarovanja zavzemala vse pomembnejši del trga življenjskih zavarovanj (Kranjec, 2003, str. 21).

Pri neživljenjskih zavarovanjih so bila v Sloveniji v primerjavi s starimi članicami manj razvita predvsem zavarovanja različnih oblik odgovornosti in zavarovanja različnih finančnih odgovornosti. V zadnjem času se uveljavljajo različne oblike zavarovanja poklicne odgovornosti. Nekoliko bolj so uveljavljene produktne odgovornosti, predvsem v podjetjih, ki svoje produkte izvažajo (Dostal, 2004, str. 88). Zaostanek zavarovanj odgovornosti je povezan z relativno stabilnostjo slovenskega zavarovalnega trga, ki se je zaradi relativne odmaknjenosti od zahodnega zavarovalnega trga z vidika škodnega dogajanja in nizkih neposrednih naložb tujcev v Slovenijo ubranil šokov finančnih trgov in velikih svetovnih naravnih katastrof.

Z vidika prodajnih poti Slovenija spada med države, kjer prevladujejo klasične prodajne poti, saj je bila leta 2002 v Sloveniji dobro razvita prodaja preko zastopniških mrež (63%) in zavarovalnih agencij (25%) (European Insurance in Figures, 2004, str. 143). Veliko slabše je razvito zavarovalno posredništvo, saj je bilo leta 2002 le nekaj več kot dvajset zavarovalnih

posrednikov (brez bančnega sektorja), od katerih ni imel nihče zaposlenih več kot deset posrednikov in ni ustvaril več kot 150 mio SIT oziroma 698 tisoč EUR letnega prometa. Med starimi članicami je zavarovalno posredništvo najbolj razvito v Veliki Britaniji, kjer je leta 2002 zavzemalo 56,8% vseh prodajnih poti. Tudi prodaja preko bančnih okenc (bančno zavarovalništvo) je v Sloveniji šele na začetku (10%). V starih članicah je ta prodajni kanal zelo razširjen. V Franciji, Italiji, Španiji, Avstriji in na Portugalskem je leta 2002 predstavljal preko 40% vseh prodajnih poti. Telefonska prodaja, ki se je razvila v Sloveniji, ni primerljiva z evropsko. Razlog je v tem, da služi le kot pomoč zastopnikom za prodajo življenjskih zavarovanj. V starih članicah pa je uporabljena za direktno prodajo zavarovalnih proizvodov. Tudi internetna prodaja še ni razvita, v neznatnem obsegu je ta prodajna pot uporabljena za sklepanje asistenčnih storitev zdravstvenih zavarovanj za potovanja v tujino in šolskih zavarovanj.

Slovenija v primerjavi s povprečjem starih članic najbolj zaostaja na področju življenjskih zavarovanj, s čimer je povezana velika razlika v naložbah, obračunanih premijah, tržnih koncentracijah in prodajnih kanalih. Boljša pa je rast premij in BDP-ja, kar je spodbuden podatek za bodoči razvoj slovenskega zavarovalnega trga, kar potrjujejo tudi razpoložljivi podatki za leto 2003.

4.2 PRIMERJAVA SLOVENSKEGA ZAVAROVALNEGA TRGA Z ZAVAROVALNIMI TRGI NOVIH DRŽAV ČLANIC

Na podlagi kazalcev razvitosti zavarovalne dejavnosti se je leta 2002 Slovenija uvrstila na sam vrh desetih novih članic EU. Po zavarovalni gostoti (622 EUR) je Slovenija trikrat presegla povprečje novih članic (202 EUR) in zasedla drugo mesto, za Ciprom. Pri življenjskih zavarovanjih je zasedla tretje mesto, pri neživljenjskih prvo mesto. Po zavarovalni usidranosti (5,1%) si je delila drugo mesto s Ciprom, boljša je bila le Malta (5,8%). Pri neživljenjskih zavarovanjih je zasedla prvo (3,9%), pri življenjskih zavarovanjih pa le sedmo mesto (1,1%). Na podlagi kazalcev je imela Slovenija bistveno bolj razvit trg neživljenjskih, slabše pa trg življenjskih zavarovanj kot nove članice.

Leta 2002 je največ premij med novimi članicami zbrala Poljska, 45% vseh zbranih premij. To je pričakovano, saj ima največje število prebivalcev (38,6 milijona). Slovenija pa je zbrala 8,2% vseh premij. Po povprečni letni realni stopnji rasti obračunanih premij (10,8%) je Slovenija presegla povprečje novih članic (8,9%) in se uvrstila na četrto mesto, enako velja za premije neživljenjskih zavarovanj, pri življenjskih zavarovanjih pa je bila druga.

V zvezi z življenjskimi zavarovanji je zanimiv podatek, da je leta 2002 Slovenija imela nadpovprečno visoka izplačila nad premijami življenjskih zavarovanj. Z 287% je bila daleč nad povprečjem tako novih (50%) kot starih članic (100%). Verjetno je to posledica različne metodologije klasifikacije (Štiblar, 2004a, str. 64).

Velike razlike se pojavljajo tudi pri naložbah (glej Tabelo 3 v Prilogi 7). Zaradi slabše razvitega trga življenjskih zavarovanj so bile tudi naložbe pod povprečjem novih članic. Po vseh naložbah se je uvrstila na četrto mesto, po naložbah življenjskih zavarovanj je bila šesta, po neživljenjskih pa četrta. Torej je leta 2002 Slovenija imela višje naložbe neživljenjskih od naložb življenjskih zavarovanj, kar je bilo značilno še za Latvijo, Litvo, Madžarsko in Estonijo. Leta 2003 se je razmerje že obrnilo v prid naložb življenjskih zavarovanj. Slovenija je bila z razmerjem 1,43 med naložbami in premijami pod povprečjem novih članic (2,02). Nad povprečjem pa je bila le pri deležu premij v BDP, kjer je s 7,1% zasedla četrto mesto.

Po strukturi naložb so leta 2002 zavarovalnice v Sloveniji več sredstev vlagale predvsem v bančne depozite, ki so znašali preko 20% vseh naložb, v novih članicah pa le 5%, manj pa v pridružena podjetja in delnice.

Po številu zavarovalnic je Slovenija leta 2002 zasedla predzadnje mesto, kar je razumljivo, saj je ena izmed najmanjših novih držav članic. Število zavarovalnic se je v obdobju 1992 – 2002 v povprečju povečalo za 1,6-krat, v Sloveniji pa za 2-krat, kar kaže na to, da je bil zavarovalni trg novih članic še v fazi razvoja. Zanimiv je podatek o deležu zaposlenih v zavarovalnicah med vsemi zaposlenimi, po katerem je Slovenija zasedla drugo mesto (2,6%), za Madžarsko (2,7%). To ni spodbuden podatek, saj pomeni, da je Slovenija imela bistveno več zaposlenih v zavarovalnicah kot nove članice. Leta 2002 je Slovenija imela 13% več zaposlenih na zavarovalnico, 69% več obračunanih premij na zavarovalnico, kar pomeni 57% oziroma 1,5-krat višjo produktivnost od povprečja novih članic (glej Tabelo 4 v Prilogi 7). Z zmanjšanjem števila zaposlenih bi lahko Slovenija dosegla bistveno boljše rezultate. Višjo produktivnost je imel le Ciper, več premij na zavarovalnico pa je zbrala Poljska.

Delež zavarovalnic v večinski domači lasti se je v novih članicah v obdobju 1992 – 2002 znižal s 67% na 54%. Slovenija je z 78,6% presegala povprečje novih članic in se uvrstila na tretje mesto, za Latvijo (100%) in Češko (83%). Po letu 2002, ko so na razpolago zadnji popolni podatki, se je v obeh državah ta delež že zmanjšal, v Sloveniji pa je ostal nespremenjen, kar je spodbuden podatek za slovensko gospodarstvo.

Leta 2002 je bila tržna koncentracija, merjena z deležem največjih petih zavarovalnic, na slovenskem trgu življenjskih in neživljenjskih zavarovanj višja od povprečja novih članic. Kakor stare članice imajo tudi nove bolj koncentriran trg življenjskih od trga neživljenjskih zavarovanj. Za Slovenijo pa velja prav nasprotno, kar potrjuje tudi podatek, da je bila na prvem mestu po koncentraciji trga neživljenjskih zavarovanj in na sedmem mestu po koncentraciji trga življenjskih zavarovanj (European Insurance in Figures, 2004, str. 35 in 36).

Z vidika prodajnih poti je Slovenija zaostajala predvsem na področju zavarovalnega posredništva. V novih državah članicah se je ta vrsta prodajne poti začela razvijati v začetku devetdesetih let s prihodom velikih zahodnoevropskih zavarovalnic. V tem obdobju so bili zavarovalni trgi novih članic v velikih težavah, kar je še posebej vplivalo na hitro uveljavitev zavarovalnih posrednikov. Slovenija je bila glede tega izjema, saj ni doživela tako močnega

prodora tujih zavarovalnic na domači zavarovalni trg. Poleg tega je bil slovenski zavarovalni trg stabilen, kar je še dodatno vplivalo na to, da se zavarovalno posredništvo ni razvilo.

V primerjavi z novimi članicami Slovenija izstopa predvsem po višjih kazalcih zavarovalne razvitosti, večjem deležu neživljenjskih zavarovanj, višjih povprečnih letnih stopnjah rasti premij, večji produktivnosti, nadpovprečni koncentraciji trga (tako trga življenjskih kot trga neživljenjskih zavarovanj) in nadpovprečnem deležu zavarovalnic v domači lasti.

5 PRIHODNOST SLOVENSKEGA ZAVAROVALNEGA TRGA

Na podlagi rezultatov primerjav v prejšnjem poglavju smo lahko ugotovili, da se Slovenija na področju zavarovalništva nahaja nekje med razvitim Zahodom in razvijajočim se Vzhodom Evrope. Po povprečni letni stopnji rasti premij in bruto družbenega proizvoda v preteklosti in po napovedih za prihodnost ima slovensko zavarovalništvo veliko možnosti za nadaljnji razvoj. Po povprečni stopnji rasti naložb, deležu premij življenjskih zavarovanj med vsemi premijami in kapitalsko ustreznostjo je prihodnost veliko bolj negotova.

Pomanjkljivosti slovenskega zavarovalništva lahko strnemo v naslednjih nekaj točk:

- nerešeno lastninjenje zavarovalnic;
- slabše razvit trg življenjskih zavarovanj, kar se kaže v nizkem deležu premij življenjskih zavarovanj v vseh zbranih premijah;
- malo investicij in njihova nizka donosnost, kar je povezano z nizkim deležem življenjskih zavarovanj;
- velike razlike med domačimi zavarovalnicami, neučinkovito poslovanje in nizki donosi investicij majhnih zavarovalnic;
- visoki stroški poslovanja.

Glede na omenjene pomanjkljivosti se mora slovensko zavarovalništvo nujno okrepiti in izkoristiti geostrateški položaj Slovenije. Potrebna je širitev na zavarovalne trge bivše Jugoslavije in Vzhodne Evrope, saj je slovenski zavarovalni trg relativno majhen. Za večji uspeh slovenskega zavarovalništva je nujno oblikovanje »finančnih stebrov« v večinski domači lasti, a ne v celoti. Za to je potrebna predhodna ureditev lastniške strukture zavarovalnic. Pospešiti je potrebno razvoj življenjskih zavarovanj, kar bo seboj potegnilo rast investicij. Za večjo konkurenčnost na mednarodni ravni je potrebno tudi kapitalsko okrepiti zavarovalnice in znižati stroške poslovanja. S tem lahko pričakujemo visoke stopnje rasti slovenskega zavarovalništva in uspešno poslovanje zavarovalnic na njem. Po študiji Mc Kinseyna iz leta 2003 lahko pričakujemo 10% rast premij v obdobju do leta 2007.

5.1 LASTNINJENJE ZAVAROVALNIC

Eden izmed pomembnejših korakov, ki jih mora narediti slovensko zavarovalništvo, je ureditev lastniške strukture, saj ima država¹² na podlagi nenominiranega kapitala večinski delež v največji zavarovalnici (Zavarovalnica Triglav, 85%) in največji pozavarovalnici (Pozavarovalnica Sava, 99%) (Končina, 2003, str. 16). Takšna lastniška struktura lahko na dolgi rok omeji razvoj slovenskega zavarovalništva. Politični vpliv se čuti na strokovnosti, konkurenčnosti, posodobitvi tržne ponudbe, dokapitalizaciji, strateških povezavah in drugem.

Na podlagi zakona o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic iz leta 2002 so upravičenci do dela nenominiranega kapitala zavarovanci, Kapitalska družba in Slovenska odškodninska družba. Za hitrejšo in enostavnejšo izpeljavo lastninskega postopka je zakon določil skrbnika nenominiranega kapitala, SOD. Odplačana vrednost je bila določena na podlagi cenitve zavarovalnice na dan 1. januar 2001, ki je znašala 60,6 mio SIT. Zaradi nove cenitve, po kateri naj bi bila zavarovalnica vredna med 104,1 in 115,9 mio SIT, je skrbnik začasno ustavil postopek pridobitve delnic (Karner, 2005, str. 5). Zaradi zaustavitve postopka lastninjenja Zavarovalnice Triglav se predviden rok (konec leta 2005), ko naj bi bilo lastninjenje končano, premakne na neznani datum. Prve posledice so vidne že danes, saj skupščina ni podprla predvideno dokapotalizacijo zavarovalnice, prišlo pa je tudi do pomembnih kadrovskih zamenjav na vrhu zavarovalnice. To so le najbolj vidne posledice zavlačevanja postopka lastninjenja zavarovalnice. Pomembnejše posledice bodo opazne kasneje, saj zaradi pretiranega ukvarjanja s problemi lastništva in kadrovskega zamenjavami se zanemarija elemente, ki prinašajo konkurenčne prednosti in dolgoročno vplivajo na uspešno poslovanje zavarovalnice (širitev ponudbe in prilagajanje ponudbe potrebam zavarovancev, zniževanje stroškov, ustanavljanje »finančnih stebrov« itd.).

5.2 KONSOLIDACIJA TRGA

Na slovenskem zavarovalnem trgu so opazne velike razlike med domačimi zavarovalnicami. Večji del trga obvladuje ena zavarovalnica, to je Zavarovalnica Triglav, ki zavzema preko 40% trga, dosega dobre poslovne rezultate in ima močno finančno pozicijo. Ostale zavarovalnice zavzemajo bistveno manjši delež trga, nekatere ne dosegaajo dobrih poslovnih rezultatov in nekatere imajo zaskrbljujočo finančno pozicijo. Po ekonomskih kazalcih je lahko le Zavarovalnica Triglav konkurenčna v srednjeevropskem zavarovalnem prostoru. Ostale zavarovalnice nimajo dolgoročnih konkurenčnih prednosti, prav zato je nujna njihova medsebojna povezava in povezava z drugimi finančnimi posredniki. Pri tem igra zelo veliko vlogo država kot večinska lastnica največje zavarovalnice in pozavarovalnice. Kakor je bilo že povedano, je predpogoj za združevanje zavarovalnic med seboj in z drugimi finančnimi posredniki lastninjenje največje zavarovalnice in pozavarovalnice. Le na ta način bo mogoče

---

¹² Lastninski deleži KAD-a in SOD-a.

omejiti politične apetite, ki bi sicer lahko vplivali na ustanavljanje t.i. zavarovalnih in finančnih stebrov.

Zaradi specifične strukture slovenskega zavarovalnega trga (ena dominantna zavarovalnica in več manjših zavarovalnic) je priporočljiva najprej povezava zavarovalnic v zavarovalne stebre, nato povezava z bankami v finančne stebre, zatem pa še povezava s tujimi finančnimi posredniki (Štiblar, 2003, str. 63). Pri tem se lahko zgledujemo po starih državah članicah, kjer so velike zavarovalnice v večinski domači lasti, manjše specializirane zavarovalnice pa v večinski tuji lasti, saj je večina zavarovalnic, ki posluje na slovenskem zavarovalnem trgu, še v domači lasti. Ostale nove članice so to možnost že zapravile s tem, ko so večji del zavarovalnic prodale tujcem.

Možnosti za oblikovanje močnih finančnih stebrov je na slovenskem zavarovalnem trgu sicer veliko. V Prilogi 8 so predstavljene možne povezave, ki jih je v zadnjih mesecih mogoče zaslediti v medijih. Pri tem je pomemben predvsem čas, ki bo še potreben za njihovo dejansko uresničitev, saj se z zavlačevanjem njihovega nastanka zmanjšujejo njihove potencialne možnosti za prodor na zavarovalne trge novih držav članic EU in držav nekdanje Jugoslavije, kar pa je za slovenske zavarovalnice izjemnega pomena.

5.3 ŠIRITEV NA TUJE TRGE

Širitev na tuje trge je potrebna, saj je slovenski zavarovalni trg premajhen za finančne institucije, ki bi bile po ekonomiji obsega konkurenčne na zavarovalnem trgu EU. Prav tako je slovenski zavarovalni trg premajhen, da bi se na njem oblikovala dva močna finančna stebra. Po mnenju ekonomista Franja Štiblarja bi lahko zavarovalnice pridobile desetino trga novih članic in držav bivše Jugoslavije, kar bi pomenilo podvojitve letnega zneska zbranih premij. Kot tarče širitve predlaga tudi zavarovalne trge Romunije, Bolgarije in Rusije. V primerjavi z ostalimi trgi tu slovenske zavarovalnice nimajo skoraj nikakršnih prednosti, zato je potreben takojšnji vstop. V Belgiji je led za nastop na finančnem trgu že prebit, saj so slovenske banke tam ustanovile svojo banko. Z vstopom na tuje trge bi tako leta 2013 slovenske zavarovalnice doma in v tujini zbrale 3900 milijonov EUR premij, kar je 3,3-krat več kot leta 2002 (Štiblar, 2004, str. 33).

Do sedaj sta bili aktivni na tujih trgih le Zavarovalnica Triglav in Pozavarovalnica Sava (glej Prilogo 9). Za uresničitev napovedi podvojitve letnega zneska zbranih premij je potrebna aktivnejša vloga zavarovalnic v tujini. Poleg največje slovenske zavarovalnice in pozavarovalnice se morajo tudi ostale zavarovalnice v kratkem usmeriti na tuja tržišča. Zaradi njihove velikosti in finančnega stanja je predpogoj za uspešno nastopanje na tujih trgih utrditev njihovega položaja, kar pomeni ustanovitev močnih finančnih stebrov.

5.4 HITRA RAST ŽIVLJENJSKIH ZAVAROVANJ

Na slovenskem zavarovalnem trgu imajo zavarovalnice še možnosti za rast, predvsem na področju življenjskih zavarovanj. Iz analize je razvidno, da je slovenski trg življenjskih zavarovanj manj razvit od trga življenjskih zavarovanj starih in novih članic. Razlogov za to je več, od nenaklonjenosti davčne zakonodaje, razmeroma visoke inflacije in nizke zainteresiranosti trga za tovrstno ponudbo. Na podlagi visoke povprečne letne stopnje rasti življenjskih zavarovanj, zaostrovanja politike države do javnih transferov v pokojninsko, zdravstveno in druge socialne blagajne, staranja prebivalstva in povečevanja kupne moči prebivalstva lahko pričakujemo, da bodo že v bližnji prihodnosti življenjska zavarovanja igrala vse pomembnejšo vlogo med zavarovalnimi storitvami.

K rasti trga življenjskih zavarovanj lahko veliko pripomorejo tudi banke. V nekaterih starih članicah EU, predvsem Franciji in Španiji, se večji del življenjskih zavarovanj sklene ravno preko bančnih okenc. V Sloveniji je prvi korak na tem področju naredila NLB, ki je ustanovila življenjsko zavarovalnico NLB Vita. Tudi Zavarovalnica Triglav namerava ponujati svoja življenjska zavarovanja na bančnih okencih. Iz tega izhaja, da bi oblikovanje finančnih stebrov pospešilo tudi rast trga življenjskih zavarovanj. Ker je ta segment zavarovanj zaradi velikih možnosti rasti zelo zanimiv za tuje zavarovalnice, bi bili finančni stebri, ki v sebi združujejo tako zavarovalnice kot banke, bolj konkurenčni od sedanjih zavarovalnic in bi uspešneje kljubovali prihajajoči tuji konkurenci.

5.5 FINANČNA KONSOLIDACIJA

Za uspešno poslovanje slovenskih zavarovalnic v novem, večjem in bolj konkurenčnem okolju je potrebno prilagoditi kapitalsko ustreznost zahtevam EU, izboljšati produktivnost, znižati stroške in zmanjšati število zaposlenih.

Zavarovalnice na slovenskem zavarovalnem trgu so, z izjemo ene zavarovalnice, izpolnjevale kapitalske zahteve, zapisane v *Zakonu o zavarovalništvu* iz leta 2000. S spremembami zakona maja prejšnjega leta, ki pomenijo uskladitev s kapitalskimi zahtevami EU, to ne velja več. Nove kapitalske zahteve predstavljajo zelo velik izziv za slovenske zavarovalnice, saj so zahteve glede zajamčenega kapitala bistveno višje, kot je to zakon določal pred spremembami¹³. Za prilagoditev novim zahtevam imajo zavarovalnice čas do leta 2007. Cilj zahtevnejših kapitalskih zahtev je izboljšanje kapitalske strukture zavarovalnic, kar omogoča izboljšanje konkurenčnosti in sprejemanje vse večjih tveganj.

---

¹³ Drugi odstavek 112. člena *Zakona o zavarovalništvu* (2000) določa, da zajamčeni kapital zavarovalnice, ki opravlja zavarovalne posle v skupini premoženjskih zavarovanj ne sme biti nikoli nižji od 160.000.000 SIT oziroma 120.000.000 SIT. Tretji odstavek pa določa, da zajamčeni kapital ne sme biti nikoli nižji od 320.000.000 SIT, če zavarovalnica sklepa zavarovanja, ki krijejo vse ali nekatere nevarnosti iz zavarovalne skupine življenjskih zavarovanj. Po spremembi, ki je bila objavljena v Uradnem listu RS maja 2004 zajamčeni kapital ne sme biti nikoli nižji od 480.000.000 oziroma 720.000.000 SIT. Za zavarovalnice, ki sklepajo zavarovanja iz skupine življenjskih zavarovanj, pa ne sme biti ni od 720.000.000 SIT.

Slovenija ima več zaposlenih v zavarovalnicah od povprečja novih in starih članic. V primerjavi s starimi članicami ima kar dvakrat več zaposlenih in štirikrat nižjo produktivnost. Iz tega izhaja, da bi lahko slovenske zavarovalnice bistveno izboljšale svojo produktivnost že z zmanjšanjem števila zaposlenih. Po nekaterih ocenah je mogoče veliko narediti na področju logistike, saj zaradi omejenega obsega Slovenija ne potrebuje več kot dva zavarovalna centra. V primeru Zavarovalnice Triglav, ki ima poleg centrale še 12 območnih enot s samostojno računovodsko in kadrovsko službo, je mogoče znižati obratovalne stroške s centralizacijo administrativnih del in zaprtjem manj profitnih območnih enot. Za zniževanje stroškov so potrebna večja vlaganja v informacijsko tehnologijo, ki omogoča hitro in kakovostno obdelavo podatkov ter omogoča poslovanje z manj delovne sile. Zavarovalnica Triglav se lahko pohvali, da je leta 2004 znižala rast obratovalnih stroškov, vendar je k temu največ prispevalo znižanje stroškov reklame in reprezentance, kar ni dolgoročno učinkovit način zniževanja stroškov (Petrič, 2005, str. 5). Zavarovalnice se morajo zavedati pomena obvladovanja stroškov, saj bodo le tako lahko kljubovale vse večji tuji konkurenci.

SKLEP

Slovenski zavarovalni trg je že leto dni del obširnega evropskega zavarovalnega trga. Zaenkrat še ni čutiti njegovega vpliva, vendar že v bližnji prihodnosti lahko pričakujemo pritisk tuje konkurence. Do začetka maja 2005 je namreč AZN prejela že 154 obvestil nadzornih organov držav članic EU o nameri nastopa njihovih zavarovalnic na slovenskem zavarovalnem trgu. Znano je, da dve nameravata posle opravljati preko podružnic, za ostale pa ni jasno, na kakšen način nameravajo nastopiti na trgu. Glede na to, da je slovenski zavarovalni trg majhen, zelo koncentriran in dobro pokrit s ponudbo obstoječih zavarovalnic, ni pričakovati, da bodo nove zavarovalnice ustanovljale poslovne enote ali oblikovale mreže zastopnikov. Bolj verjetne so kapitalske povezave in prevzemi že obstoječih zavarovalnic, saj je kapitalska struktura slovenskih zavarovalnic slabša od evropskih (pri tem mislim predvsem na zavarovalnice starih držav članic). Za tuje finančne družbe je zagotovo najbolj zanimiva Zavarovalnica Triglav, saj ima dominantno vlogo na slovenskem zavarovalnem trgu, dober finančni položaj in je prisotna na trgih držav bivše Jugoslavije. Poleg nje je lahko zelo zanimiva tudi Pozavarovalnica Sava, ki ima vodilni položaj na pozavarovalnem in velik vpliv na zavarovalnem trgu.

Velike možnosti razvoja ima slovenski trg življenjskih zavarovanj, ki je trenutno še slabo razvit. Zato lahko predstavlja zanimivo tarčo za tuje zavarovalnice oziroma finančne družbe. Seveda enako velja tudi za slovenske zavarovalnice. Kdo bo boljše izkoristil potencialne možnosti, ki jih ponuja ta segment zavarovanj, bo po mojem mnenju znano že v nekaj letih. Pri slovenskih zavarovalnicah je veliko odvisno od njihovega povezovanja z bankami. V tujini se namreč največ življenjskih zavarovanj sklene ravno preko bančnih okenc. Razvoj bančnega zavarovalništva, ki bi pospešil rast trga življenjskih zavarovanj, je v Sloveniji povezan z oblikovanjem t.i. finančnih stebrov. Kakor je bilo povedano že v zadnjem poglavju,

je možnosti za njihov nastanek veliko. Kdaj bo prišlo do njihovega dejanskega nastanka, pa je v večji meri odvisno od države. Zaradi še ne rešenega lastninjenja naše največje zavarovalnice in pozavarovalnice ne more priti do želenih strateških povezav, ki so po mojem mnenju nujne za obstoj slovenskih zavarovalnic na evropskem zavarovalnem trgu. Le z oblikovanjem močnih finančnih stebrov lahko slovenske zavarovalnice izkoristijo možnosti, ki jih ponujajo slovenski trg življenjskih zavarovanj in zavarovalni trgi novih držav članic ter držav nekdanje Jugoslavije. Zato se od države pričakuje, da ne odlašaja z reševanjem lastniškega vprašanja zavarovalnic, s čimer bi se bistveno zmanjšal njen vpliv na slovensko zavarovalništvo, in uvede ugodnosti pri obdavčitvi življenjskih zavarovanj.

Seveda ni le od države odvisen prihodnji razvoj slovenskega zavarovalnega trga in zavarovalnic na njem. Zavarovalnice se morajo zavedati, da ne poslujejo več na relativno zaprtem zavarovalnem trgu, ki jih je ščitil pred tujo konkurenco. Takšno okolje ni bilo dovolj spodbudno za uvajanje novosti in potrebnih sprememb za znižanje stroškov poslovanja in povečanje produktivnosti. Zato so stroški poslovanja zavarovalnic previsoki, preveč je zaposlenih in produktivnost je nižja, kot bi lahko bila. Na mednarodni ravni to pomeni nižjo konkurenčnost. Zaradi majhnosti slovenskega zavarovalnega trga morajo zavarovalnice širiti poslovanje preko meja, kar pomeni, da se morajo soočiti s tujo konkurenco. Zato je pomembno, da posodobijo strukturo poslovanja in jo prilagodijo novim zahtevam, ki jih narekuje evropski zavarovalni trg. To pomeni povečanje vlaganj v tehnologijo in izobraževanje, zmanjšanje števila zaposlenih in stroškov poslovanja.

Slovenija se nahaja na strateškem geografskem področju, saj se nahaja na prehodu med razvitimi zavarovalnimi trgi Zahodne Evrope in razvijajočimi trgi Vzhodne Evrope. Slovenske zavarovalnice lahko predstavljajo predvsem pomembno povezavo za vstop na zavarovalne trge nekdanje Jugoslavije. S takojšnjim vstopom na te trge lahko slovenske zavarovalnice izkoristijo prednosti, ki jih imajo zaradi poznavanja jezika, kulture in navad ljudi, za pridobitev pomembnih tržnih deležev. S tem bi lahko povečale svojo vlogo na mednarodnem trgu, kar pomeni, da bi pri povezovanju s tujimi partnerji nastopale kot enakovredne partnerice.

Evropski zavarovalni trg ponuja slovenskim zavarovalnicam veliko priložnosti. Od njih samih je odvisno, kako jih bodo izkoristile.

LITERATURA

1. Arhar France: Konsolidacija finančnega trga s poudarkom na zavarovalništvu. 10. dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož : SZZ, 2003, str. 27-39.
2. Borak Neven: Evropski zavarovalni trgi. 7. dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož : SZZ, 2000, str. 175-184.
3. Borak Neven: Zavarovalstvo in pridružitvev Evropski uniji. 4. dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož : SZZ, 1997, str. 21-37.
4. Dostal Gregor: Ocena slovenskega zavarovalnega trga s stališča EU. 11. dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož : SZZ, 2004, str. 81-91.
5. Gerovac Ksenija: Tretji finančni steber z Abanko? Dobro se sliši!. Finance, Ljubljana, 20.05.2005, str. 5.
6. Hartman Rasto: Oblikovanje notranjega zavarovalnega trga. 4. dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož : SZZ, 1997, str. 62-75.
7. Ivanjko Šime: Uvod v zavarovalno pravo. Maribor : Pravna fakulteta, 1999. 249 str.
8. Ivanušič Zvonko: Konkurenčna sposobnost slovenskega zavarovalništva. 9. dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož : SZZ, 2002, str. 143-161.
9. Karner Harald: Koliko je vredna Zavarovalnica Triglav. Finance, Ljubljana, 01.04.2005, str. 5.
10. Končina Miroslav: Zavarovalnice, ne tankerji. Finance, Ljubljana, 19.03.2003, str. 16.
11. Kranjec Samo: Tuje izkušnje sprejemamo počasi. Finance, Ljubljana, 24.02.2003, str. 21.
12. Musil Matjaž in Vovk Boštjan: Primerjava slovenskega trga življenjskih zavarovanj s tujimi trgi. 10. dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož : SZZ, 2003, str. 295-303.
13. Pavliha Marko: Zavarovalno pravo. Ljubljana : Gospodarski vestnik, 2000. 371 str.
14. Petrič Tine: Skrb za naslednika. Finance, Ljubljana, 01.04.2005, str. 5.
15. Šenk Matija: Enotni zavarovalni trg v EU. 11. dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož : SZZ, 2004, str. 117-131.
16. Škofca Franc: Sto let slovenskega zavarovalstva. 7. dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož : SZZ, 2000, str. 63-82.
17. Škofca Franc: Zavarovalništvo na Slovenskem. Ljubljana : Pegaz International, 2003. 297 str.
18. Štiblar Franjo: Zavarovalništvo v Sloveniji v okviru razvoja finančnega sektorja napoved razvoja in vizija strategije. 10. dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož : SZZ, 2003, str. 41-64.
19. Štiblar Franjo: Empirična analiza zavarovalništva nove Evrope s posebnim ozirom na Slovenijo. Gospodarska gibanja, Ljubljana, 2004, 363, str. 21-36.
20. Štiblar Franjo: Zavarovalništvo novih članic EU. 11. dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož : SZZ, 2004a, str. 49-79.
21. Urbanija Anamarija: Evropske zavarovalnice: Storitve po meri posameznika. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 02.11.2000, str. 52.

22. Urbanija Anamarija: Evropske zavarovalnice v začaranem krogu. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 18.11.2002, str. 58.
23. Vuković Vesna, Lacić Marjan: KBC bi podprla združevanje NLB in Zavarovalnice Triglav. Dnevnik, Ljubljana, 2005, 125, str. 19.
24. Weiss Monika: Strategija Triglava: Krepitev trženja preko (A)bank(e). Finance, Ljubljana, 11.4.2005, str. 2.

VIRI

1. Activities of the European Union Summaries of legislation. [URL: <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l24227.htm>], 16.03.2005.
2. Agencija za zavarovalni nadzor. [URL: <http://www.a-zn.si>], 19.04.2005.
3. Annual report Allianz Group 2004. München : Allianz Group, 2004. 215 str.
4. CEA. [URL: <http://www.cea.assur.org/>], 14.03.2005.
5. Commission interpretative communication: Freedom to provide services and the general good in the insurance sector. Official journal of the European Communities, Paris, 16.2.2000, str. 5-27.
6. European Insurance in Figures. Paris : CEA, 2004. 172 str.
7. KD Group zainteresirana za sodelovanje pri privatizaciji NKBM. STA, Ljubljana, 29.05.2005, str.1.
8. Letno poročilo 2000. Ljubljana : Agencija za zavarovalni nadzor, 2002.
9. Letno poročilo 2001. Ljubljana : Agencija za zavarovalni nadzor, 2002.
10. Letno poročilo 2002. Ljubljana : Agencija za zavarovalni nadzor, 2003.
11. Letno poročilo 2003. Ljubljana : Agencija za zavarovalni nadzor, 2004. 40 str.
12. Prodajajo se v Romunijo in Bolgarijo. STA, Ljubljana, 14.12.2004, str. 8.
13. Poročilo o finančni stabilnosti za leto 2003. Ljubljana: Banka Slovenije, 2004. 148 str.
14. Slovensko zavarovalno združenje (SZZ). [URL: <http://www.zav-zdruzenje.si>], 31.03.2005.
15. Statistični zavarovalniški bilten 2004. Ljubljana : SZZ, 2004. 71 str.
16. Zakon o obveznih zavarovanjih v prometu (Uradni list RS, št. 70/94 in 67/02).
17. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS št. 106/99, 72/00, 124/00, 109/01, 108/02 in 135/03).
18. Zakon o zavarovalništvu (Uradni list RS, št. 102/04).
19. Zakon o zavarovalništvu (Uradni list RS, št. 13/00).
20. Zakon o zdravstvenem zavarovanju in zdravstvenem varstvu (Uradni list RS 9/92, 13/93, 9/96, 29/96, 6/99, 99/01, 60/02 in 126/03).

PRILOGE

Priloga 1: <i>Primeri, kjer se lahko uporablja pojem »splošno dobro«</i>	1
Priloga 2: <i>Trgi držav EU, kjer največje evropske zavarovalnice opravljajo največ poslov</i>	3
Priloga 3: <i>Škodni rezultati zavarovalnic starih in novih članic</i>	4
Priloga 4: <i>Število zavarovalnic starih držav članic v obdobju 1992 – 2002</i>	5
Priloga 5: <i>Naložbe zavarovalnic starih in novih držav članic</i>	6
Priloga 6: <i>Slovenski zavarovalni trg</i>	7
Priloga 7: <i>Podatki o obračunanih premijah, številu zavarovalnic in zaposlenih v zavarovalnicah starih in novih članic</i>	9
Priloga 8: <i>Oblikovanje finančnih stebrov</i>	11

Priloga 1: Primeri, kjer se lahko uporablja pojem »splošno dobro«

Evropska komisija je v razlagalnem poročilu navedla naslednje primere pri katerih se lahko države sklicujejo na »splošno dobro« (Official journal of the European Communities, 2000, str. 20):

- Razkritje pred sklenitvijo pogodbe. Nanaša se na posredovanje informacij o vsebini zavarovalne pogodbe pred vstopom na tržišče. Dovoljuje se le v primeru obveznega in življenjskega zavarovanja. Ker pa je to področje že usklajeno (nadzor je v rokah nadzornega organa države v kateri ima zavarovalnica sedež) je njegova uporaba vprašljiva.
- Dokapitalizacija zavarovalnic. Produkti, ki so namenjeni dokapitalizaciji življenjskih zavarovalnic, morajo upoštevati zahteve države gostiteljice, ki izhajajo iz »splošnega dobra«.
- Koeficienti za zvišanje ali znižanje premije zavarovanja avtomobilske odgovornosti (sistem bonusov, malusov). Predpis (CEE) št. 3932/92, iz dne 21.12.1992, ki se nanaša na uporabo 3. odstavka 85. člena (danes člen 81), dovoljuje uporabo posebnih predpisov za obvezna zavarovanja le pod natančno določenimi pogoji.
- Jezik zavarovalnih pogodb. Države članice lahko zahtevajo, da so zavarovalne pogodbe napisane izključno v državnem jeziku. V tem primeru se pogodbe v drugih jezikih uporabljajo le kot prevodi.
- Profesionalna pravila obnašanja. Pravila, ki veljajo v državi članici, veljajo tako za domače kot za tuje zavarovalnice. Njihovo neupoštevanje lahko privede do sankcij, ki so večinoma komercialne narave. Vendar pravila ne smejo omejevati konkurence, pravice ustanavljanja in pravice ponujanja storitev.
- Določanje najvišje tehnične obrestne mere življenjskega zavarovanja. To lahko določa le država članica v kateri ima zavarovalnica sedež.
- Upoštevanje splošnih ali minimalnih zavarovalnih pogojev. To je dovoljena le v primeru, ko so namenjeni zaščiti zavarovalne stranke, ki je zaradi svoje velikosti ali narave, v podrejenem položaju. Pogoji pa ne smejo ovirati ali postaviti tuje zavarovalnice v neenak položaj.
- Klavzule v zavarovalni pogodbi, ki se nanašajo na doplačila. Zanje bi se morale zavarovalnice prosto odločati neodvisno od zahtev države gostiteljice. Seveda, če dobijo dovoljenje domače države.
- Pravica do izplačila in/ali pravica sodelovanja pri dobičku pri življenjskih zavarovanjih. Na podlagi argumenta ekonomske zaščite potrošnikov države članice lahko določajo dodatne pogoje pri sodelovanju zavarovancev v dobičku in višini izplačila in pri življenjskih zavarovanjih.
- Prepoved uporabe »cold calling«. Evropsko sodišče je prepovedalo tovrstno oglaševanje. Razlogi za to so varstvo potrošnikov, ugled in zanesljivost finančnega sistema.
- Določbe države gostiteljice v zvezi s pobiranjem indirektnih davkov za premije zavarovalnih pogodb iz naslova pravice prostega ponujanja storitev: določitev

fiskalnega predstavnika zavarovalnice. Država gostiteljica lahko zahteva določitev fiskalnega predstavnika zavarovalnice, ki posluje na podlagi pravice prostega ponujanja storitev, le pod pogoji, ki jih določa Evropsko sodišče. Izpostavljena sta predvsem pogoja proporcionalnosti in nujnosti.

Priloga 2: Trgi držav EU, kjer največje evropske zavarovalnice opravljajo največ poslov

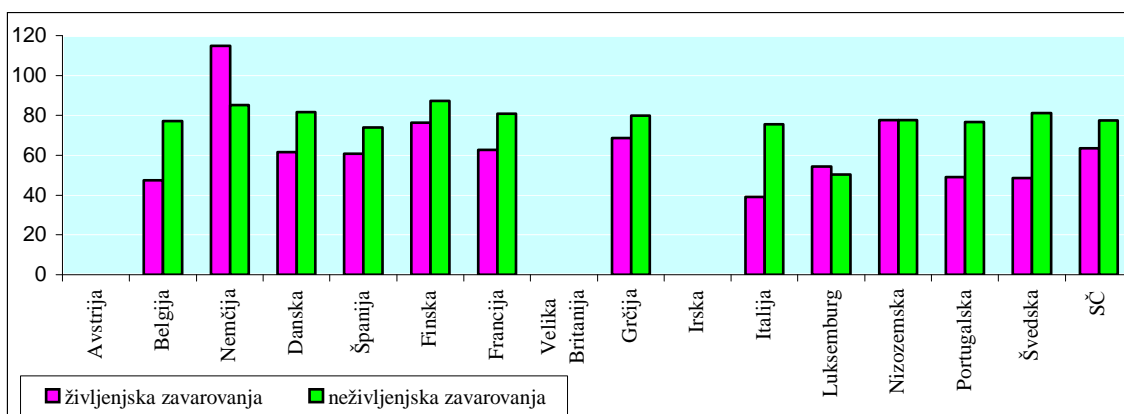
	Avstrija	Belgija	Danska	Finska	Francija	Nemčija	Grčija	Irska	Italija	Luksemburg	Nizozemska	Portugalska	Španija	Švedska	Velika Britanija
AEGON						Y					H		Y		Y
Alleanza									H						
Allianz					Y	H		Y	Y			Y	Y		Y
Aviva		Y			Y	Y		Y	Y	Y	Y	Y	Y		H
AXA		Y			H	Y		Y	Y		Y		Y		Y
Fortis		H								Y	H				
Generali	Y	Y			Y	Y			H		Y		Y		Y
Groupama					H				Y			Y	Y		Y
ING		Y								Y	H				
Legal & General					Y						Y				H
Prudential					Y			Y							H
Royal SunAlliance			Y											Y	H
Skandia	Y		Y	Y	Y	Y			Y			Y	Y	H	Y
Winterthur		Y				Y			Y	Y	Y	Y	Y		Y

Opombe: Y označuje najpomembnejše področje poslovanja; H državo v kateri ima zavarovalnica sedež.

Vir: European Insurance in Figures, 2004.

Priloga 3: Škodni rezultati zavarovalnic starih in novih članic

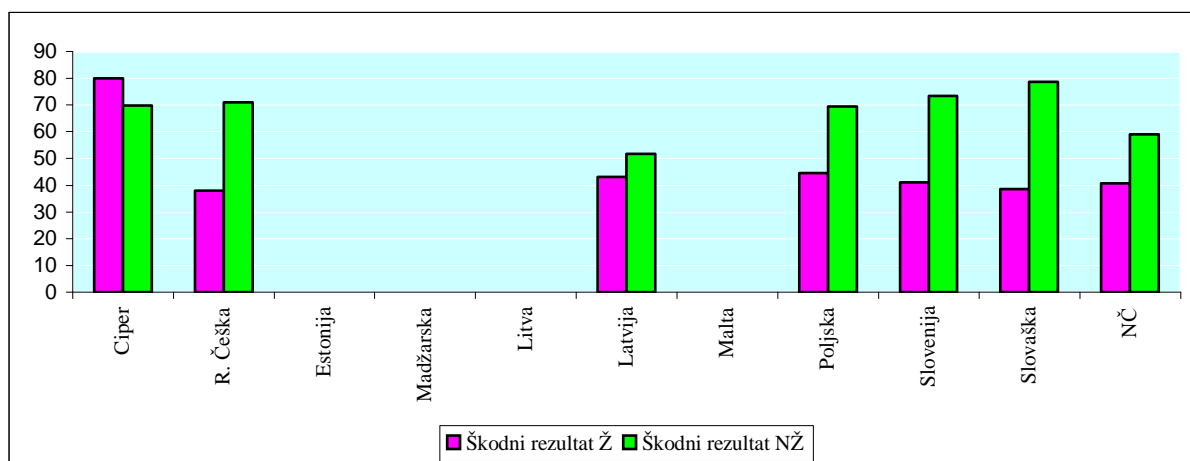
Slika 1: Škodni rezultat zavarovalnic starih članic leta 2002 (v %)

Opomba: SČ označuje škodni rezultat starih članic.

Vir: European Insurance in Figures, 2004.

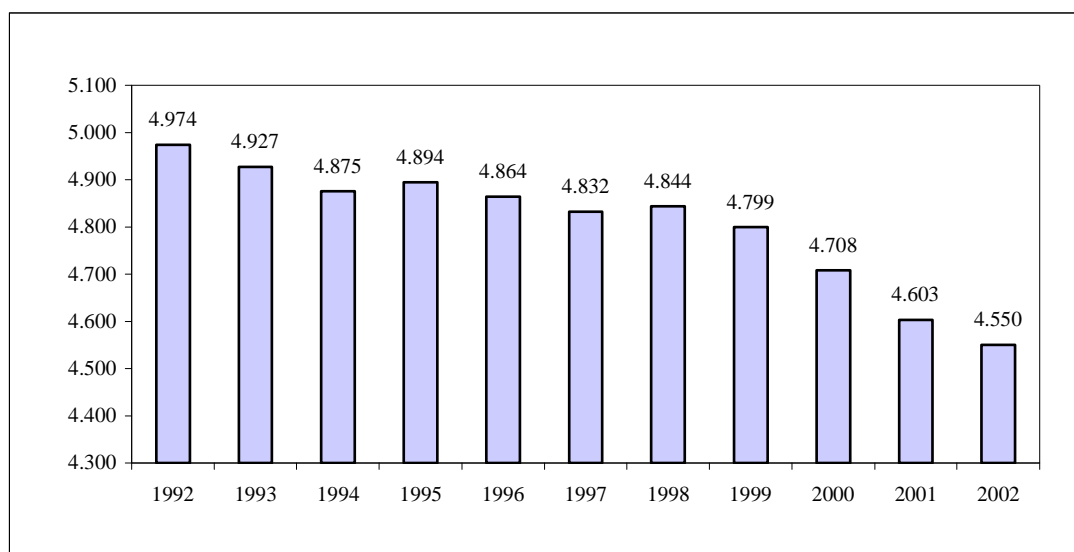
Slika 2: Škodni rezultat zavarovalnic novih članic leta 2002 (v %)

Opomba: NČ označuje škodni rezultat novih članic.

Vir: European Insurance in Figures, 2004.

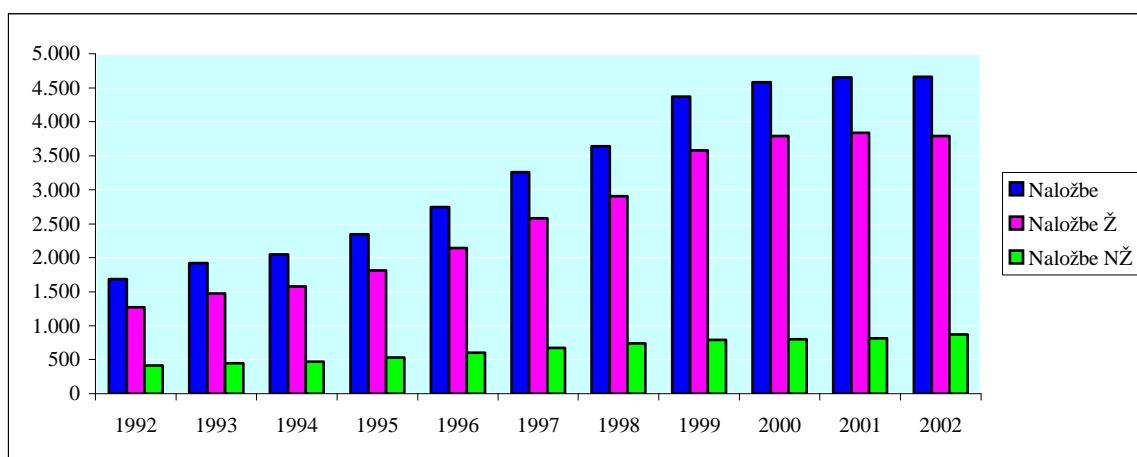
Priloga 4: Število zavarovalnic starih držav članic v obdobju 1992 – 2002

Vir: European Insurance in Figures, 2004.

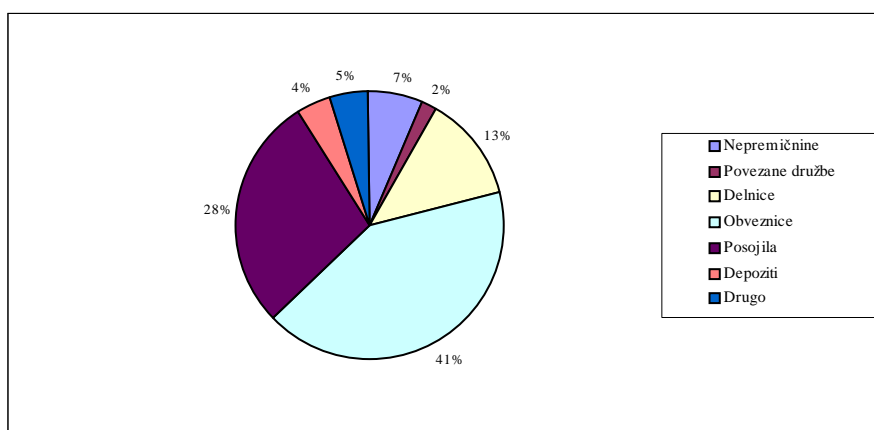
Priloga 5: Naložbe zavarovalnic starih in novih držav članic

Slika 1: Vrednost naložb zavarovalnic starih članic EU skupaj, posebej za življenjska (Ž) in neživljenjska zavarovanja (NŽ) (v mrd EUR) v obdobju 1992 – 2002

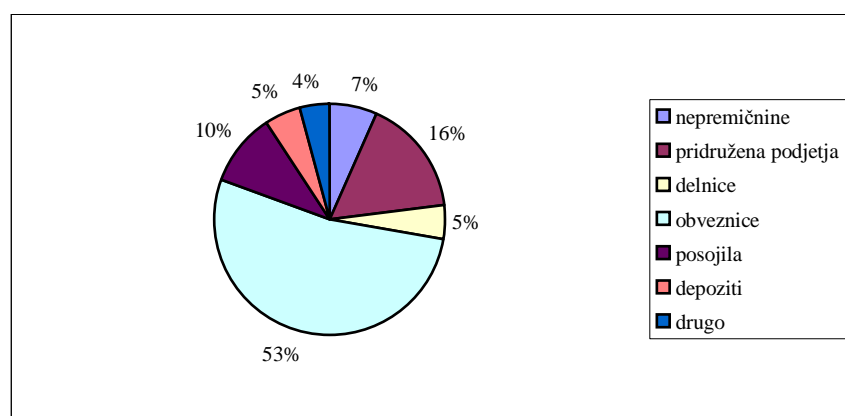
Vir: European Insurance in Figures, 2004.

Slika 2: Struktura naložb zavarovalnic starih držav članic konec leta 2002

Vir: European Insurance in Figures, 2004.

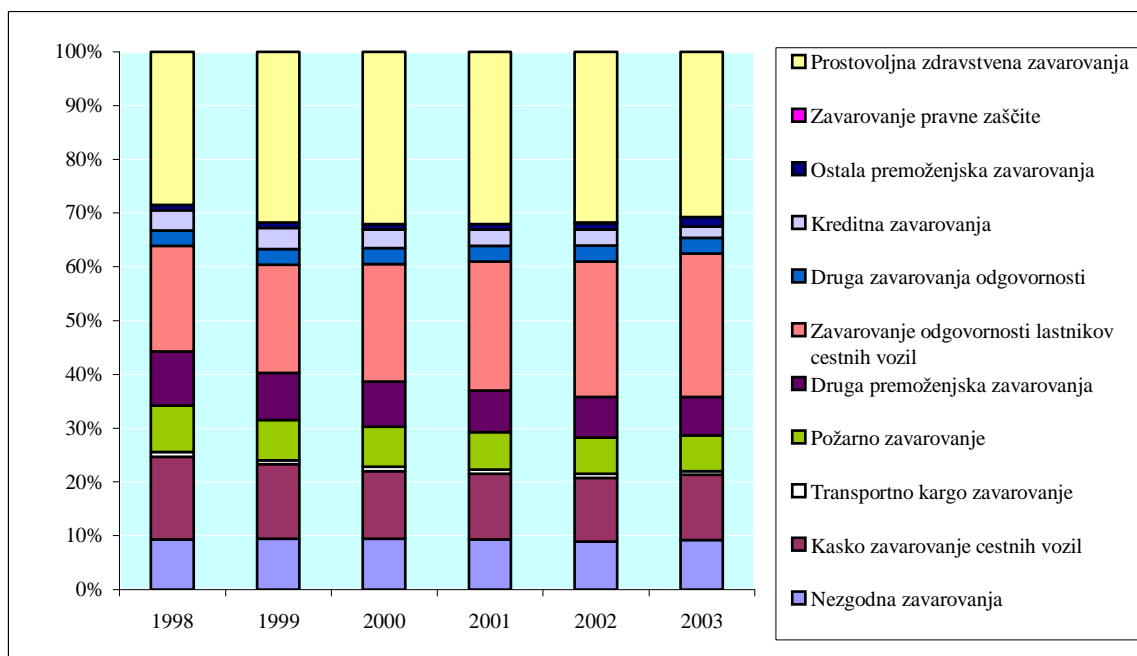
Slika 3: Struktura naložb zavarovalnic novih članic konec leta 2002

Vir: European Insurance in Figures, 2004.

Priloga 6: Slovenski zavarovalni trg

Slika 1: Delež posameznih vrst neživljenjskega zavarovanja v obračunanih premijah neživljenjskih zavarovanj (v %) v Sloveniji, v obdobju 1998 – 2003

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2004.

Tabela 1: Škodni rezultat vseh zavarovanj skupaj, življenjskih in neživljenjskih zavarovanj ter posameznih vrst neživljenjskih zavarovanj v obdobju 1999 – 2003 (v %)

	1999	2000	2001	2002	2003
Vsa zavarovanja	0,61	0,66	0,64	0,63	0,64
Življenjska zavarovanja	0,24	0,32	0,31	0,38	0,42
Neživljenjska zavarovanja	0,69	0,73	0,72	0,69	0,7
Nezgodna zavarovanja	0,64	0,65	0,62	0,62	0,61
Kasko zavarovanje cestnih vozil	0,67	0,75	0,85	0,8	0,8
Transportno kargo zavarovanje	0,3	0,23	0,18	0,28	0,55
Požarno zavarovanje	0,32	0,6	0,38	0,31	0,55
Druga premoženjska zavarovanja	0,67	0,64	0,73	0,65	0,63
Zavarovanje odgovornosti lastnikov cestnih vozil	0,77	0,71	0,62	0,57	0,57
Druga zavarovanja odgovornosti	0,83	0,79	0,92	0,84	0,84
Kreditna zavarovanja	0,62	0,75	0,92	1	0,85
Ostala premoženjska zavarovanja	0,98	1,38	0,9	0,72	0,72
Zavarovanje pravne zaščite	0	0,02	0	0,03	0
Prostovoljna zdravstvena zavarovanja	0,75	0,8	0,83	0,81	0,83

Vir: Letno poročilo 2003, 2004.

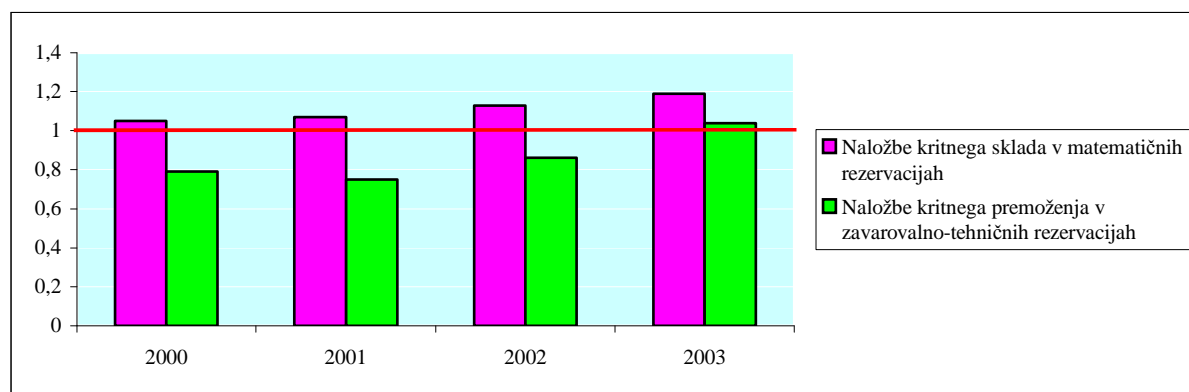

Tabela 2: Tržni deleži zavarovalnic na slovenskem zavarovalnem trgu po zbranih premijah, leta 2003 (v %)

Naziv	2003		
	skupaj	življenje	neživljenje
Zavarovalnica Triglav, d.d.	40,76	42,12	40,33
Vzajemna zdravstvena zavarovalnica, d.v.z.	19,02	-	25,00
Zavarovalnica Maribor, d.d.	12,72	14,94	12,02
Adriatic, zavarovalna družba, d.d.	9,50	2,66	11,65
Slovenica, zavarovalna hiša, d.d.	4,69	4,08	4,88
Kapitalska družba pokojninskega in invalidskega zavarovanja, d.d.	3,21	13,40	-
Zavarovalnica Tilia, d.d.	2,66	0,95	3,19
Merkur zavarovalnica, d.d.	2,22	7,79	0,46
Grawe, zavarovalnica, d.d.	1,76	5,39	0,62
Generali, zavarovalnica, d.d.	1,69	3,28	1,19
NLB Vita, d.d.	0,81	3,20	0,05
Sklad obrtnikov in podjetnikov	0,52	2,16	-
Slovenska izvozna družba, d.d.	0,45	-	0,60
Krekova zavarovalnica, d.d.	0,02	0,03	0,01
Triglav, zdravstvena zavarovalnica, d.d.	0,00	0,00	-

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2004.

Slika 2: Rezervacije in naložbe kritnega premoženja v obdobju 2000 – 2003 (v %)

Vir: Poročilo o finančni stabilnosti za leto 2003, 2004.

Priloga 7: Podatki o obračunanih premijah, številu zavarovalnic in zaposlenih v zavarovalnicah starih in novih članic

Tabela 1: Razmerje med naložbami in premijami ter delež naložb v BDP (v %) starih članic in Slovenije leta 2002

		1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Stare članice	Nal/prem	4,26	4,8	4,8	5,2	5,58	6,05	6,5	6,63	6,05	6,11	5,84
	NalŽ/prem Ž	7,24	7,43	7,37	7,86	7,98	8,39	8,86	8,65	7,61	7,96	7,68
	NalNŽ/prem NŽ	2,25	2,22	2,22	2,43	2,69	2,93	3,17	3,23	3,07	2,92	2,84
	Nal/BDP	29,6					44,6				52,4	50,7
Slovenija	Nal/Prem					0,60	0,74	0,82	0,98	1,09	1,17	1,43
	NalŽ/PremŽ					1,22	1,53	1,83	2,17	2,44	2,52	2,78
	NalNŽ/PremNŽ					0,42	0,53	0,99	1,20	1,35	0,71	0,91
	Nal/BDP					2,84	3,31	3,88	4,61	5,19	5,88	7,10

Vir: European Insurance in Figures, 2004.

Tabela 2: Podatki o obračunanih premijah (v mio EUR), številu zavarovalnic in zaposlenih v zavarovalnicah starih članic v obdobju 1992 – 2002

	Št. zavarovalnic	Št. zaposlenih	Premije	Zap/zav	Prem/zav	Prem/zap
1992	4.974	909.522	395.575	183	79,529	0,434926
1993	4.927	886.238	400.923	180	81,373	0,452388
1994	4.875	879.545	426.987	180	87,587	0,485464
1995	4.894	865.496	451.421	177	92,240	0,521575
1996	4.864	863.970	492.235	178	101,200	0,569736
1997	4.832	873.472	537.898	181	111,320	0,615816
1998	4.844	874.239	560.635	180	115,738	0,641283
1999	4.799	869.815	658.801	181	137,279	0,757404
2000	4.708	873.812	757.387	186	160,872	0,866762
2001	4.603	877.376	762.718	191	165,700	0,869317
2002	4.550	874.400	798.829	192	175,567	0,913574

Vir: European Insurance in Figures, 2004.

Tabela 3: Razmerje med naložbami in premijami ter delež naložb v BDP (v %) v novih članicah leta 2002

	Nal/prem	Nal/prem Ž	Nal/prem NŽ	Nal/BDP
Ciper	2,74	4,43	0,79	13,9
R. Češka	2,19	4,10	1,04	8,7
Estonija	1,14	2,24	0,85	2,3
Madžarska	1,83	2,08	1,66	5,3
Litva	1,20	1,75	1,09	2,0
Latvija	0,91	6,71	0,65	1,8
Malta	3,58	5,28	2,03	20,7
Poljska	2,17	3,16	1,44	6,7
Slovenija	1,43	2,78	0,91	7,1
Slovaška	1,36	2,50	0,48	4,6
Skupaj	2,02	3,20	1,25	6,6

Vir: European Insurance in Figures, 2004.

Tabela 4: Podatki o obračunanih premijah (v mio EUR), številu zavarovalnic in zaposlenih v zavarovalnicah v novih članicah in Sloveniji leta 1992 in 2002

	Nove članice		Slovenija	
	1992	2002	1992	2002
Število zavarovalnic	190	304	7	14
Število zaposlenih	55011	99524	3000	5204
Premije	2889	15.160	219	1242
zap/zav	290	327	429	372
prem/zav	15,205	49,868	31,34	88,69
prem/zap	0,052517	0,152325	0,073116	0,238595

Vir: European Insurance in Figures, 2004.

Priloga 8: Oblikovanje finančnih stebrov

Na finančnem ministrstvu napovedujejo, da bo sestava prvega finančnega stebra znana konec letošnjega leta. Do sedaj so znane naslednje povezave: Zavarovalnica Triglav – Abanka Vipava – Pozavarovalnica Triglav Re, NLB – KBC in novoustanovljena NLB Vita, Slovenica – Adriatic – Pozavarovalnica Sava in KD Group – Slovenica življenje – Deželna banka – KD Investments. V zadnjih mesecih pa se veliko govori še o naslednjih možnih povezavah: NLB – KBC – Zavarovalnica Triglav, KD Group – Abanka in KD Group – NKBM.

Prvi finančni steber bi se lahko oblikoval na podlagi poslovne in kapitalske povezave Nove ljubljanske banke (NLB) in belgijske finančne skupine KBC. Avgusta 2002 je namreč KBC Group dobila dovoljenje Banke Slovenije za pridobitev 34 odstotnega deleža NLB in leta 2004 sta družbi ustanovili življenjsko zavarovalnico NLB Vita. Vendar se v zadnjih mesecih veliko govori še o morebitni povezavi NLB in Zavarovalnice Triglav, pri čemer bi KBC ohranila svoj delež z dokapitalizacijo (Vuković, Lacić, 2005, str. 19). Tako oblikovan finančni steber, v obliki bančno–finančnega holdinga, bi predstavljal izjemno močnega konkurenta na domačem zavarovalnem trgu in na zavarovalnih trgih Srednje in Vzhodne Evrope.

Okoli Zavarovalnice Triglav se lahko oblikuje finančni steber tudi v povezavi z Abanko Vipava, katere je 33% lastnica (Zavarovalnica Triglav ima 9,1-odstotni delež in id Triglav Steber I 21,7 odstotka), in s Pozavarovalnico Triglav Re, kjer ima večinski lastniški delež (87%). V lanskem letu je že poskusila povečati kapitalski delež v Abanki Vipava, vendar za to ni dobila dovoljenja Banke Slovenije. Na podlagi tega je očitno, da si naša največja zavarovalnica želi tesnejšega sodelovanja z bankami. To potrjuje tudi načrtovana prodajna strategija, na podlagi katere naj bi do leta 2007 bančni prodajni kanal dosegel 20-odstotni delež med vsemi prodajnimi potmi (Weiss, 2005, str. 2). Preko katere banke bo to realizirano za enkrat še ni znano. Na podlagi sedanjih govoric bi, v primeru povezave z NLB, kapitalski delež v Abanki Vipava najverjetneje prodala KD Group.

KD Group je že oblikovan v manjši finančni steber (Slovenica življenje, Deželna banka, KD Investments), zaradi česar lahko razmišlja o močnejšem samostojnem finančnem stebru. Okrepiti bi ga moral predvsem na bančnem področju. Potencialne naveze so z Gorenjsko banko, Abanko Vipava, NKBM in NLB. Po besedah prvega moža KD Group, Matjaža Gantarja, je najperspektivnejša povezava z NKBM. Vendar namerava sodelovati pri lastninjenju slednje le pod pogojem, da bo dosegel dobro menjalno razmerje in bo enakopraven in aktiven partner z drugim strateškim lastnikom. Pri tem kot strateškega partnerja ne upošteva države, ki pa namerava obdržati 25-odstotni delež banke. Ker z državo ne namerava sodelovati se bo KD verjetno usmeril na druge možnosti. Pri NLB postavlja kot pogoj, da belgijski KBC poveča svoj delež v banki. Zato se v tem trenutku zdi najbolj smiselna povezava z Abanko Vipava. Ta je sicer v skoraj tretjinski lasti Zavarovalnice Triglav in njenega id, Triglav Steber 1, vendar bi bil KD Group primeren kupec tega deleža. V zameno bi Triglavu lahko ponudil združeno zavarovalnico Slovenica Adriatic. Povezava z Abanko bi v finančni steber lahko pritegnila še

Prvo pokojninsko družbo (PPD), prek nje pa iz PPD povezano Potezo Naložbe. Pri oblikovanju finančnega stebra niso nujno potrebne domače banke, KD se lahko odloči tudi za povezavo s tujo banko (Gerovac, 2005, str. 5).

Pri oblikovanju finančnih stebrov ne smemo pozabiti na Pozavarovalnico Sava, saj je največja slovenska pozavarovalnica in dovolj močna, da bi lahko okoli nje nastal močan finančni steber. Pozavarovalnica je večinska lastnica Zavarovalnice Tilija (99,47%), solastnica Zavarovalnice Maribor (45,63%) in Adriatic (12,84%). Slovenica, je večinska lastnica (51,19%) Adriatica, Nova kreditna banka Maribor pa Zavarovalnice Maribor. Z vidika dosedanjih povezav bi lahko drugi zavarovalni steber oblikovale Pozavarovalnica Sava, zavarovalnica Tilija, Zavarovalnica Maribor, Slovenica in Adriatic. Z lastninjenjem NKBM in povezavo z zavarovalnicami bi lahko nastal pomemben finančni steber.

Priloga 9: Prisotnost slovenskih zavarovalnic v tujini

Zavarovalnica Triglav ima hčerinska podjetja v Republiki Hrvaški (Triglav Osiguranje, d.d.), v Republiki Češki (Triglav Pojišt'ovna, a.s.), Črni gori (Lovćen Osiguranje, a.d.), Bosni in Hercegovini (Triglav BH Osiguranje d.d. Sarajevo). Pozavarovalnica Sava pa ima hčerinsko podjetje v Republiki Hrvaški (Osiguranje Helios, d.d.). V prihodnjih letih nameravata prodreti na tuje trge še Slovenica, zavarovalna hiša, in KD Group. Slovenica namerava že v letu 2005 nastopiti v Romuniji in Bolgariji. Na teh zavarovalnih trgih načrtuje t.i. »greenfield investicijo«. V vsako državo namerava vložiti pet milijonov evrov, v desetih letih pa pričakuje v Romuniji 8,5-odstotni in v Bolgariji 14-odstotni tržni delež (Prodajajo se v Romunijo in Bolgarijo, 2004, str. 8). KD Group pa namerava v prvi vrsti ustanoviti življenjske zavarovalnice (KD Life) v Romuniji in Bolgariji, poleg tega namerava tržiti svoje vzajemne sklade v državah, kjer še nimajo ustanovljenih vzajemnih skladov. Gre za Rusijo, Ukrajino, Poljsko in Republiko Češko, sčasoma pa tudi v druge evropske države (KD Gropu zainteresirana za sodelovanje pri privatizaciji NKBM, 2005, str. 1).